

דברי הכנסת

הישיבה הארבעים-ותשע של הכנסת הארבע-עשרה
יום שלישי, כ"ט בכסליו התשנ"ז (10 בדצמבר 1996)

ירושלים, הכנסת, שעה 15:02

תוכן העניינים

הודעת יושב-ראש הכנסת

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הצעת חוק הסדרת העיסוק ביעוץ השקעות ובניהול תיקי השקעות (תיקון מס' 2),

התשנ"ז–1996 (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הצעות לסדר-היום

יום זכויות האדם הבין-לאומי

הצעות לסדר-היום

התפטרות היועץ המשפטי לממשלה

הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

חילופי גברי בוועדות הכנסת

השלמת הרכב ועדות הכנסת

הצעה לסדר-היום

שיעור אבטלה גבוה באזור הדרום

הפגיעה בחברת הכנסת יעל דיין

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הפגיעה בחברת הכנסת יעל דיין

הצעות לסדר-היום

המשבר הכספי של הרשויות המקומיות

הודעת יושב-ראש הכנסת

היו"ר ד' תיכון:

היום, יום שלישי, כ"ט בכסליו התשנ"ז, 10 בדצמבר 1996. ישיבת הכנסת פתוחה.

הודעה ליושב-ראש הכנסת: "ראש הממשלה ביקשני להודיע, על-פי סעיף 36(א) לחוק-יסוד: הממשלה, כי השר לביטחון פנים שב ארצה ביום כ"ז בכסליו התשנ"ז, 8 בדצמבר 1996."

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' תיכון:

הודעה למזכיר הכנסת, בבקשה.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת – הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (הגדלת קצבה לגמלאי משרד התקשורת), התשנ"ז–1996, שהחזירה ועדת העבודה והרווחה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית בכנסת.

עוד הונחה על שולחן הכנסת החלטת ועדת האתיקה בעניין כהונת חברי הכנסת במוסדות וגופים ציבוריים. תודה רבה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה.

הצעת חוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות ובניהול תיקי השקעות (תיקון מס' 2),

התשנ"ז-1996

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ד' תיכון:

הצעת חוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות ובניהול תיקי השקעות (תיקון מס' 2), התשנ"ז-1996, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. יציג את ההצעה יושב-ראש ועדת הכספים, בבקשה.

אברהם רביץ (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת חוק זו, המונחת לפניכם לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, עניינה הארכת המועד לתחילתן של ההוראות המתייחסות לרישוי יועצי השקעות ומנהלי תיקי השקעות.

על-פי החוק, על יועצי השקעות ומנהלי התיקים לקבל רשיון ולעבור בחינות על מנת שיוכלו לעסוק בייעוץ השקעות ולפעול בשוק ההון.

החוק אמור להיכנס לתוקף ב-1 באפריל 1997. ועדת הכספים אישרה ב-9 בדצמבר 1996 את התקנות המפרטות את נושא הבחינות. על מנת לאפשר לציבור הנוגעים בדבר שהות נאותה להתכונן לבחינות האמורות, ממליצה הוועדה לדחות את המועד בשלושה חודשים – עד ל-1 ביולי 1997.

חברי הכנסת, מדובר בהקלה, ואני מציע לכם ומבקש מכם לתמוך בהצעת החוק ולהצביע בעדה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. התיקון הזה התקבל ללא הסתייגויות על דעת כל חברי ועדת הכספים שהשתתפו בדיון. אני מודה לך, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' תיכון:

מותר לי לשאול אותך שאלה, אדוני יושב-ראש ועדת הכספים?

אברהם רביץ (יו"ר ועדת הכספים):

כן, בבקשה.

היו"ר ד' תיכון:

אני לא יודע אם אתה יודע, אבל החוק הוא על-פי הצעת חוק שלי.

אברהם רביץ (יו"ר ועדת הכספים):

אני יודע, אדוני.

היו"ר ד' תיכון:

אני שואל: למה לא הספיק לממשלה פרק זמן כל כך ארוך, של כשנה וחצי, כדי להתקין את התקנות? ולמה דוחים זאת בשל אי-התקנת תקנות מתאימות בשלושה חודשים? והאם זה התאריך האחרון?

אברהם רביץ (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, קטונתי מלהשיב מדוע הממשלה לא התקינה תקנות במיוחד. צר לי שאני לא יכול להשיב מדוע הממשלה הקודמת לא התקינה.

אשר לתקנות, אדוני היושב-ראש, אנחנו בוועדה, מייד כשקיבלנו את התקנות, קבענו ועדת משנה שתעבור עליהן, ואני באמת רוצה לשבח את חברי ועדת המשנה שטרחו, עמלו והקדישו הרבה מאוד זמן. מצאנו לנכון לשנות את התקנות שהממשלה הציעה לפנינו, כדי לעשות את התקנות יותר הגיוניות, על מנת לאפשר גם לאנשים מן השורה לעמוד בבחינות, אם הם יקדישו מספיק זמן ללימודים; כי התקנות הקודמות המליצו שיועצי השקעות ומנהלי תיקי השקעות – כל אחד מהם היה צריך לקבל פרופסורה, פחות או יותר. ומשלחות שהגיעו אלי, גם של אנשים שעוסקים בניהול תיקי השקעות וכאלה שיש להם תארים אקדמיים, אמרו לנו שהם לא יוכלו לעבור את הבחינות הללו. היו גם דברים קצת מוזרים. אלה שצריכים להכין את הבחינות, הם עצמם לא היו בטוחים אם הם היו יכולים לעבור את הבחינות האלה. משום כך תוקנו התקנות, ולאחר שהן תוקנו הן הגיעו אלינו.

אדוני היושב-ראש, עשינו חשבון לפי מדד שקיבלנו מבנק לאומי, ששם הם כבר העבירו את חבריהם את הלימודים הללו, והתברר שכדי ללמוד ולהצליח בבחינות, הלומד הרגיל צריך בערך 250 שעות. פרסנו את 250 השעות על-פני התקופה הנדונה. לו התקבל החוק במקורו, ללא התיקון שעומד לפנינו, בעצם כל תלמיד היה צריך לסגור את העסק שלו ולהקדיש שש או שבע שעות ביום ללימודים, ואז היינו מנתקים אותם ממקור פרנסתם.

אם כן, אין כל אפשרות שהדבר הזה יידחה פעם נוספת. כאן יש רק דחיית מועד הבחינות. התקנות אושרו, ורק נותנים לאנשים שירצו להיבחן הזדמנות ללמוד באופן יעיל ומסודר, בלא שהם יצטרכו לסגור את בתי-העסק שלהם ולכרות את פרנסתם ולהינתק מהתפקיד שהם ממלאים.

לכן אני יכול להבטיחך, אדוני היושב-ראש, שהתקנות האלה יתקבלו, ואנחנו כמובן מברכים אותך על היוזמה הנפלאה הזאת, ליזום את הצעת החוק הנוכחית, שהנה באה עכשיו לסיומה. תודה, אדוני.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רבותי, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה על הצעת חוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות ובניהול תיקי השקעות (תיקון מס' 2). להצעת החוק יש סעיף אחד עם שני תת-סעיפים.

הצבעה מס' 1

בעד סעיף 1 – 11

נגד – אין

נמנעים – 1

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר ד' תיכון:

11 בעד, אין נגד, נמנע אחד. החוק אושר בקריאה שנייה.

אנחנו עוברים להצבעה על החוק בקריאה שלישית.

הצבעה מס' 2

בעד החוק – 11

נגד – אין

נמנעים – 1

חוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות ובניהול תיקי השקעות (תיקון מס' 2),

התשנ"ז–1996, נתקבל.

היו"ר דן תיכון:

11 בעד, אין מתנגדים, נמנע אחד. חוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות ובניהול תיקי השקעות (תיקון מס' 2), התשנ"ז-1996, אושר בקריאה שלישית.

אברהם רביץ (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, שכחתי להודות ליועצת המשפטית של הוועדה – – –

היו"ר ד' תיכון:

אני אעשה זאת במקומך. תודה ליועצת המשפטית, תודה ליועצת הכלכלית, תודה למזכיר, תודה לחבר הכנסת סילבן שלום – – –

שבח וייס (העבודה):

ותודה לאל.

היו"ר ד' תיכון:

כן, תודה לאל.

הצעות לסדר-היום

יום זכויות האדם הבין-לאומי

היו"ר ד' תיכון:

אנחנו עוברים לדיון בהצעות לסדר-היום, מס' 943, 1036, 1106 ו-1113. רבותי, היום יום זכויות האדם הבין-לאומי, ויש כמה הצעות רגילות לסדר-היום. חבר הכנסת דדי צוקר, בבקשה. שר המשפטים צריך להשיב על ההצעות, והוא בדרכו לכנסת.

דוד צוקר (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו מציינים היום עוד יום שנה למאבק להגנה על זכויות האדם בעולם. זהו יום המציין מאבק מתמשך, אין-סופי, מאבק שאיננו סובל הפסקות. הוא מציין את המאבק להגנה ולשמירה על חירויותיו של האדם, אדוני היושב-ראש, כל אדם, ועל מימוש זכויותיו ללא התנכלויותיה של הממלכה וללא הפרעה מצד כוחות או אינטרסים או השקפות של יחיד כלשהו שאיננו לטעמם, או שאיננו מתיישב עם השקפת עולמם ומאוייהם של אותם כוחות המבקשים להדביר את חירויותיו.

חברי חברי הכנסת, ישראל איננה מקרה פרטי, גם אם יש לה ייחוד, ויש לה. וכפי שאצביע מייד, יש לה המתנכלים האופייניים לה לחירויות היחיד. אבל אנחנו איננו מקרה פרטי. העולם הדמוקרטי כולו נתון באותה מערכה, שאין רשות להתייחס ממנה, להגנה על היחיד, על זכויותיו וחירויותיו.

נראה כי בעולם הדמוקרטי, ובתוכו ישראל, עדיין רחוקים מלהטמיע את מושג זכויות האדם כיסוד היסודות, כאבן התשתית של הקיום החברתי ושל ההווה הפוליטית. גם בישראל, חברי חברי הכנסת, אנחנו רחוקים, רחוקים מדי, מן המצב שבו כל אזרח יודע שדמוקרטיה איננה מסתכמת בחילופי שלטון חופשיים ובהצבעות רוב ומיעוט בכנסת. דמוקרטיה אפילו איננה מתחילה בגילויים הפורמליים הללו של רוב ומיעוט, או בקיומם של בתי-משפט חופשיים בהכרעותיהם, שאינם נתונים למרות פוליטית. הישראלי, ברוב המקרים, לצערנו, איננו נותן את דעתו ואיננו משוכנע שדמוקרטיה היא קודם כול ובראש ובראשונה משטר המגן על חירויותיו הבסיסיות של כל אדם, יהודי וערבי, גבר ואשה, דל ונדיב, זר או יליד המקום, בריא או נכה, צעיר או קשיש. כל אדם, מן הימין או מן השמאל, כל אדם, אדוק או חופשי, נבראו בצלם אלוה, ועל גבם הם נושאים מרגע לידתם אסופת חירויות, חבילת זכויות שאיש לא העניק אותן, ולכן אין שום אדם ושום גורם, שלטוני או דתי, שיכול לשלול חירויות אלה, להזיק להן או לפגוע בהן.

התפיסה הזו של חירויות מולדות, ההשקפה בדבר שוויון מעמדו של כל ילוד אשה, עדיין אינן נחלת הכול. העקרונות הללו הם אך ציפוי דק, שביר, רוטט, שעוטף חברה שרבים בתוכה אינם מאמינים באמת ובתמים שיסוד היסודות של החיים החברתיים הוא חירויותיו של היחיד.

משני כיוונים, חברי, נושבות במציאות הישראלית רוחות פרצים, רוחות רעות המזיקות לזכויות האדם, רוחות הנושבות אל תוך היכלה של הדמוקרטיה ומאיימות על כינונה של חברת אזרחים שוויוניות.

הרוח הרעה האחת, רוח עיוועים, נושבת מכיוון של אותן רבנויות ומסורות והשקפות עולם שבחרו בקנאות כדרך חיים. הקנאים הללו תמיד יבקשו לכפוף את רצונו החופשי של האדם למרותה של הלכה דתית. הם תמיד ירצו לראות את האדם שח את ראשו ואת חירויותיו להשקפת עולם קנאית כלשהי, לריבון שמחוץ לאדם. הרוח הזו לא יכולה להכיר בעליונותו של הריבון האמיתי, הראשון והיחיד, האדם.

נגד הרוח הזו יש לה לדמוקרטיה המהותית מערכה בלתי מתפשרת, מערכה על חופש פולחן מוחלט ובלתי מותנה. כל אדם על-פי השקפתו ואורח חייו, יהא זה חרדי או רפורמי, דתי או חופשי או קונסרבטיבי, כולם ילדיו של אלוהים, גם אלה שבחרו לחיות כיהודים ללא אלוהים, או כבעלי דת אחרת ללא יהודים. משם, דווקא משם, באים פרצי הרוח המבקשים לשבר ולסדוק את מבצר זכויות האדם בישראל – הבג"ץ. כמה לא טוב, כמה מזיק שאין בנו די פוסקי הלכה שיכולים ליישב בין האמונה הדתית לבין עמדה חד-משמעית, בלתי מתפשרת, בזכות זכויות האדם.

הרוח הרעה השנייה, עזה אף היא, משברת ומהרסת ומבקשת לקעקע את רוח החירות והאמונה בשוויון מעמדו וערכו של האדם. הרוח הזו, חברי, מקורה בכיבוש, בשליטה על עם אחר. הכיבוש הוא הרוח הרעה של החברה הישראלית. כי כיבוש מוליד את הדיכוי, והדיכוי מוליד את האפליה, והאפליה מולידה את הדה-הומניזציה של האויב. והכול משבש עלינו את השקפת העולם שאנחנו אמורים לחנך עליה חברה שלמה. הרוח הזו, המשחיתה ומקלקלת את השורה ואת מידת הדין, ראויה להדברה. רוח הכיבוש פוגעת בנו ובמערכת השפיטה שלנו ובאופיו של הצבא, והיא עושה שמות בילדינו ובבנינו.

אנחנו כאן פסיפס אנושי מגוון, מפולג, רב צבעים והשקפות. ציבור שונה, מחולק, יכול לחיות יחדיו, באותה מדינה, רק על בסיס של כיבוד אורחות חייו של זולתו והימנעות מכל ניסיון כפייה והשתלטות על שכנו, שאורחות חייו והשקפותיו שונות כל כך. אין כל דרך להפוך את כולנו לעיסה אחת. הדרך האחת והיחידה האפשרית היא לאפשר לכל יחיד, לכל קהילה לקיים לבדה את אורחות חייה, לבטא בנפרד ובנבדל וללא ניסיון כפייה את פולחניה והשקפותיה.

אדוני היושב-ראש, כיבוד הזכויות של הזולת לחיות את חייו, גם כאשר הזולת הזה מקומם אותך בהשקפותיו ודרכי חייו מנוגדות לשלך, הוא הדרך היחידה לחיים משותפים. והכול על יסוד הזכות הבלתי-ניתנת לערעור, של חירות הנתונה בידיו של כל יחיד לבחור לעצמו את דרך חייו ואת השקפת עולמו.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, בבקשה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש-בל"ד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מודה לכבוד היושב-ראש על ההזדמנות לעסוק בנושא חשוב ומרכזי זה. לכאורה מקובל, מקובל על הכול, שאדם נברא בצלם, ולכן זכויות האדם הן נושא אוניברסלי ולכן גם האמנה הבין-לאומית לזכויות האדם נחתמה על-ידי כל מדינות העולם. אבל לאחר שקבענו את זה שאדם באשר הוא אדם זכאי לחיות בחופש, זכאי ליהנות מחירויות דמוקרטיות, זכאי למצות את כישוריו, העובדה בפועל היא, שבמדינות רבות בעולם יש צורות שונות של דיכוי ואפליה לרעה מסיבות של השתייכות ללאום אחר או של צבע עור אחר, יש אפליית נשים, אפליית קשישים ואפליית עניים, ולכן אנחנו היום נדרשים לנושא הזה גם בהיבט הישראלי וגם בהיבט הבין-לאומי.

כבר הזכיר כאן חבר הכנסת דדי צוקר את שנות השלטון הצבאי בשטחים, קרוב ל-30 שנה. אני חושבת שהניסיון מלמד את כולנו, שהשלטון הצבאי הזה, באשר הוא שלטון שכפוי על האוכלוסייה הפלשתינית בשטחים, מנצל את כוחו כדי להפקיע, לנשל, לעצור, ולאחרונה יותר ויותר אנחנו שומעים גם על התנהגות ברוטלית של חיילים, על התנהגות ברוטלית של שוטרים.

מה שמדאיג אותי יותר מכול, שבמדינת ישראל, בהקשר זה, בית-המשפט העליון מאשר עינויים תחת אמתלות ביטחוניות, דבר שלא קיים בשום מקום בעולם. אני חושבת שביום זכויות האדם אנחנו צריכים להעלות מעל הבימה הזאת את התביעה שמערכת המשפט תסלק את ידה מכל תמיכה

בעיניים ושבתמדינת ישראל יחדלו לפעול בשיטות, שבכל הגדרה בין-לאומית הן שיטות של עיניים בחקירה, ואני מתכוונת גם בחקירה של השב"כ וגם בחקירה על-ידי המשטרה.

כנסת ישראל חוקקה את חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, אבל החוק הזה לא ביטל את האפליות הקיימות בהרבה מאוד תחומים. ראשי הרשויות המקומיות הערביות מקיימים היום, השבוע, שביתה מול משרד ראש הממשלה. בלי להיכנס עכשיו לכל היבטי האפליה של האוכלוסייה הערבית, אני חושבת שבתחום הרשויות המקומיות, כמו בתקציבי חינוך ופיתוח, אנחנו עדים לאפליה שנמשכת כבר קרוב ליובל שנים. אבל אם אנחנו מדברים על זכויות אדם, אני חוזרת ושואלת בהזדמנות זאת: כיצד אנחנו יכולים, אחרי החלטות והכרעות של בג"ץ, לחיות עם העובדה שעקורי אקרית ובירעם עדיין לא יכולים לחזור לכפריהם?

אפליית נשים היא חלק אימננטי בכל החוקים שקיבלה הכנסת, והם חוקים חשובים שבאים למנוע אפליית נשים, כמו חוק שכר שווה וחוק שוויון הזדמנויות בתעסוקה, אבל הם לא פתרו את הבעיה, ולכן, בתחום זכויות האדם אחת הבעיות המרכזיות היא איך אנחנו סוגרים את הפער בין ההכרזות, ואפילו החקיקה, לבין המציאות שקיימת בשטח. מי צריך לאכוף? איך צריך לאכוף? מדוע לא אוכפים חוקים שכבר קיימים בספר החוקים הישראלי?

יום זכויות האדם הוא יום זכויות האדם במישור הבין-לאומי, מתוך ראייה בין-לאומית. לפי נתונים רשמיים של האו"ם, מדי יום עשרות מיליונים בעולם, וקודם כול ילדים, צפויים למוות בשל תת-תזונה, מים מזוהמים, מחלות מידבקות, דברים שהאנושות היום, ברמת ההתפתחות שלה, יכולה בקלות לפתור. אילו היו מפנים 10% בלבד מההוצאות הצבאיות שמוצאות בעולם למטרות האלה, לכל ילד בעולם היו מים נקיים לשתות, היה חיסון והיה מקום לגור. לכן, אנחנו מוכרחים, ביום זכויות האדם, להעמיד זה מול זה את הפראות של בזבז המשאבים בתחום ההוצאות הצבאיות ומירוף החימוש העולמי לעומת עמים שלמים שנידונים למחלות, נידונים לתנאים בלתי אנושיים ואפילו למוות מתת-תזונה.

הדבר האחרון, חברי הכנסת, שרציתי להסביר: בשבוע שעבר, נדמה לי, לפני שבועיים, הזכרתי את הנושא של ייצוא הנשק הישראלי לארצות אחרות, ואז חברי הכנסת שאלו מה ומי. אתמול נפגשתי עם פעיל זכויות האדם, מוסיקאי נודע מטורקיה, והוא סיפר לי, שאותם מטוסי קרב שישראל חתמה עכשיו הסכם להשבחה שלהם ישמשו רק למטרה אחת, כי זה הקרב שטורקיה היום מנהלת – הקרב נגד האוכלוסייה הכורדית בתוך טורקיה. עד היום הרסו בטורקיה עד היסוד 280 כפרים, ואנחנו, שרגישים לרצח עם, אנחנו, שרגישים לאפליית אוכלוסייה ולביטוייה האכזרי, לא יכולים לשבת בשקט ולהגיד: זה לא מעניין אותנו.

לכן, אני חושבת שאנחנו צריכים לתמוך בכל הלוחמים לזכויות האדם בארץ ובעולם, שמסכנים לפעמים את עצמם, את חייהם ואת חירותם כדי לעמוד על העיקרון האוניברסלי של זכויות האדם. תודה.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. חבר הכנסת אליעזר זנדברג, בבקשה.

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, היום אנו מציינים את יום זכויות האדם הבין-לאומי, ומצאתי לנכון לעלות ולהזכיר כאן את העובדה, שזכויות האדם בשטחי האוטונומיה, הרשות הפלשתינית, נרמסות, נפגעות – –

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

חה, חה, חה.

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

– – על-ידי מי שמנהל שם את העניינים, על-ידי מי שמנהל את הרשות הפלשתינית. אני רוצה להזכיר את כל אלה אשר כאן, פעם אחר פעם, מדברים גבוהה גבוהה על כך שהשלטון הישראלי ביהודה ובשומרון השחית ופגע ורמס את זכויות האדם, ואני חייב לומר שאחד הדברים שאמרתי גם לפני שנחתמו ההסכמים וגם במהלך הדיונים כאן, בבית הזה, על אישור ההסכמים עם הרשות הפלשתינית, עם אש"ף, היה שאנחנו צריכים לדאוג ולוודא שזכויות האדם בשטח שאנחנו מפנים ומוסרים לשלטון אחר יישמרו ויכובדו. הרי כל אלה שדיברו כנגד השליטה שלנו באותו שטח, כל אלה שדיברו כנגד פגיעה בזכויות האדם – – –

שבח וייס (העבודה):

אתה מסכים שזה יהיה גם תחת שלטוננו?

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

חבר הכנסת וייס, יש לי זמן קצר והרבה מה לומר. בדרך כלל אני נותן לך לשאול שאלות. אחר כך – אני אשמח.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

– – –

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

כל האנשים האלה, אשר לטענתם פגענו פעם אחר פעם, כל אלה לא עשו דבר וחצי דבר על מנת להבטיח שהשלטון החדש או אלה שינהלו את ענייני האוטונומיה יעשו את זה תוך כיבוד האנשים שנשלטים או מנוהלים על-ידם.

אני קובע היום בצער, שמתברר ויתברר לנו שהרשות הפלשתינית היא רשות אשר פוגעת בנתינים, רשות אשר מענה את המתנגדים לה, רשות אשר כולאת את האנשים – – –

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

אתה מתייחס ברצינות למה שאתה אומר?

היו"ר ד' תיכון:

אתה רוצה לדבר עכשיו או בעוד כמה דקות?

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

רשות אשר כולאת בבתי-סוהר את אלה אשר מעזים לבקר אותה. אדם אשר מפרסם דברי גנות בתקשורת כנגד הרשות הפלשתינית נכלא בבית-סוהר. אנשים מעונים למוות, ואף אחד מאבירי זכויות האדם שיושבים כאן, בבית הזה, ויודעים להקים קול צעקה, ובצדק, במקרים מסוימים, לא נשמע קולו, לא אומר דבר וחצי דבר, לא נגד פעולות הרשות וגם לא נגד אלה אשר היו צריכים לדאוג בעוד מועד, כשהם מסרו את השטח ואת האנשים לידיה של אותה רשות, לכך שזכויות האדם תכובדנה על-ידי האנשים שמנהלים היום את העניינים שם, על-ידי ערפאת, על-ידי הרשות הפלשתינית.

שבח וייס (העבודה):

שיעשה פסיקים כדי שאפשר יהיה לקרוא לו קריאות ביניים.

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

אני רוצה לומר שהתוצאות העגומות והאומללות האלה של פגיעה בזכויות האדם ברשות הפלשתינית צריכות להטריד כל אחד ואחד מאתנו, כי תמיד אמרו לנו ששלום אמיתי יש כאשר שני הצדדים לאותו הסכם הם דמוקרטיים, והרשות הפלשתינית הולכת במסלול של דיקטטורה, במסלול של רשות שפוגעת בזכויות של נתיניה אם הם מעזים לומר דבר וחצי דבר כנגד העומד בראש הרשות, כנגד המדיניות או כנגד הקו של אותה רשות. זה צריך להטריד כל אחד ואחד לטווח ארוך, מכיוון שמי שחושב שנוכל להגיע למצב של יציבות כאשר הרשות הזאת צומחת והופכת לגוף דיקטטורי, טועה.

אם לא נדע לעמוד ולדאוג לכך שהערכים של דמוקרטיה וכבוד האדם וזכויות אדם יהיו ערכים שעל-פיהם פועלים, סופנו שאנו השכנים נהיה ניזוקים, ומכאן דברי היום. תודה, אדוני היושב-ראש.

דוד צוקר (מרצ):

עכשיו המצב בצ'אד גם כן מחריף.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. חברת הכנסת יעל דיין, באותו נושא.

יעל דיין (העבודה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לציין משהו סמנטי שמופיע בסדר-היום: 'יום זכויות האדם הבין-לאומי'. מי זה בדיוק האדם הבין-לאומי?

אלי גולדשמידט (העבודה):

היום הוא בין-לאומי, לא האדם. כמו שכתוב בהכרזת העצמאות: מועצת המדינה הזמנית; אין, חלילה, כוונה שהמדינה היא זמנית.

יעל דיין (העבודה):

אנחנו מדברים על היום הבין-לאומי לזכויות האדם ולא על זכויות האדם הבלתי ידוע הבין-לאומי.

דוד צוקר (מרצ):

יום הזכויות הבין-לאומיות של האדם.

יעל דיין (העבודה):

תודה רבה, חבר הכנסת צוקר. אילו אתה היית מציע את התיקון הסמנטי לסדר-היום – – –

אבל אני לא רוצה לדבר על הבין-לאומי; על כך שהלב נחמץ כאשר חושבים על ארצות ועל יבשות שבהן נרמס הכבוד ונשללות החירות והזכויות הבסיסיות – החירות מרעב, הזכות לעבוד, הזכות ללמוד והזכות לחיות; הזכות הבסיסית שאין כמותה, הגנה על החיים של בני האדם. ובארצות לא מעטות ההגנה הזאת איננה ניתנת, אנשים מתים, אנשים רעבים, הם מתים בחרב, הם מתים בדבר, הם מתים ברעב.

אני כן חפצה לדבר על זכויות האדם אצלנו. אני מרגישה קצת כפי שאני מרגישה כאשר אני עולה הנה בכל שנה לציין את היום נגד האלימות כלפי נשים. השנה הוא זכה לקצת יותר תהודה בגלל מעורבותו של ראש הממשלה, אבל בדרך כלל התמונה היא כזאת: כולנו לבנו עם זכויות האדם, עם הנשים המוכות, כולנו נגד אלימות כלפי נשים, כולנו מזועזעים, ואוי, אוי, והכנסת ריקה, ואנחנו נושאים את דברינו במשך שלוש דקות והולכים הביתה.

אבל בידינו כן לעשות. זכויות אדם שנמצאות או חסרות במקום אחר אינן משהו אזוטרי. זה בידינו. זה אולי הדבר העיקרי שכן נמצא בידינו, הנושא של זכויות האדם וההגנה עליהן, החקיקה כדי לשמור עליהן והדאגה שאותה חקיקה תזכה לאכיפה וליישום.

הבית הזה לא עשה די. אני יכולה לומר שבקדנציה האחרונה ובזו שלפניה נעשה מעט מאוד לעומת האמביציה האדירה שהיתה לנו, ואני מדברת על חוקי היסוד. חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו אין כמותו, אבל הוא עדיין לא כולל הכול. אנחנו תקועים בנושא החקיקה של חוקי היסוד.

אם שר המשפטים, כנציג הממשלה, יואיל אולי לקחת לתשומת לבו, אני באמת מקווה, אני באמת מאמינה, שהבית הזה יכול לעשות טוב יותר ממה שהוא עשה בתחום חקיקת חוקי היסוד; ועל זה אנחנו מדברים.

ההרחבה של חוק היסוד היוצא מן הכלל חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, עדיין איננה בחזקת הפנמה שלו. יש בו כל החירויות, יש בו הזכויות, הוא חוק רחב, הוא חוק מכובד, אבל עדיין אין הפנמה שלו. לא במערכת החינוך, לא ביום-יום שלנו, לא ביישום שלו ולא באכיפה שלנו.

יורשה לי לחרוג כאן במלה מהזמן שלי ולומר שזכויות נשים אינן כזכויות גברים. כל עוד האשה במדינה יהודית-דמוקרטית היא עדיין בחזקת קניין, כל עוד היא מופלית, מוכה, איננה זוכה לייצוג שווה, איננה זוכה לשכר שווה, איננה בעלת בחירה חופשית – לא על כבודה, לא על גופה ולא על חירותה – כל עוד כל הדברים האלה נשללים ממנה, עוד הדרך ארוכה מאוד לפנינו.

כבוד האדם וחירותו חייבים לכלול את כבודו של השונה ואת שוויונו. צריך להכיר באחר כאחר, זכות להיות שונה וחובתנו לשמור על שוויונו. אחר שהוא בן של עם אחר, אחר שהוא איננו דתי או שהוא בן דת אחרת, שצבעו אחר, שנטייתו המינית אחרת, שארץ מוצאו אחרת. אחר ושונה שהוא פלשתיני או עובד זר או אפילו אויב אמיתי – עדיין שמורות לו אצלנו ובחקיקה שלנו זכויות האדם הבסיסיות שלו.

אני מקווה שהכנסת הזאת – ואולי זאת תקוות שווא – תשלים את חקיקת חוקי היסוד, חופש הביטוי וחופש המצפון, חופש הדת וחופש ההתאגדות, חופש השביתה, הזכות על הגוף והזכות על הנפש. שלא נצטרך לראות ביום הזכויות הבין-לאומי, זכויות האדם הבין-לאומי, שלא נצטרך לחזות במראה

המבייש של שופט עליון במדינת ישראל מוקף בשומרי ראש, או לחלופין, לראות אגודות מעריצים של ברוך גולדשטיין ושל יגאל עמיר, ולשמוע באוזנינו הסתה אלימה בלתי פוסקת ששוללת שוב את החירות הבסיסית ואת הזכות הבסיסית של החיים עצמם וההגנה עליהם.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. ישיב שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברי מציעי ההצעה לסדר-היום, טוב עושה הכנסת שהיא מעלה על סדר-היום שלה, כמנהגה מדי שנה, את יום זכויות האדם הבין-לאומי. וכמובן, לא פחות מכך, ואולי טוב הרבה יותר, טוב שהיא מעלה על סדר-היום שלה באופן שוטף מעת לעת, לעתים ביוזמת הממשלה, לעתים ביוזמת חברי כנסת מן הבית הזה, משני עברי המתרס בבית הזה, את זכויות האדם באמצעות שינויים ורפורמות בחקיקה, בהצעות לסדר-היום, בשאליות ובדיוני הוועדות השונות שמופקדות כל ועדה בתחומה על שמירת זכויות האדם.

המושג זכויות האדם הוא מושג מופשט מאוד, כוללני מאוד. מה הוא, למעשה, אומר? לכל אחד הוא אומר משהו אחר, אפילו בדיון הזה כאן היום ראינו דגשים שונים במתחמי חיים שונים. אבל בסך הכול הוא מייחד נורמה שמלווה אותנו זה עשרות שנים, אותנו כמדינה, את העולם כולו. לצערנו, אולי עוד לא את כל כדור הארץ אלא את המדינות הדמוקרטיות כולן. הנורמה שמעמידה את האדם לנגד עיניה ורואה בו את חזות הכול, מאמינה בו ומאמינה בחובה לאפשר לו חיים ברווחה, חיים תוך שחרור מנוראות של חברות אחרות.

אלה שאלות וסוגיות שכל חברה דמוקרטית מתמודדת אתן. אנחנו, בעיקר בשנים האחרונות, עושים מאמץ גדול מאוד להתמודד אתן לא רק ברמה האינטלקטואלית – שהיא הבסיס לכול, כמובן, כי יסוד המעשה הוא המחשבה – אלא גם ברמה של העשייה.

אנחנו רואים, למעשה, את זכויות האדם לנגד עינינו כחברה, חברה יהודית – אני מתאר לעצמי, שגם חברות אחרות בעלות אמונות אחרות, אבל כחברה יהודית אנחנו רואים לנגד עינינו את התשובה המפורסמת של הלל על השאלה המפורסמת שהוא שאל את עצמו: כיצד לומדים את כל התורה כולה על רגל אחת; והוא אמר: אל תעשה לחברך מה ששנוא עליך. כיוון שחזקה על אדם שישמור על זכויותיו שלו, על קלה כעל חמורה, בהקפדה יתירה על כל תג ועל כל תו במה שנוגע לזכויות שלו, אם יאמץ את הנורמה הזאת לגבי זכויות חברו, לגבי זכויות זולתו – הנה כבר מיצינו את התורה כולה במשפט אחד.

ובאמת העניין הוא המימוש המעשי. אנחנו יכולים לנאום כאן על זכויות האדם ולחוקק כפי שחוקקנו את חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. אבל מה לנו כבוד האדם ומה לנו חירותו אם אנשים נעצרים ללא עילה של ממש, על סמך עילות שווא, ומוחזקים במעצר ללא הבאה בפני שופט? מה לנו כבוד האדם ומה לנו חירותו אם אנשים שמחפשים את פרנסתם אינם יכולים לזכות בנקודת מוצא שוויונית; אם אנשים על לא עוול בכפם סופגים מנת חבטות, לעתים מנת חבטות יומית, דווקא מאלה שמפקדים על

אכיפת החוק? מה לנו סממאות על חופש תנועה אם נכה אינו יכול ליהנות מסרט קולנוע כמו חברו שאיננו נכה ואיננו נזקק למסלול מיוחד, לכיסא גלגלים? מה לנו נאומים ודיבורים גבוהה גבוהה על זכויות הילד אם לא נאכוף את החוק על אלה שמכים ילדים, נשים, חסרי ישע, ומתעללים בהם?

מי שצריך לתרגם את הזכויות הנעלות האלה לכלל מעשה, בציוויים של חיים יומיומיים, זה הבית הזה, אלה משרדי הממשלה השונים, אלה מחלקות במשרדי הממשלה השונים, בין היתר במשרד שעליו אני מופקד, משרד המשפטים, שצריכים לראות יום-יום לנגד עיניהם את החובה לשאול איפה יש עדיין עוול, לאתר אותו, לאתר את מניעיו, לאתר את מקורו ולתת לו את התשובה הנאותה.

למעשה הדבר הזה אינו רלוונטי רק למשרד המשפטים. הוא רלוונטי לכל משרד ממשלתי, מכיוון שכל משרד ממשלתי מעניק שירות לכלל האזרחים והוא צריך לראות היכן, בתוך השירות שהוא מעניק לאוכלוסייה כולה, עדיין לא בשלו התנאים ליצירת שוויוניות בזכויותיהם של הנזקקים לשירותיו.

בימים האלה ממש הקמנו במשרד שלי ועדה בראשות כבוד השופט אליעזר גולדברג, שתשב על המדוכה בסוגיות הנוגעות לזכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות. למעשה השבוע, כמדומני מחר, אנחנו נפגשים, שר העבודה ואנוכי, לפגישה ראשונה עם הוועדה הזאת, לתת לה את הכלים ולפרוס בפניה את ההשקפה של הממשלה, שראתה לנכון להסדיר את זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות – ומדובר פה על רבבות-רבבות אנשים במגזרים שונים, רבים ומגוונים – בחקיקה ראשית, נדבר אחד מחומה גדולה שהיא עדיין בבנייה. אנשים עם מוגבלויות, נגזלת מהם החירות הבסיסית ליהנות ממה שעומד לרשות אלה שמזלם שפר עליהם ואין להם התמודדות כל כך טראומטית – – –

שבח וייס (העבודה):

ברשות היושב-ראש, אולי אני יכול להעיר פה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אולי בסוף המשפט שלי.

– – – חופש התנועה שלהם מוגבל, ויש אחרים שחופש הביטוי הבסיסי שלהם מוגבל, ולא די שנסדיר פעם אחת בארבע שנים קלפי לנכים ונחוש שיצאנו ידי חובתנו. אנחנו, כממשלה, ככנסת, צריכים להבטיח שנעשה כל מאמץ, לרבות עמידה בעול משאבים שמאמץ כזה גוזר עלינו, כדי לאפשר חיים ככל האדם לאנשים עם נכות גופנית, בייחוד בחברה שעצם מאבקה לקיום מחייב לעתים, לצערנו, שאנשים עם נכות גופנית יירתמו כבר בגיל צעיר למערכה על הקיום.

בעצם הימים האלה אנחנו עוסקים גם בביטוי נוסף, אחר, של מתן פתח להגברת הזכויות לציבור שזכויותיו נרמסות לעתים, ציבור הקטינים. מדינת ישראל, כפי שיודעים בבית הזה, הצטרפה כבר בשנת 1990 לאמנה הבין-לאומית בדבר זכויות הילד. היא אשררה את האמנה בשנת 1991, אבל עדיין לא התאימה את החקיקה שלה לאמנה הזו. הנושא עולה מעת לעת בבית הזה, ובעצם הימים האלה אנחנו עוסקים בהקמת ועדה בראשות שופטת בית-המשפט המחוזי, כבוד השופטת סביונה

רוטלוי, כשהמטרה של הוועדה הזאת היא באמת לבחון בזכויות מגדלת, באופן מאוד מאוד נקודתי, כל חוק ולהתאים אותו לזכויות הילדים, כדי להבטיח שהקטינים יזכו להגנה – הגנה מפני ניצול, הגנה מפני פגיעה בהם, הגנה מפגיעה במעמד ובאוטונומיה שצריכה להיות מוענקת להם באותן סוגיות ובאותם תחומים שבהם הם צריכים להיות עצמאים להחליט על חייהם.

בבקשה, חבר הכנסת וייס, רצית להעיר.

שבח וייס (העבודה):

ברשות היושב-ראש, בעבר אני עסקתי קצת בעניין הזה. יש לנו בארץ תופעה מסוימת – אגב, היא לא אופיינית לישראל – ואני רוצה להציע לאדוני שר המשפטים הצעה, שאולי הוא יזרים אותה לוועדת-גולדברג. שמעתי שהקמת ועדה כזאת.

יש לנו הרבה מאוד זכויות שהמימוש שלהן כרוך בקשיים בגלל פיצול ביורוקרטי. לפעמים הדרך למתן זכויות רצופה גיהנום אדמיניסטרטיבי. למשל, הנושא של טיפול בזכויות של נכה, שלפי דעתי היה צריך להיות כולו בידי משרד הבריאות, מפוצל בין שלושה משרדים ממשלתיים. לעתים דווקא אנשים חסרי ישע, פגועים ונכים, צריכים לעבור שלוש ועדות רפואיות, שבהרכבים שלהן יושבים לפעמים אותם רופאים, שעושים "חלטורה" בשלושה משרדים. כלומר, אם אפשר, יש להפנות את תשומת לבו של הוועדה בראשות השופט גולדברג, שתעסוק לא רק בזכויות אלא גם בפשטות מימושן. אני אומר את זה כרעיון כללי.

שר המשפטים צ' הנגבי:

תודה רבה. אני בהחלט אביא את הדברים בפני כבוד השופט גולדברג בתחילת פעילותה של הוועדה בראשותו.

אנחנו עוסקים בתחום החקיקה גם בסוגיות אחרות שקשורות קשר בל יינתק בזכויות האדם. בקרוב ייכנס לתוקפו חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), שמצמצם את עילות המעצר ומבטיח תנאי החזקה הולמים של עצור במעצר, כך שזכויותיו האלמנטריות לא ייפגעו, בין שהוא משוחרר ממעצר לאחר שנמצא שנעצר על לא עוול בכפו ובין שהמעצר הזה מוצדק, אבל החיים שלו, השלמות הנפשית שלו, השלמות הפיסית שלו, אינם יכולים להיות למרמס, גם אם ביצע עבירה, וכמובן, אין כל קשר לחומרת העבירה. אדם נותר אדם וצלם אנוש הוא צלם אנוש, גם אם שגה וסטה מן הדרך.

נקודת אור בכל הסוגיה הזאת בתקופה האחרונה היא המחלקה לחקירות שוטרים. אני סיירתי בה השבוע. התרשמתי שהיתה כאן פעולה איכותית שמחויבת בציון לשבח; היא היתה בתקופת השר מרידור, קודמו של קודמי במשרד המשפטים, שראה אז, יחד עם חברים בבית הזה, את הצורך להבטיח שאוכפי החוק לא יחקרו את עצמם, ובמקרה שיש טענה, תלונה, טרזניה מן הציבור, למען הסר ספק, למען מנוע לזות שפתיים, מן הראוי שמעשים כאלה יחקרו על-ידי גוף חיצוני. המחלקה הזאת עושה עבודה – – –

שר הבריאות י' מצא:

אנחנו דנו בזה בוועדת הפנים.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אני מודה לשר הבריאות על שהוא מרענן את זיכרוני. גם ועדת הפנים, שעסקה באופן מעשי בסוגיה, ראויה לשבח.

היו"ר ד' תיכון:

דווקא הוועדה לענייני ביקורת המדינה, בעקבות דוח – – –

שר המשפטים צ' הנגבי:

רק חברת הכנסת דיין והוועדה לקידום מעמד האשה לא עסקו בנושא הזה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אדוני השר, ועדת הכלכלה בראשותך לא עסקה בזה?

שר הבריאות י' מצא:

החקיקה היתה אצלי בוועדה.

היו"ר ד' תיכון:

חקיקה – כן, אבל כל העניין זכה לדחיפה גדולה בעקבות דוח של מבקרת המדינה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

כפי שנאמר, אחרי רבים להטות, וכאן רבים עסקו בנושא הזה, ובסופו של דבר ניתן לומר, שישראל, כחברה דמוקרטית עשתה מעשה, שלא זכה למאמצים רבים אפילו בעולם המערבי המתקן והנאור,

ופעולתה של המחלקה הזו, בתנאים קשים ובמשאבים מצומצמים, היא פעולה ראויה, כי בסך הכול חובתנו להבטיח שגם אלה שמופקדים על החוק ידעו שהם חייבים להישאר בדל"ת אמות הדין ולא לחרוג ממנו כמלוא הנימה. שום תירוץ, שום נימוק, שום מצב חירום, שום מצב של משבר, שום איום קיומי, אינם יכולים להצדיק התעמרות באדם אחר, בין שזה ערבי במחסום, בין שזה חרדי בכביש בר-אילן, בין שזה מפגין של "שלום עכשיו" בקדנציה הזאת ובין שזה מפגין של "זו ארצנו" בקדנציה הקודמת.

אלי גולדשמידט (העבודה):

יש לי הרגשה שיש מפגינים של "זו ארצנו" גם בקדנציה הזו.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אני רק אברך על כך. זה דבר שיוכיח את הפלורליזם של הממשלה הנוכחית.

שבח וייס (העבודה):

מה עם מחלקי סופגניות? זה עכשיו הספורט החדש.

שר המשפטים צ' הנגבי:

שר הבריאות הסמיך אותי לספר לך, שבכל סופגנייה יש 400 קלוריות.

היו"ר ד' תיכון:

500.

שר המשפטים צ' הנגבי:

500 זה עם ריבה.

אנחנו, כמובן, מברכים את המחלקה הזאת ומאמצים את ידיה בהמשך פעילותה להבטיח הגינות אנושית בסיסית גם תוך כדי הטיפול של המשטרה ושל זרועות החוק האחרות במפירי חוק.

מלה אחרונה, רבותי חברי הכנסת, לבתי-המשפט. הם למעשה אלה שניצבים בחוד החנית של הבשורה בדבר חיזוק זכויות האדם. כל אדם, בסופה של דרך שבה הוא נאבק על זכויותיו, בין שהוא התובע ובין שהוא הנתבע, מצוי כולו, על גורלו ועל חייו, בכפה של מערכת המשפט. מי שמעניק רוח לאותיות המופיעות שחור על גבי לבן בספר החוקים, ומי שמעניק לזכויות התיאורטיות נשמה יתירה, הוא בית-המשפט על שלוחותיו השונות, ובראשן בית-המשפט העליון, שממנו יוצאת שוב ושוב הבשורה המרתקת של שיפור זכויות האדם בישראל, לעתים באמצעות מה שקרוי אקטיביזם שיפוטי, שיש המבקרים אותו, ולעתים באמצעות פסיקות באותם תחומים שאינם שנויים במחלוקת, אבל מהם למעשה יוצאת ומתחזקת רוח זכויות האדם.

אנחנו ככנסת, אנחנו כממשלה, נמשיך להבטיח את זכויות האדם ולשמור עליהן מכל משמר, כי גם זכותן הבסיסית של זכויות האדם היא להיות מוגנות מאלה שמעת לעת, בטיעונים שונים, רוצים לקצץ בהן, לקצץ בכנפיהן ולכווץ את משמעותן לרוחה של הדמוקרטיה הישראלית.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

אדוני השר, אתה מוכן להתייחס לביקורת הנשמעת ביומיים-שלושה האחרונים לגבי הלחץ הפיסי והפסיכולוגי המתון, שהוא הכרחי למדינה שנלחמת נגד הטרור, וגם במלחמה עם אויב כמו בלבנון? לפי דעתי, הביקורת עלינו מהרשות הבין-לאומית איננה מוצדקת. היתה על כך כתבה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

כבוד חבר הכנסת זיסמן, לא הייתי רוצה להקדים מאוחר למוקדם. הנושא הזה כשלעצמו הוא נושא רב-משקל. יש לו פנים בתחום של המאבק מול הטרור ויש לו פנים גם בהקשר של חקירות פליליות ואזרחיות בתוך גופי המשטרה פנימה, למשל פרשת בנגייב, שעליה כבר היה כאן דיון ארוך.

אשר לסוגיה שאתה מציין, הביקורת הבלתי-מוצדקת שמוטחת בנו, בעיקר מן העולם, אבל גם בתוכנו קיימים גופים שראו לעצמם למטרה להביע את הביקורת הזו מתוך אמונה שעמדתם מוצדקת – הנושא הזה יגיע לבית הזה בקרוב באמצעות חקיקה, שהממשלה הקודמת רצתה למעשה להביא, מה שקרוי בז'רגון חוק השב"כ. על כך אני יכול לדבר ארוכות, ובוודאי הכנסת תעסוק בכך וועדותיה יעסקו בכך באופן אינטנסיבי. רק אומר בקצרה, שאכן גם בעתות הקשות ביותר וגם תוך כדי מצוקה, שאינני חושב שמדינה כלשהי על פני כל כדור הארץ מצויה בה, מצוקה של רצון להדוף התקפה שמיועדת להביא לחיסולה של מדינת ישראל – חובתנו, כמי שמבינים שהערכים המוסריים הם חלק מהותי של הביטחון הלאומי, לשמור גם בעתות כאלה על כך שכל חקירה תיעשה כדין.

מתקופתי הקצרה מאוד בממשלה אני כבר יכול להעיד, שהדברים נעשים כדין, תוך הקפדה יתירה על זכויותיו של נחקר, כל נחקר. אנחנו רואים מקרים שאינני יודע אם במדינה אחרת לא היו הופכים לסאטירה, כשבית-המשפט העליון דן לעומק, בצורה קפדנית ביותר, בזכויותיו של אדם, שחקירתו מיועדת להציל חיי מאות נפשות, ואיננו מאפשר, ובצדק, לכוחות הביטחון לסטות כמלוא הנימה מהנחיות קפדניות ביותר שניתנו לו לצורך חקירה בשעות קשות. בסופו של דבר, הנושא הזה יגיע לבית הזה, ובוודאי שם תהיה לך ולי אפשרות לקיים דיאלוג יותר מעמיק. תודה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. אדוני השר, מה אתה מציע? להסתפק בתשובת השר?

שר המשפטים צ' הנגבי:

אני מציע להסתפק בתשובת השר, כיוון שבדקתי בעבר, השרים הציעו להעביר לוועדה, והוועדות לא קיימו על כך דיון. כך שנדמה לי שמן הראוי בהזדמנות החגיגית הזו להסתפק בתשובת השר.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. לאלה שיש הצעה אחרת, כמובן, אין אפשרות, בהתחשב בבקשה של השר להסתפק בתשובתו.

דוד צוקר (מרצ):

פורמלית אנחנו צריכים להסכים.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת דדי צוקר, אתה מסתפק בתשובת השר?

דוד צוקר (מרצ):

כן.

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת גוז'נסקי הלכה. חבר הכנסת אליעזר זנדברג הלך. חברת הכנסת יעל דיין, את מסכימה?

יעל דיין (העבודה):

כן.

היו"ר ד' תיכון:

תודה.

הצעות לסדר-היום

התפטרות היועץ המשפטי לממשלה

היו"ר ד' תיכון:

אנחנו עוברים לנושא הבא: התפטרות היועץ המשפטי לממשלה – הצעות לסדר-היום מס' 1039, 1042, 1044, 1046, 1070, 1098 ו-1112.

חבר הכנסת טלב אלסאנע, בבקשה. הוא איננו. הוא היה כאן כרגע. חבר הכנסת רענן כהן, בבקשה.

רענן כהן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשבוע שחלף החליט היועץ המשפטי לממשלה להתפטר מתפקידו. זוהי בעצם מכה נוספת לשלטון החוק בישראל, אשר מאז חילופי השלטון ספג ביקורת קשה ביותר.

בן-יאיר החל את תפקידו בימיו של ראש הממשלה המנוח יצחק רבין. המהלכים המדיניים ערב חתימת ההסכמים עם אש"ף זימנו לבן-יאיר אתגרים רציניים וקשים. בן-יאיר קיבל את מלוא הלגיטימציה לפעולות מראש הממשלה ומשר המשפטים דאז דוד ליבאי. בן-יאיר סייע לרבין רבות באיתור פעולות, בניהול פעולות לא קלות. והנה אנחנו שומעים שבן-יאיר החליט להתפטר.

אני לא מכיר אישים במעמדו שקמים ביום בהיר אחד ומחליטים להתפטר מתפקיד בעל עוצמה, בעל מעמד, כשל בן-יאיר. היועץ המשפטי לממשלה לא היה מעולם איש פוליטי.

שר המשפטים צ' הנגבי:

הוא לא. אבל לא מעולם; היו יועצים משפטיים שהיו אנשים פוליטיים.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

הוא לא היה איש פוליטי אבל המינוי שלו היה מאוד פוליטי, לפי דבריו של ראש הממשלה המנוח.

רענן כהן (העבודה):

בדרך כלל נדמה לי שלתפקיד הזה אנחנו נזהרים – – – הנה מה שקורה עכשיו. בכוח אתם רוצים להגיד שבן-יאיר היה מינוי פוליטי ולכן הייתם צריכים לסלק אותו. זה מה שאני מבין מדבריו.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

— — —

רענן כהן (העבודה):

זה מה שהבנתי מדבריו. ואם לא, לפחות תסביר. בוודאי תהיה לך הזדמנות.

החלטתו להשעות את שיטת הטלטולים בשב"כ, מי שמכיר את זה, מה שהוא עשה בפעולות האלה, דבר שלא תמיד עלה בקנה אחד עם רצונו של ראש הממשלה המנוח, אבל עמדתו היתה ברורה, גישתו היתה ברורה – להתמודד מול שלטון החוק כדי שהוא יהיה שלטון חוק.

והנה, ראש הממשלה דהיום, ביבי נתניהו, שאמרתי פעם שאני אף פעם לא מבין מה הוא אומר – כל מה שהוא אומר, הוא מתכוון למשהו אחר; הוא אמר: לא אפגש עם ערפאת, והוא כן נפגש עם ערפאת. אני לא מבין, הוא משקר לעם בכל אמירה שלו.

שר הבריאות צ' הנגבי:

לא יפה.

רענן כהן (העבודה):

לא יפה, אבל זאת האמת. ולא מתביישים לומר אותה.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

בגלל זה אתם רוצים ממשלת אחדות לאומית?

רענן כהן (העבודה):

חבר הכנסת עמנואל זיסמן, אתה יודע את עמדת הברורה. לא יכולה להיות ממשלה כזאת, אסור שתהיה ממשלת אחדות לאומית, וגם לא תהיה. אל תהיה מודאג. בן-יאיר והמערכת המשפטית כולה עבדו באווירת דה-לגיטימציה מוחלטת מצד חוגים דתיים וחרדיים, כאשר הממשלה מצדה לא יצאה להגנתו. בנושאים מדיניים גורליים לא שיתף ראש הממשלה את היועץ המשפטי לממשלה. בנושאים כמו פינוי חברון, מנהרת הכותל וה"אוריינט האוס" העדיף ראש הממשלה, כנראה, להתייעץ עם עורכי-דין לא מוכרים שמקבלים שקל לשנה.

תראו למה אנחנו מגיעים. יש יועץ משפטי, יש בעלי תפקידים רציניים, לאן הוא הולך ומה כוונותיו? איזה ראש ממשלה יש למדינת ישראל?

גברתי היושבת-ראש, ברשותך, אני רוצה לסיים. צריך לומר את האמת. בן-יאיר לא התפטר מרצונו החופשי, הוא נדחף לפינה בתהליך הדרגתי וברור ואולץ להתפטר כדי לשמור על כבודו. נתניהו לא רצה בו והבהיר זאת היטב בדבריו מפעם לפעם. צר לי על בן-יאיר שהולך הביתה כשהוא בשיא בשלותו המקצועית. זו טרגדיה ומכה קשה לשלטון החוק. אני רוצה לקוות, שנתניהו ישכיל לבחור יועץ משפטי שיהיה עצמאי ורציני, ועליך, אדוני שר המשפטים, מוטל תפקיד לא קל, לבחור את הטוב ביותר, לא נגוע במערכת פוליטית, לא חלק מהפוליטיקה, על מנת שיהיה יועץ משפטי לממשלה טוב שיוכל להוביל מדיניות לא טובה, ולנסות להסביר לכם את כל הטעויות שאתם עושים בדרך שאתם מבצעים. בעצם, עד לרגע זה לא ראיתי אפילו החלטה אחת נבונה.

בשם סיעת העבודה אני רוצה להביע את מחאתי החריפה על ההתנהגות והאווירה שהובילו להתפטרותו של היועץ המשפטי. הוא יחסר, ללא ספק, למערכת המשפט ולציבור כולו בישראל.

הי"ר נ' חזן:

אני מודה מאוד לחבר הכנסת רענן כהן. חבר הכנסת טלב אלסאנע, אני מבינה שאיחרת ב-30 שניות, ועל כן אתה הבא בתור. אחריו – חבר הכנסת שאול יהלום.

שאול יהלום (מפד"ל):

— — — זה מקובל

הי"ר ב' חזו:

חבר הכנסת יהלום, היושב-ראש דן תיכון שישב בראש לפני דקות ספורות אישר לחבר הכנסת טלב אלסאנע, ונהוג שיושב-ראש מחליטים. זה היה לפני משורת הדין, כי הנושא חשוב.

טלב אלסאנע (מד"ע):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להודות ליושב-ראש שנתן לי לשאת את דברי. יש לנו אורחים מהמפלגה הירדנית, ויצאתי להודיע להם שיש כאן דיון, ולכן, חבר הכנסת יהלום, אני לא חושב שצריך להיתפס לאיחור של שניות.

חברי הכנסת, אני יכול לומר באחריות מלאה, כי היועץ המשפטי מיכאל בן-יאיר היה שמח להמשיך במילוי תפקידו. הוא לא התפטר מרצונו הטוב והחופשי אלא – על-פי רוח הזמנים החדשים – הופעל עליו לחץ פיסי, כנראה, לא מתון או מתון, והוא עבר טלטול.

אתם יודעים מה מובן המושג הזה שאושר לאחרונה על-ידי בג"ץ? לחץ במובן מילולי; אבל אין ספק שהוא עבר טלטול על-ידי הממשלה החדשה, שרואה ביועץ המשפטי רועץ משפטי. הממשלה החדשה שרק החלה – מידות המשפט, ההלכה הפסוקה, כללי המשפט שהנחו ממשלות רבות בישראל לא הספיקו לה, והיא רצתה, במסגרת המדיניות החדשה, להכניס כללים חדשים. לכן הכניסו מה שקרוי טלטול. חבר הכנסת עמנואל זיסמן, אתה מתאר לעצמך מה זאת אומרת טלטול? אתה יכול לתאר לעצמך מה היה קורה אם היו תופסים חבר כנסת, אני לא רוצה לומר אותך, מכניסים את הראש לתוך שקית, מחזיקים אותו 24 שעות רצופות, יום ולילה?

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

הטרוריסטים – – – נכין להם סוויטות?

טלב אלסאנע (מד"ע):

חבר הכנסת זיסמן, יש עיקרון בסיסי, ואתה תסכים עליו – כל אדם הוא בחזקת חף מפשע אלא אם הוכח אחרת. יכול להיות שיש חשדות, יכול להיות שיש נסיבות מפלילות, אבל כל עוד לא הוכח שהוא ביצע את העבירה, זכותו ליהנות מהספק הזה. מביאים אותו ומחזיקים אותו במצב אבסורדי, שקיים במשטרים הכי חשוכים, במשך 24 שעות בלי אוכל, בלי שינה, בחקירה מתמדת, עם שק על הראש, ומרטיבים את השק כדי למנוע ממנו אפשרות של נשימה, ואחר כך מוסיפים לזה טלטול. זה לא טלטול כמו שיש בהגדרה אלא זה מביא – והביא בעבר – למקרה של מוות. אדם שמאבד את שיווי המשקל יכול להגיע למצב של מוות. לאחר מכן הם באים לבית-המשפט ואומרים: יש לנו הודאה. מאדם כזה אפשר לקבל הודאה על כל דבר. אחר כך אפשר לבוא ולהגיד – אנחנו מנהלים הליכי חקירה תקינים, ולאחר מכן מסתמכים על הודאות כדי להרשיע אנשים.

איך אפשר לישון בשקט כשאנשים חפים מפשע נכנסים לבית-הסוהר? איפה קיים דבר כזה? מדוע השיטות האלה לא מתבצעות נגד הימין הקיצוני, שרצח ראש ממשלה בישראל? מדוע שיטת הטלטול לא מתבצעת נגד הימין הקיצוני במדינת ישראל? או שכללי המשחק הם שונים לגבי ערבים – לערבים כללי משחק וליהודים כללי משחק אחרים. אני מתנגד לשימוש בכללים האלה הן נגד יהודים והן נגד ערבים. בסופו של דבר, צריך להיות כנים והגונים גם כלפי עצמנו וגם כלפי אחרים. השיטות האלה הן שיטות פסולות ולא אנושיות, כי מדובר בבני אדם.

לפני כמה דקות היה דיון על היום הבין-לאומי לזכויות האדם. בסופו של דבר, ללא קשר לשיטות הלאומית ולשיטות המפלגתית, כולנו בני אדם, וצריך לאמץ כללים מאוחדים ובסיסיים שמכבדים את רצונו של האדם.

אני רוצה לומר, שראש הממשלה, כשהוא משתמש בשירותו של עורך-הדין מולכו – הוא הפך, בעצם, את כל המדיניות לתיק, כמו התיקים שיש לך, חבר הכנסת רובי ריבלין, במשרד. אדם מגיע אליך, נותן לך ייפוי כוח, משלם שכר טרחה, ואתה פותח תיק. הוא הפך את כל המדיניות של המדינה. לשם כך צריכים לבחור ראש ממשלה? לא צריכים לבחור אותו. צריך ללכת לעורך-דין ולמנות אותו כדי שייצג את המדינה בסוגיות הגורליות שלנו. עורך-דין פרטי הפך למנהל מדיניות שבגללה עורכים בחירות במדינת ישראל. לשם מה צריך ממשלה? לשם מה צריך כנסת אם הופכים את זה לתיק במשרד של עורך-דין פרטי?

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

בדרך כלל מחליפים עורך-דין כשנדמה לאדם שעורך-הדין לא מייצג אותו נכון. הזכות של אדם להיות מיוצג היא גם זכותו של האדם להאמין בעורך-דין. אתה מתחיל להבין את העניין הזה?

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

אני רוצה להפריע לך במשפט אחד. אני אומר שהיועץ המשפטי לא צריך לייצג את ראש הממשלה. היועץ המשפטי צריך לייצג את החוק, את שלטון החוק ואת האינטרס הציבורי הטמון בו.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

לייעץ לממשלה.

היו"ר נ' חזן:

אני מודה לחבר הכנסת טלב אלסאנע. חבר הכנסת שאול יהלום. אחריו – חבר הכנסת יצחק כהן. אם הוא לא יהיה נוכח – חבר הכנסת עמנואל זיסמן.

שאלו יהלום (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, רבותי השרים, קודם כול ולפני הכול, לפני שעוסקים בהתפטרות היועץ המשפטי לממשלה, אני פונה מכאן לשר המשפטים ולממשלה כולה לדאוג לכך שהיועץ המשפטי לממשלה החדש – ואין לי מושג מי הוא יהיה, אבל אני בטוח שנערכים בימים אלה דיונים בקרב אישי ממשל כדי למנותו – יהיה אדם שקודם כול יבטא יושר, הגינות, ממלכתיות ואובייקטיביות, ולא יהיה אדם מזוהה עם גוף זה או אחר במדינה או עם סיעה זאת או אחרת בקשת הפוליטית של תרבותנו; המדינה, הכנסת או כל ממסד אחר.

אני חושב, שכל עוד היועץ המשפטי לממשלה – שאולי תוארו קצת מטעה אדם מן הרחוב; בכל אופן, כל עוד היועץ המשפטי לממשלה הוא ראש התביעה, וזה תפקידו העיקרי, הרי הוא צריך להיות נקי מכל שיקול פוליטי. הצדק צריך גם להיראות ואמון הציבור צריך להיות מלא כלפי התביעה וראש התביעה. לכן אסור שיהיה איזה קשר של הטיה פוליטית.

דבר שני, מובן שהוא צריך להיות איש מקצועי משכמו ומעלה, שהמקצועיות תלווה אותו קודם כול, והחלטותיו תהיינה בראש ובראשונה מקצועיות על-פי אמות המידה של דמוקרטיה, חוק, מוסר וסדר. אני פונה מכאן לממשלה, שזאת תהיה החלטתה.

לגבי היועץ המשפטי שהתפטר, אני חושב, שאם דוברים של האופוזיציה באים לכאן וטוענים שהסיבה להתפטרותו היא התנכלות מצד הממשלה וראש הממשלה, כפי שלפחות שמעתי מפי חבר הכנסת רענן כהן, יושב-ראש מפלגת העבודה – – –

הי"ר נ' חזן:

יושב-ראש סיעת העבודה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

פרס הוא היושב-ראש.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

— — —

שאלו יהלום (מפד"ל):

לא שמעתי שרענן כהן הוא בין המועמדים בהתמודדות.

שר הבריאות י' מצא:

תאמין לי שהוא מועמד טוב.

שאלו יהלום (מפד"ל):

בכל אופן, יושב-ראש סיעת העבודה. אני חושב שלבוא ולהגיד מעל במת הכנסת את הדברים האלה, זה לעשות דבר שלא ייעשה. קודם כול, אני חושב שזו לא בושה; אם היועץ המשפטי אכן היה מתפטר מסיבה זו, הוא היה אומר אותה. מה מכובד יותר מאשר לבוא ולומר: אין לי שפה משותפת עם ראש הממשלה ולכן אני מתפטר. אני חושב שאם מדברים על יועץ משפטי ומשבחים אותו כאיש אמיץ, מדוע לא לומר את הסיבה האמיתית בריש גלי? למה להיתלות בכל מיני דברים כמו התייעצות בנושא המדיני, כאילו הממשלה שמינתה את מיכאל בן-יאיר – שלכאורה היתה ממשלה שכן שיתפה את פעולה, ממשלת רבין-פרס – האם הממשלה הזאת לא עסקה בנושאים המשפטיים של תהליך אוסלו עם יואל זינגר? האם היועץ המשפטי שיחק שם תפקיד מרכזי? גם לא. אז מדוע סתם לבוא ולתלות בממשלה דברים שלא יעשו?

אני חושב שיש סיבות, ודאי פנימיות, שהיועץ המשפטי בחר שלא לומר אותן, ורצונו של אדם כבודו. אנחנו צריכים לקבל את הדבר כפשוטו ולא לתלות אותו בסיבות שאינן קשורות לנושא.

מכאן אני רוצה לומר, שאם מסכמים את תקופתו של היועץ המשפטי – אני מכבד את החלטותיו בסוף כהונתו, בחלק השני של כהונתו, אבל אי-אפשר לפטור בלא כלום, להעלים עין מכניסתו לתפקיד, כשבאחת מהצהרותיו הראשונות בחר לבוא ולומר, שמועצת יש"ע היא גוף ממריד, כאשר מדובר במועצה שמייצגת למעלה מ-100,000 אזרחים. ממה נפשך? הרי סופו הוכיח על תחילתו. הרי בסופו של דבר הוא חזר בו. יועץ משפטי שבוחר להתחיל בהצהרה על גוף כזה מרכזי, ובסוף צריך לחזור ממנה, מוכיח שיתכן – ואני מדבר לא על סוף תקופתו – שתחילת תקופתו היתה ברגל פוליטית, ובוודאי צריך להיזהר מלמנות יועץ משפטי שיחזור על שגיאות כאלה בדרך הזאת. תודה רבה.

היו"ר נ' חזן:

חבר הכנסת עמנואל זיסמן. אחריו – אחרון הדוברים בנושא זה, חבר הכנסת דדי צוקר.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, היועץ המשפטי לממשלה, מיכאל בן-יאיר, פורש מתפקידו בשעה קשה ביותר לשלטון החוק במדינת ישראל. למיטב זיכרוני, מאז הקמת המדינה לא היתה התקפה פרועה, בלתי מרוסנת ומסיבית כזאת על שלטון החוק במדינת ישראל. זה לא בא רק ממי שעומד בראש לשכת עורכי-הדין. זה בא גם ממסד מפלגתי, מאגודת ישראל, מש"ס ומגורמים קיצוניים שונים ומגוונים במדינת ישראל. יש פה ערעור אידיאולוגי על יסודות שלטון החוק במדינת ישראל, והוא מופנה גם כלפיו.

אני, כמו חבר הכנסת שאול יהלום, קורא באמת לממשלה למנות יועץ משפטי בעל שיעור קומה מבחינה משפטית, ללא רבב ביושרו, עצמאי בעמדותיו וזוכה לאמון מלא של המערכת.

יצחק וקנין (ש"ס):

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

הרי אצלכם אין בחירות. אצלכם זה משטר אוטוריטרי, תיאוקרטי, גם אם אתם מחייכים ובעלי דפוס התנהגות נאים. זה המשטר אצלכם. אבל המשטר במדינת ישראל הוא אחר, ואתם חלק מהמשטר הזה.

האם הקריטריונים שצינתי עמדו בפני הממשלה הקודמת כשבחרה את היועץ המשפטי הפורש? כן. אבל אני אומר לחברי במפלגת העבודה וחברי מהאופוזיציה, אין לי ספק, כמי שהכיר את היועץ המשפטי, כחבר ועדת הכנסת – גם כשאתה עמדת בראש הוועדה, חבר הכנסת אלי גולדשמידט – שלא חל שום שינוי במשך כל תקופת כהונתו לא ביושרו, לא בהגינותו, ובכמה מקרים הוא עמד היטב על כך שהיועץ המשפטי מופקד על התפר שבין הממשלה לבתי-המשפט, שהוא חלק מהרשות המבצעת, אולם שיקול דעתו הינו בעל אופי שיפוטי. אני גם התרשמתי במקרים רבים שהוא היה יועץ משפטי של המדינה, של אזרחיה ושל הציבור.

אבל אני חייב לומר שקריטריון אחד התערער, והוא קריטריון של אמון מלא מצד המערכת. וזה יכול לקרות. זה יכול לקרות לא רק ליועץ משפטי, זה יכול לקרות גם בתוך הממשלה, בין ראש הממשלה לשרים; זה יכול לקרות גם בתוך מפלגות וזה לגיטימי. לכן אני לא רוצה לומר אם הוא התפטר או התפטר. עברה מחצית שנה, ואין לי ספק שמי שייבחר ייהנה ממלוא האמון של המערכת. אבל יכול להיות, שאם הוא יפעל בתפקידו לא להגן על הממשלה אלא להגן על החוק – ולפעמים כל ממשלה יכולה לרצות להגן על האינטרסים שלה, ויש אינטרסים מעל ממשלה, אלה אינטרסים של המדינה ואינטרסים של החוק – לפי דעתי, זה צריך להיות היועץ המשפטי הבא של הממשלה.

אני רוצה לקרוא מדוע יועץ משפטי לא יעמוד בפני ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, כפי שזה מקובל בקונגרס האמריקני, ויציג את עצמו, שזה לא יהיה רק מינוי שאנחנו היום נחשוב, מי שלא יהיה – אני, למשל, מכל המועמדים יש לי יועץ משפטי שהוא גם חובש כיפה.

נסים דהן (ש"ס):

אנחנו נשים אותך שאתה תבחר אותו, וזהו.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

מאחר שהנושא הוא רגיש ביותר, ואני רוצה שכל המערכת תברך יועץ משפטי חדש לממשלה בתחילת הדרך, הוא לא יכול להיות אדם שאתה תרצה כדי לשרת את האינטרסים הקנאיים הבלתי-דמוקרטיים של ש"ס שבאים יותר ויותר לידי ביטוי.

אני קורא לממשלה לבחור את היועץ המשפטי הבא ולבחון היטב את כל הקריטריונים האלה. זה צריך להיות אדם שיעמוד יחד אתנו, ונהדוף את הגל הזה. זה גל שנהדוף אותנו. העתיד הוא עם החוק ועם הדמוקרטיה בישראל ולא עם הקנאות ועם אלה שרוצים להחזיר אותנו אחורה, למאה ה-15 או ה-14.

היו"ר נ' חזן:

אני מודה לחבר הכנסת זיסמן, ומזמינה את חבר הכנסת דדי צוקר.

חבר הכנסת זיסמן, עד שיגיע חבר הכנסת צוקר לבימה, העניין של השימועים, התקדים האמריקני – יש כמה הצעות חוק בעניין הזה, ואני מקווה שבהזדמנות נאותה גם תתמוך בהן.

חבר הכנסת צוקר, במסגרת הצעה לסדר-היום רגילה.

דוד צוקר (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, חברי חברי הכנסת, אדוני השר, אני רוצה להתחיל בהערה לכאורה סמנטית, שעניינה לכאורה לשוני, ואני מפנה אותה במידה רבה לראובן ריבלין, שביקורתו על היועץ המשפטי הזה נשמעה ברמה בימים האחרונים. לכאורה הערה טכנית.

כאשר אנחנו מדברים על היועץ המשפטי לממשלה, איננו מדברים על אותו יועץ משפטי שאנחנו מכירים מחיינו שלנו – יועץ משפטי לחברה, לעסק, לפירמה, לארגון, לתנועה. לא אלה המושגים. היועץ המשפטי לחברה או לעסק או לארגון, חובת הנאמנות הראשונה שלו היא חובה של עורך-דין לשוכרו. זה מובן מאליו.

אנחנו מדברים פה בבעל תפקיד אחר, בעל שם זהה אבל בעל תפקיד שונה לחלוטין, שתפקידו המרכזי הוא לאו דווקא התביעה. הוא הפרשן היחיד, האקסקלוסיבי, הבלעדי למעשיה של הממשלה. הוא מפרש עבור הממשלה את החוק, הוא כפוף רק לו, אין יחסי לקוח-עורך-דין בין היועץ המשפטי לבין ראש הממשלה.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

יש יחסי אמון. לא נאמנות, אבל אמון.

דוד צוקר (מרצ):

כל מערכת הערכים והיחסים היא שונה לגמרי. עניין האמון איננו אופייני או איננו מאפיין או איננו ייחודי דווקא לסט הזה של ראש-ממשלה-יועץ-משפטי. זה נכון בינך לבינה, או בין כל עובד לכל מעביד. מדובר פה באדם, ממלא תפקיד שאוב ממסורת אחרת, מאותה מסורת בריטית, שממלא תפקיד מורכב יותר ממורכב, מסובך יותר ממסובך, שחובת נאמנותו מרגע שהוא התמנה היא לחוק, והוא הפרשן האקסקלוסיבי של מעשה החוק.

בכל מקום שיש ויכוח, הממשלה יכולה לנקוט אך ורק – אך ורק על-פי הוראותיו. זה איננו מוציא את העניין המובן מאליו ברמה האנושית של אמון. אבל הנושא איננו אמון, חבר הכנסת ריבלין.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

למה לא?

אלי גולדשמידט (העבודה):

נניח, לצורך העניין – ואני מפנה את זה לחבר הכנסת ריבלין – שהיועץ המשפטי לממשלה מוצא שצריך לנהל חקירה נגד ראש הממשלה.

דוד צוקר (מרצ):

טוב, זו שאלה קלה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

איך אתה מצפה אחר כך למערכת של יחסי אמון? זאת אומרת, אתה מעמיד סטנדרטים. כי לפעמים היועץ המשפטי לממשלה צריך לעשות דברים שהם בניגוד מוחלט לדעתו.

דוד צוקר (מרצ):

נכון.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

חבר הכנסת גולדשמידט, אני צריך להאמין בך ולמנות אותך ליועץ משפטי. ברגע שהאמנתי בך ומינתי אותך ליועץ משפטי, אני בידריך. אבל כאשר יועץ משפטי נבחר על-ידי ראש ממשלה מסוים, והוא בא ומשמש בתפקיד יועץ משפטי לראש ממשלה אחר ואומר לו: שמע, אני אתן לך עצות, ראוי שהיושר האינטלקטואלי יאמר לו: בעניין זה אתה לא יכול לייעץ.

דוד צוקר (מרצ):

בסדר. אני יכול להפריע לכם עכשיו שנייה?

חבר הכנסת ריבלין, אני ממשיך את הקו של חבר הכנסת גולדשמידט ואומר לך כך: אין מדובר במעביד ובעובד שצריכים לקיים יחסי ידידות, רעות, אחווה ושכנות טובה. לא ולא ולא. לא שני "סחבים". ומאחר שכך, יום שבו מתפטר יועץ משפטי לממשלה טרם מילוי זמנו, גם אם אין קדנציה מוחלטת, מוסכמת, הוא יום רע לשלטון החוק. הוא יום לא טוב.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

בלי ספק.

דוד צוקר (מרצ):

ואם את זה רואים על הרקע ובהקשר שעליו דיבר קודמי, חבר הכנסת זיסמן – הוא צדק בכל מלה וחסך לי חלק מנאומי – זה יום עוד פחות טוב, זה יום עוד יותר רע. כי הנה, ניסיון לקעקע את מבצר זכויות האדם, הלוא הוא הבג"ץ, שאיננו עולה יפה, כך אני מאמין, מסתיים – אבל בהבקעה קטנה בכיוון היועץ המשפטי. זה רע לכולנו.

יותר מזה, ואת זה אני רוצה לומר לשר המשפטים. זיקה בזמן, זיקה בעיתוי בין תחילת כהונתה של ממשלה פוליטית באופיה לבין תחילת מילוי תפקידו – – –

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

מה היית אומר אם הייתי מתמנה ליועץ משפטי?

דוד צוקר (מרצ):

— — — ממשלה נבחרת, פוליטית, עם אופי אידיאולוגי, לבין תחילת או סיום כהונתו של יועץ משפטי, היא זיקה רעה.

וכאן אני אומר את זה גם לשר המשפטים, שיהיה מעורב בבחירת היועץ המשפטי הבא, לעשות מעשה, אם יש צורך בחקיקה ואם יש צורך בחקיקת יסוד בעניין הזה, כי היועץ המשפטי, לפי הערכתי, צריך לעגן את תפקידיו בחוק-יסוד, לא בחוק רגיל. זיקה בין תחילת כהונתה או סוף כהונתה של ממשלה לבין תחילת כהונתו או סוף כהונתו של יועץ משפטי היא רעה. צריך גם במעשה וגם בעיתוי ליצור אי-תלות גדולה ככל האפשר בין המינוי הזה לבין המינוי הבא. אנחנו איננו מחליפים את נגיד הבנק על-פי כהונת ממשלה, איננו מחליפים את מי שעומד בראש התביעה עם תחילת כהונתה של ממשלה, וצריך לנתק בין פרקי הזמן שאותם ממלאות המערכות הפוליטיות לבין פרקי הזמן של ממלאי תפקידים במערכת המשפטית.

אני רוצה להסתפק בסימני שאלה ולשאול, האם מישהו יכול באמת ובתמים לעמוד כאן ולתת לי סט של החלטות של היועץ המשפטי היוצא, שמצביע על פרופיל מפלגתי כלשהו, או אידיאולוגי? מישהו באמת מסוגל לעשות את זה ולהוכיח תזה שאומרת: הנה אפשר לאפיין אותו בפנייה לכיוון זה או בפנייה לכיוון אחר? מה, במערכת התביעה? מה, במאבקים שלה בראש הממשלה, החל מחוק הפיצויים לנפגעי אינתיפאדה דרך חוק השבת? מישהו יכול לתת באמת פרופיל שאומר: היועץ המשפטי הזה מצטיין בפנייה אידיאולוגית כזאת או אחרת?

כן, היתה לו החלטה אחת על מועצת יש"ע, חבר הכנסת יהלום, והיו לו אחר כך, לפי הערכתי, כמה החלטות שגויות.

היו לי חילופי מכתבים ארוכים בסוגיה של חופש הביטוי, טרום הרצח. אני חושב, שבעניין הזה, כמי שראה עצמו כמגן עיקש, בלתי מתפשר, על חופש הביטוי, פה היו לו טעויות. הטעויות היו לכיוון ימין, שם באמת אפשר לבוא ולומר שהיועץ המשפטי הזה, אתה מסוגל לצייר לו פרופיל בתחום חופש הביטוי – כי זה היה עניין של מועצת יש"ע – פרופיל שמאלי או ימני, או אולי זה פרופיל ליברלי; אולי זה פרופיל של המפרש הנכון, גם אם הוא שוגה, אבל המפרש בתום-לב של החוק?

שאול יהלום (מפד"ל):

מועצת יש"ע היא גורם ליברלי?

דוד צוקר (מרצ):

נתתי לך דוגמאות אחרות מתחום הימין, שאני חושב שהוא שגה בהן. כל מה שאני רוצה לומר הוא, שאי-אפשר לתת בו סימנים שיאמרו: הוא כזה, או הוא כזה. הוא היה פרשן לגיטימי, נאמן, עקבי לשיטתו, בתחום חופש הביטוי של הממשלה.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

מה היית אומר על היועץ המשפטי – – –

היו"ר נ' חזן:

חבר הכנסת רובי ריבלין, תיקח דקה אחר כך.

שאל ילום (מפד"ל):

נראה אם היועץ המשפטי היה אומר על "שלום עכשיו" שהיא גורם ממריד.

דוד צוקר (מרצ):

שאל, הרי אתה לא שומע מה אני אומר. אני לא מתייחס למועצת יש"ע, ואני לא מתייחס לתפקידיה הברוכים או הברוכים פחות של הקבוצה הזאת. לא.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

הוא מסית.

דוד צוקר (מרצ):

רובי, תן לי לדבר שנייה. טוב?

היו"ר נ' חזן:

חבר הכנסת ריבלין, באמת.

דוד צוקר (מרצ):

אני יכול להתווכח גם עם מישהו אחר, רובי, ולא רק אתך.

שאל ילום (מפד"ל):

חבר הכנסת צוקר, כשהוא דיבר על חופש הביטוי בכיוון שאתה אומר – זה היה מאוזן. כשפרופסור צימרמן אמר על ילדי חברון שהם "ילדים נאצים" – להגיד שזה אותו דבר? זה היה מאוזן ועל זה אפשר להגיד שהוא ליברלי ודוגל בחופש הביטוי. אבל להגיד על מועצת יש"ע שהיא גוף ממריד – זה נותן לו צל מסוים.

דוד צוקר (מרצ):

הבנתי, עכשיו תן לי לנסות להשיב. האם אפשר באמת לשים גדר ולשים מחיצה בין ההחלטה על מועצת יש"ע לבין ההחלטה על גופי ימין אחרים? זה הכול בהקשר אחד של איך הוא פירש את סוגיית חופש הביטוי. הוא מאוד הרחיק לכת בסוגיית חופש הביטוי. לפי הערכתי, בחלק מן המקרים הוא הרחיק לכת מדי. אבל אי-אפשר לתת לו סימנים של ימין או שמאל בתחום הזה. זה כל מה שניסיתי לומר בהקשר זה.

אני מניח – ואולי יותר ממניח – שהיועץ המשפטי לממשלה הזה הלך לא מטעמים אישיים כאלה או אחרים, אלא משום שמדובר, ואני חושב שזו האמת לאמיתה, בהתנגשות בין עולמות.

שאול יהלום (מפד"ל):

ואין לו האומץ להגיד את זה?

דוד צוקר (מרצ):

התנגשות בין עולמות; לא סיבות ספציפיות כאלה או אחרות, אלא באמת התנגשות בין מה שהוא סבר – ולא מדובר על סדרי שלטון ומינהל במובן הטכני של המלה – לגבי הדרך שיש להתייחס אל כמה סוגיות שנראו לו עקרוניות, לבין סברת הממשלה על שלוחותיה. היתה פה התנגשות שצריכה להדאיג את כל מי שטובת החוק לנגד עיניו ואת כל מי שחושב ששלטון החוק הוא עיקרון מרכזי בחיים הקהילתיים שלנו. זה צריך מאוד להדאיג, ולא רק מן הסיבות והטעמים שפירט חבר הכנסת זיסמן, אלא משום שהוא ייצג משהו שנמצא עתה תחת איום. זה כל מה שאני רוצה.

אדוני, שר המשפטים, אני חושב שכבר אתה אמרת את זה, ואם לא אתה אמרת אזי מישהו אחר, ואם לא מישהו אחר אמר אז נאמר אנחנו עכשיו, שזה המבחן הכי חשוב ששר המשפטים עמד בו מאז תחילת כהונתו. אני מודה, על-פי תפיסת עולמי, ששר המשפטים החדש החל את צעדיו ברגל ימין, לא במובן ההוא אלא במובן האמיתי. ואני אומר זאת ללא מידה – – –

אלי גולדשמידט (העבודה):

– – – במובן השמאלי של המלה.

דוד צוקר (מרצ):

זהו. הוא החל את תפקידו בצעד ימין במובן הליברלי של המלה; אני לא רוצה לומר במובן השמאלי של המלה.

חברי, צחי הנגבי, נופלת עליך עכשיו אחריות עצומה, באמת עצומה, כי הרי דע לך, גם אם תבחרו ביועץ משפטי שמישהו יחשוב שהוא יהיה כלי שרת בידי הממשלה, עד מהרה תיווכחו שהוא יהפוך לעצמאי. כמעט שאין ברירה במערכת החקיקה הישראלית, אלא להפוך את היועץ המשפטי הזה לעצמאי, גם אם לא תרצו. אז מוטב לבחור באמת באדם עם חוט שדרה. זה כל מה שצריך. כל השאר יבוא מאליו. ידע יש להרבה אנשים וניסיון יש לעוד יותר הרבה אנשים. מיומנויות כולם מסוגלים לרכוש בכל בתי-הספר בעולם. חוט שדרה. תודה.

היו"ר נ' חזן:

אני מודה לחבר הכנסת צוקר. שר המשפטים ישיב על ההצעות הדחופות בנושא התפטרות היועץ המשפטי לממשלה. אדוני השר, בבקשה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

חבר הכנסת צוקר, התכוונת לעמוד שדרה. החוט הוא בתוך העמוד.

דוד צוקר (מרצ):

אגב, התכוונתי לומר עמוד.

היו"ר נ' חזן:

החוט הוא בתוך העמוד. אמת.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

— — — הצהרתו היתה הצהרה — — —

היו"ר נ' חזן:

חבר הכנסת ריבלין. מה לעשות? לא הצלחת להגיש הצעה דחופה בנושא זה. אבל בינתיים הצלחת לדבר לפחות כמו על שתי הצעות דחופות.

דוד צוקר (מרצ):

רובי מעמיד אותי במבחן סובלנות שאין כמוהו.

שר המשפטים צ' הנגבי:

גברתי היושבת-ראש, אדוני המציע. כמה מציעים נותרו לנו פה? – שלושה מן המציעים.

בדרך כלל השר מבקש שחברי הכנסת יסתפקו בדבריו. הפעם אני יכול להודיע שאני מסתפק בדברי המציעים, ולמעשה בזאת אני מסכים לדברי מרביתם, אילולא דבריו של הראשון בדוברים, שכבר נעדר מן האולם, אבל בכל זאת רישומם עדיין ניכר בחוסר היושר שאפיין אותם.

אני מבין שאופוזיציה משתוקקת שיהיה רע, כי ככל שיהיה יותר רע, כך יהיה יותר טוב. זה דבר טבעי.

דוד צוקר (מרצ):

אה, אה, אה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

לזה השתוקקה אולי האופוזיציה הקודמת, לא הנוכחית.

שר המשפטים צ' הנגבי:

זה דבר שמאפיין כל אופוזיציה, גם את האופוזיציה הקודמת, גם את האופוזיציה הנוכחית וגם את האופוזיציה הבאה, מי שהיא לא תהיה. זה אנושי. הלב כואב לאיש אופוזיציה כשהוא רואה שהדברים מתנהלים כזאת, שהפרנויות לא מתגשמות והנבואות השחורות מתפוגגות. תקופה ארוכה המתינו אנשי האופוזיציה לפיצוץ, לכאוס, לתוהו ובוהו שישתרר במערכת עם רגע הודעתו הדרמטית של היועץ המשפטי לממשלה על כך שהוא משליך את המפתחות, אומר שהוא לא מסוגל יותר לעבוד עם הממשלה הזאת ושקצה נפשו מהשקפת עולמם, מדרך פעולתם וממבנה אישיותם. כינו חודש, חודשיים, שלושה חודשים. זה לא עובד. זה לא קורה. הפתיל שלכאורה הודלק כבה באמצע. ומה נעצבו אל לבם כשבאה המציאות המשעממת – – –

דוד צוקר (מרצ):

צחי, זה באמת לא מדבר אלינו.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אני מדבר אל רענן כהן. ומה נעצבו אל לבם כשבאה המציאות המשעממת וטפחה על פניהם משהסתבר שהיחסים תקינים, אף אחד לא איים, אף אחד לא לחץ, אף אחד לא גרר את היועץ המשפטי ממקום מושבו הנוח אל המדבר המקצועי, אל החורף הממתין מעבר ללשכה החמימה. שום VIRTUAL דבר נורא לא התרחש. זה מאוד משעמם, מאוד בנאלי. לכן, נולדה המציאות הבדיונית, ה-
REALITY , שאפיינה כאן את דברי הנואם הראשון, חבר הכנסת כהן, יושב-ראש האופוזיציה, שפרס
בפנינו בבכי תמרורים את מר גורלו של היועץ המשפטי לממשלה, שגורש כלאחר יד. לא מיניה ולא
מקצתיה. מה לעשות? לפעמים יש לנו ביטוי יפה, אנחנו אומרים: אל תבלבל לי את המוח עם
העובדות, תשאיר את העובדות בצד. זו אמרה יאה לנאומו מלא הפתוס של יושב-ראש האופוזיציה,
שכנראה לא מבין שלא בכל נושא הדברים השחורים מתגשמים.

בנושא הזה, רבותי, חברי הכנסת, גברתי היושבת-ראש, בנושא הודעתו של היועץ המשפטי לממשלה
. כבר כמעט שבוע מתדפקים על דלתי כתבים NO NEWS על רצונו לפרוש מתפקידו, אין סיפור.
לענייני משפט וכתבים מדיניים, ואומרים לי: תגיד לי, מה קרה? נגמר, עזוב, היה, התפטר. מה באמת
קרה? מה עשו לו? ואין לי מה לומר. אני מחפש איזה "סקופ". זה מאוד נעים שכולם משוכנעים שיש
לך איזה סוד מדינה בשרוול ואתה יכול אולי לתת להם איזה קצה חוט להיאחז בו. אבל אני צריך
באמת איזה ז'ול ורן לידי, כדי להמציא משהו שלא היה.

היועץ המשפטי לממשלה הודיע בפגישה אישית אתי הודעה, שעל-פי היכרותי עם אישיותו – ואף
שהיכרות הזאת קצרה, היא מספיק אינטנסיבית כדי לדעת שתוכו כברו, שהוא אדם מאוד ישר
ושהוא בכלל לא יודע לשקר, גם אם הוא היה רוצה – היא הודעה שבה הוא אמר את האמת שלו. הוא
אמר: תראה, הגעתי לשלב שבו אני מאמין שמיציתי את עצמי בתחום המלאכה של היועץ המשפטי
לממשלה. זו עבודה מאוד שוחקת. זו עבודה שאין כמוה לכפיות טובה, שמחייבת אותך כל הזמן. זה
לא רק מה שמגיע לידיעתנו מעת לעת בכותרות. כל הזמן אתה מתעמת עם בית-המשפט, עם בית-
המשפט העליון, עם לשכת עורכי-הדין, עם הממשלה, עם שריה, עם ראשי רשויות, עם פקידיים
בכירים. אין יום שאתה לא מקבל החלטה שעוסקת בדיני נפשות, ואין יום שבו ההחלטה הזאת
שמתקבלת לא מוצאת חן בעיני 50% לפחות מן האנשים שלגבי גורלם אתה מחליט. כל הזמן אתה
מחליט החלטות שמביאות עליך אש וביקורת.

זה טבעי בעיני שאדם שהוא כבר לא בחיתוליו בשירות הציבורי, הוא הגיע לתפקיד הזה לאחר שנים
רבות של שפיטה, וגם השפיטה שוחקת, גם השפיטה מתאפיינת בסוג כזה של מאמץ אינטלקטואלי
נפשי יומיומי, לקבל החלטות שלא תמיד ידוע איפה בדיוק אתה פוגע, אם אתה פוגע נכון, וכל החלטה
היא החלטה מצפונית, ובכל החלטה כזאת נגזרת גם האכזבה של אחד מן האנשים שאתה מחליט
לגביהם.

הוא מחליט לפרוש, לעשות לביתו, להתעסק בתחומים יותר מעניינים, פחות עוסקים בדילמה, פחות
כפויי טובה – אז כל העם קמים עליו; למה אתה לא אומר את האמת, שרבת עם ביבי, שרבת – – –

דליה איציק (העבודה):

אבל אתה יודע שזה נכון, אדוני השר. ראש הממשלה נטרל אותו.

שר המשפטים צ' הנגבי:

את הגעת קצת מאוחר מדי.

דליה איציק (העבודה):

בכל זאת – – –

שר המשפטים צ' הנגבי:

לכן צריך להחליט. אם אכן ראש הממשלה נטרל אותו, וחזקה עליו – הרי כולכם אומרים, בצדק, שהאיש ישר, עם חוט שדרה, ואני עוד אומר כמה דברים עליו, אז אתם אומרים בזאת שהאיש שקרן. כי אם האיש חוזר ואומר שהנימוקים הם נימוקים אישיים ושהוא לא נטרל, שלא הופעלו עליו לחצים, אז צריך להחליט. שתי התזות האלה אינן יכולות לדור בכפיפה אחת.

דליה איציק (העבודה):

אדוני השר, אנחנו אומרים שהוא אציל נפש.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אם האיש כל כך ישר, עד כדי כך שהממשלה זרקה אותו – אז למה הוא כל כך עוסק בהונאה כשהוא טוען שהממשלה לא זרקה אותו. אי-אפשר, זה לא הולך.

דליה איציק (העבודה):

אדוני השר, אנחנו טוענים שהוא אציל נפש. חוץ ממך אף אחד לא הגן עליו.

שר המשפטים צ' הנגבי:

דליה, זה לא הולך. רבותי חברי האופוזיציה, אנחנו לא נמצאים באיזה משטר של דון קורליאונה, שבו ראש הממשלה חודר ללשכתו של היועץ המשפטי לממשלה, מניח על שולחנו את האקדח ואומר לו: באקדח, אדוני, יש כדור אחד. יוצא מהדלת, המוסיקה האיטלקית מתנגנת, והיועץ המשפטי צריך לירות ברקתו. אין דבר כזה. יש דברים שכנראה לא מתאימים לתזות הפרנואידיות של האופוזיציה, וזה אחד מהם. יש עוד הרבה.

דליה איציק (העבודה):

הוא הרג אותו ברכות. זה מה שעשה ביבי. ביבי לא צריך להרוג באקדח.

שר המשפטים צ' הנגבי:

גברתי היושבת-ראש, אודה לך אם תגני עלי. אני מוכן לקריאת ביניים אחת, אפילו לשתיים, אבל דיאלוג כזה פשוט מקשה עלי להביא בפני הכנסת את – – –

היו"ר נ' חזן:

ככל שהנואמים ממשיכים בדיאלוג זה מקשה על היושבי-ראש.

שר המשפטים צ' הנגבי:

העובדות הן, רבותי, שהיועץ המשפטי לממשלה – לפחות כך הוא שכנע אותי, ואני באמת סומך על תום לבו ויודע שהוא אדם ישר, ואם היתה לו באמת תחושה אחרת הוא היה מביע אותה, כדרכו, כחדות, ברהיטות, ללא חשש מאף אחד, כמו שהוא עשה שלוש שנים – שלוש שנים קיבל האיש הזה, רבותי, החלטות קשות תוך התעמתות עם הממשלה הקודמת בסוגיות קשות מאוד. אם רבין, זיכרונו לברכה, שמינה אותו, ספג כמה מהחלטותיו אלה, אז מר בן-יאיר כל כך חושש מלהתעמת עם ראש ממשלה חדש, שהוא בכלל כבר לא חייב לו כלום כי הוא בדרכו החוצה? התזה הזאת היא כל כך חובבנית ורשלנית עד שאני באמת מאמין שאפילו אנשי האופוזיציה, מרביתם, לא מאמינים בה עד הסוף.

כמה דברים על מה שצריך באמת כשבוחרים יועץ משפטי חדש – מה שצריך הוא לבחור יועץ משפטי חדש בעל תכונות אישיות כמו אלה שאפיינו את היועץ המשפטי הקודם. זה מה שצריך. אמרתי את זה ביום שהוא התפטר, אמרתי לו את זה אישית, ואני אומר את זה גם לבית הזה. בסך הכול נדרשות שלוש תכונות, והן אפיינו את מר בן-יאיר. האחת – חוט שדרה, עמוד שדרה, אינטגריטי, יושר.

אדם שניגש לתפקיד כזה צריך לדעת מראש שחיייו יהיו קשים ושהוא יגיע פעם אחר פעם, באופן בלתי פוסק, יום-יום, עד קץ כהונתו, להתעמת עם שועים ורזנים – בין היתר כאלה שבזכותם הוא הגיע לרום המעלה – ולדעת שהוא הולך להתעמת אתם כשהוא מרגיש שהוא צודק. אפשר לעתים להשתכנע, אפשר לעתים להבין את מניעי אלה שרוצים לכוון את החלטתך – זה לגיטימי, הצדק לא נמצא כל כולו אצל אדם אחד. אבל ברגע שנופלת החלטה, וההחלטה היא קשה, היועץ המשפטי לממשלה חזקה עליו שידע לעמוד עליה בכל העוצמה שיש לו – ויש לו עוצמה, בתחומים מסוימים, שעולה לאין ערוך על עוצמתו של כל הבית הזה ושל הממשלה בתוכו.

זו תכונה אחת, ונדמה לי שהיועץ המשפטי היוצא ניהן בתכונה הזאת כמרבית קודמיו, וידע, בתחומים שהם חיוניים לשלטון החוק לעמוד על שלו, לנמק את העמידה הזאת בטעמים הנכונים.

תכונה אחרת שנדרשת היא הבנה מעמיקה בעולם המשפט. שר משפטים לא חייב להיות ידען מופלג – טוב שיהיה ידען מופלג, זו תמיד תכונה שמוסיפה, אבל הוא לא חייב, כי זה תפקיד פוליטי, ברובו, וההשקפה שעומדת ביסוד הפעילות שלו, אם היא איננה עומדת בסתירה לתחומי החוק, היא השקפה אידיאולוגית; ואין בכך פגם. תמיד טוב, כמובן, להיות מושלם בכל נושא. יועץ משפטי לא יכול להיות מי שאיננו ניהן בידיעה מעמיקה של עולם המשפט, של רכיבי עולם המשפט, וידע מעמיק, כי הוא לא יכול לסמוך על איזה עוזר או משנה שיכין לו חוות דעת. בתחומים שבהם יש צורך בנתונים, במחקר, במחקר השוואתי, יש כמובן צוות של עוזרים העומד לרשותו. אבל כל החלטה, בעיקר החלטה בעלת משקל ציבורי – וכאלה יש רבות – מחייבת שהאיש המקבל את ההחלטה ידע באמת לעשות אבחנה בין עיקר לבין טפל, ותהיה בו היכולת להתבסס על הנורמות המקצועיות המובהקות שתכונה אותו בהכרעתו.

היו"ר נ' חזן:

אדוני השר.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אני מסיים את פתיחת הנאום. יש הגבלה?

היו"ר נ' חזן:

כן.

שר המשפטים צ' הנגבי:

חצי שעה, זה הכול?

היו"ר נ' חזן:

לא, 15 דקות; ועברת אותן.

שר המשפטים צ' הנגבי:

אני באמת אסיים.

דוד צוקר (מרצ):

רבע שעה על כל הצעה.

היו"ר נ' חזן:

בקצב הזה זה ככה משתמע.

שר המשפטים צ' הנגבי:

תכונה אחרת – אני לא יכול להגדיר אותה כתכונה שיש עליה הסכמה. היועץ המשפטי לממשלה – מן הראוי שיהיה קרוב להשקפת העולם הבסיסית של הממשלה שממנה אותו. זה לא אומר שהוא צריך להיות חבר מפלגה, זה לא אומר שהוא צריך להיות איש שיש לו איזו זיקה או נגיעה פוליטית.

דוד צוקר (מרצ):

עוד לא נולד יועץ משפטי הניתן לאילוף. בהתחלה נדמה לכם, שאפשר לאלף קרוב להשקפת העולם, וחיש קל ובמהרה הוא יעמוד על רגליו שלו. מוטב שתחפשו מלכתחילה את הטוב ביותר, לא לפי שום שיוך שהוא.

שר המשפטים צ' הנגבי:

כיוון שהוא לא ניתן לאילוף – כל אדם כזה שיש לו הניסיון הזה, המצבור הזה של ידע מקצועי, לא יהפוך פתאום את עורו. אז אני אומר, מן הראוי שמלכתחילה ממשלה, למשל ממשלה מן המחנה השמאלי, כשהיא בוחרת מכלל גלריה שקיימת, לא תבחר אדם שברגע מסוים יסתבר לה שעל-פי השקפת עולמו הוא למעשה נגד הפרדת דת ומדינה. ואז היא תעמוד בפני שוקת שבורה. כי היא יכולה

לקחת אדם לא פחות טוב מבחינת ניסיונו, אבל מסתבר שהוא לא ליברלי דיו על-פי גישתכם. מה זה ליברלי?

דוד צוקר (מרצ):

זה לא חשוב – – – השקפת עולמו, הוא לא יועץ משפטי של פירמה.

שר המשפטים צ' הנגבי:

לא, עם כל הכבוד, אני מסביר כרגע, מניתי שתי תכונות הקשורות באופן מהותי לשלטון החוק. עכשיו אני מדבר על נושא האמון. ראינו בוועדת-אגרנט, בין היתר, שגם יש ערך לחשיבות האמון. שם מצאו דרך איך צריך יועץ משפטי לממשלה לעסוק בסוגיות, אדוני חבר הכנסת צוקר. בוועדת-אגרנט הראשונה שעסקה – – –

דוד צוקר (מרצ):

– – –

שר המשפטים צ' הנגבי:

מדובר שם, בין היתר, על הנושאים הציבוריים שאליהם יש לממשלה זיקה, ומצאו איזו דרך שבה הוא יתייעץ עם שר המשפטים, שהוא נציגה של הממשלה, בהיבטים הציבוריים. אני אומר, שמלכתחילה מן הראוי, כשממשלה באה לבחור – אני לא בעד החלפתו של יועץ משפטי משום שהוא לא תואם, אולי, את הגישה האופטימלית, חס וחלילה, ולכן הממשלה הזאת לא התעסקה כלל בהפעלת לחצים או פיתויים או איומים. ואם היועץ המשפטי היה מחליט להישאר, הוא היה נשאר עד סוף ארבע השנים שלו. אני אמרתי לו גם בשיחתנו הראשונה, שאם הוא מעוניין להישאר, אז בוא נשכח את שיחתנו, ואפילו לא ייודע לעולם שהוא התפטר. והוא לא הסכים.

אבל אם באה הממשלה לבחור, נדמה לי, שמן הראוי שהמבחן המייד, הראשוני, יהיה האכזר המקצועית והיושר האישי. חשוב גם שלא יבחר אדם שבסופו של דבר, באופן מובנה, יגיע לעימותים עם הממשלה, עם השקפת עולמה. והשקפת עולמה של ממשלה זה דבר מסובך מאוד להגדרה.

דליה איציק (העבודה):

במיוחד הממשלה שלכם.

שר המשפטים צ' הנגבי:

כל ממשלה.

דליה איציק (העבודה):

במיוחד שלכם.

שר המשפטים צ' הנגבי:

השקפת העולם של השר שטרית בממשלה הקודמת היתה מאוד שונה מהשקפת העולם של השר ביילין. והמרחק בין השרים האלה הוא, לדעתי, הרבה יותר גדול מאשר המרחק בתוך הממשלה הנוכחית, אפילו בין השר בני בגין לבין השרה לימור לבנת.

בסך הכול יש גם בתוך ממשלה, גם בתוך קואליציה, איזה מרחב פלורליסטי, ולדעתי גם זו נקודה שצריכה לעמוד לנגד עיני הממנים. ואני משוכנע שכאשר הממשלה תמנה יועץ משפטי לממשלה, הוא יהיה כזה שינסה להיכנס לנעליו הגדולות – אני יכול לומר על-פי הביטוי של כבוד השופט ברק, בהקשר של "האיש גדל עם תפקידו" – של היועץ המשפטי הפורש, חברנו מיכאל בן-יאיר.

היו"ר נ' חזן:

תודה. מה אתה מציע?

שר המשפטים צ' הנגבי:

אני מציע מה שהמציעים יציעו.

היו"ר נ' חזן:

אני מתארת לעצמי שהמציעים מציעים דיון במליאה.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

כן, כן.

הי"ר נ' חזן:

חבר הכנסת יהלום?

שאל יהלום (מפד"ל):

— — —

דוד צוקר (מרצ):

אני רוצה להציע משהו.

הי"ר נ' חזן:

חבר הכנסת צוקר, בבקשה.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

מה זה? אני לא מבין.

הי"ר נ' חזן:

הוא אחד מהמציעים. הוא מציע דיון במליאה, על-פי ההגדרה.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

אין לך צורך לשאול.

הי"ר נ' חזן:

אבל, אני מנסה לראות אם אנחנו יכולים — — —

דוד צוקר (מרצ):

אני מציע להסתפק בדברי השר.

היו"ר נ' חזן:

אבל השר לא הציע את זה. חבר הכנסת יהלום, האם אתה מסתפק בדברי השר?

שאול יהלום (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, אם הכול מסתפקים בדברי השר, אני אסתפק. אם לא, אני מבקש לקיים דיון.

היו"ר נ' חזן:

חבר הכנסת זיסמן, האם אתה מסתפק בדברי השר?

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

לא.

היו"ר נ' חזן:

אם כן, חברי הכנסת, חבר הכנסת גולדשמידט מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת יהלום.

דוד צוקר (מרצ):

חבר הכנסת גולדשמידט, אני מפחד מדיון על היועץ המשפטי הבא בוועדת כנסת.

אלי גולדשמידט (העבודה):

סליחה, לא מדובר בוועדת כנסת, מדובר בדיון במליאה.

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, כיוון שזמני קצר מאוד אני אדבר רק על היועץ המשפטי היוצא ולא אתייחס לכשירות של היועץ המשפטי הנכנס, אם כי יש לי בעיה קשה מאוד עם התכונה השלישית שציין שר המשפטים.

אומר רק זאת: אחד העיתונאים הבכירים, נדמה לי שזה היה נחום ברנע, הגדיר את היועץ המשפטי היוצא כאדם שעוזב את תפקידו בגב זקוף. אני חושב שכל הכנסת צריכה להתאחד סביב האמירה הזאת. אני מוכרח לומר, ובכך אני מסכים לחלוטין עם שר המשפטים, במינהל הציבורי זה התפקיד אולי הקשה ביותר; זה תפקיד של אוי לי מיצרי ואוי לי מיוצרי; זה תפקיד שלעולם כל החלטה שתתקבל, תספוג ביקורת ציבורית מכיוון זה או מכיוון אחר. היועץ המשפטי לממשלה מיכאל בן-יאיר פעל בעניין הזה ללא שום משוא פנים ומתוך אמונה אמיתית, קודם כול בנושא שלטון החוק.

אני רוצה להגיד לחברי חבר הכנסת ראובן ריבלין, תפסיק לדבר על מינוי פוליטי. זה לא היה מינוי פוליטי. כי ברגע שאתה ממנה שופט של בית-המשפט המחוזי לתפקיד של יועץ משפטי ואתה אומר שזה מינוי פוליטי, בזה אמרת שהמערכת המשפטית שלנו נגועה בנטיות פוליטיות. זה מה שאתה אומר.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

on וחלילה.

דוד צוקר (מרצ):

ואז יגידו על היועץ המשפטי שגם הוא פוליטי.

אלי גולדשמידט (העבודה):

זה נכון שראש הממשלה ושר המשפטים הם אלה שממנים, והם אנשים פוליטיים. בהיבט הזה זה תמיד יהיה מינוי פוליטי, זה לעולם יהיה מינוי פוליטי. אבל זה לא מינוי פוליטי במובן של מובהקות פוליטית של מי שמתמנה.

מיכאל בן-יאיר היה שופט בית-המשפט המחוזי בתל-אביב. דרך אגב, איתן הבר כתב בסוף השבוע כיצד הוא מונה. זה נעשה אחרי בדיקה אצל הרבה מאוד משפטים, והוא קיבל אצלם את ה"רייטינג" הגבוה ביותר, בין המועמדים שהיו אז למשרת היועץ המשפטי לממשלה.

אני חושב שהוא היה יועץ משפטי טוב; הוא היה יועץ משפטי ששמר על המסורת המצוינת – – –

הי"ר נ' חזן:

חבר הכנסת גולדשמידט – – –

אלי גולדשמידט (העבודה):

תרשי לי, אלה בכל זאת דברים שמעבר. הוא היה יועץ משפטי ששמר על המסורת המפוארת של היועצים המשפטיים שהיו למדינת ישראל.

ואני מציע גם לחברי שאול יהלום, כשהוא נפרד מהיועץ המשפטי לממשלה, שלא להזכיר את הנושא של המרדה בהקשר של מועצת יש"ע. כי אם היועץ המשפטי לממשלה חושב שמועצת יש"ע היא גוף ממריד, הוא לא עושה את זה ממניעים פוליטיים. הוא יכול לטעות, אבל הוא לא עושה את זה ממניעים פוליטיים. אתה יחסת לו מניעים פוליטיים, ובזה טעית כיושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. תודה.

הי"ר נ' חזן:

תודה רבה. חבר הכנסת ראובן ריבלין מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת דדי צוקר.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, אני מוכרח לומר שהיתה לי הערכה מלאה לכבוד היועץ המשפטי לממשלה כאשר היה שופט. הוא התמנה כאשר יצחק רבין, זיכרונו לברכה, ביקש לבחור לעצמו יועץ משפטי שייתן את דעתו שתתאים בדיוק למחשבתו של ראש הממשלה. ומבחינה זו ראש הממשלה המנוח הביע את דעתו ללא סייג ושיר בצורה הברורה ביותר – – –

אלי גולדשמידט (העבודה):

אתה שמעת אותו אומר את זה? האם אתה שמעת את זה? אתה ממציא המצאות.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

– – – בצורה הברורה ביותר, כשהוא דיבר על ה"פוגלים" – – –

דוד צוקר (מרצ):

— — —

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

הדבר השני שאני מבקש לומר הוא, שמיכאל בן-יאיר בהחלט היה יועץ משפטי עם חוט שדרה, איתן, אדם שעומד על דעתו. והדעות שלו, כפי שהביע אותן בראשית תקופת כהונתו, ומפעם לפעם, לא השתנו כאשר נבחרה ממשלה חדשה. והאמן לי, חבר הכנסת צוקר, שאם היה אומר יועץ משפטי שנבחר מטעמו של 'צחק שמיר – כי אינני רוצה לערב את ראש הממשלה הנוכחי בעניינים האלה – ש"בצלם" היא תנועה שבוגדת ובבחינת עוכרת ישראל, כאשר היה נבחר 'צחק רבין היית מבקש לפטרו. אין לי כל ספק בעניין זה.

דוד צוקר (מרצ):

— — —

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

אני יודע שאצלכם הצדק הוא מאוד סלקטיבי, בהתאם לדעות של היועץ המשפטי. כי גם שר המשפטים של הממשלה הקודמת ביקש את התפטרותו של היועץ המשפטי.

היועץ המשפטי החליט, כאדם בעל חוט שדרה, להתפטר. ויפה היה עושה אם החלטתו זו היתה נופלת כאשר נבחרה ממשלה חדשה שהוא לא ראה אתה את הדברים עין בעין, ואין על כך שום ספק.

אלי גולדשמידט (העבודה):

מאיפה אתה יודע מה השקפתו הפוליטית? מאין אתה יודע?

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

אני רק מבקש לומר שאנחנו צריכים – — —

היו"ר נ' חזן:

חבר הכנסת ריבלין, אני מבקשת שתסיים.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

אני מסיים. לא יעזור לכם, אנחנו ליברלים גדולים מכם, וגדולים מאנשי "בצלם", וגדולים מאנשי מרצ. אנחנו הליברלים האמיתיים, והאמת היא נר לרגלינו.

ומשפט אחרון. בזמנה הצענו הצעה ברורה האומרת שלגבי היועץ המשפטי יהיה אחד משני דברים: או שהוא יבחר כפי שנבחר מבקר המדינה, על-ידי הכנסת, או שנפצל את התפקיד ליועץ משפטי לממשלה ולראש התביעה, שהיא עצמאית.

היו"ר נ' חזן:

תגיש הצעת חוק מתאימה.

דוד צוקר (מרצ):

או שייבחר – – –

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

לא, לא. אצלכם אפילו ועידה לא בוחרת. אצלכם אפילו ועידה לא צריכה להיבחר.

אני מציע להסיר את הנושא מסדר-היום.

היו"ר נ' חזן:

תודה. חבר הכנסת בני אלון מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת עמנואל זיסמן מסדר-היום.

בנימין אלון (מולדת):

אני באמת חושב שכדאי להסיר את ההצעה, כי, כמו שאמר כבוד השר, היועץ עשה את זה, הממשלה לא לחצה עליו. ובכלל, עד שהיועץ מחליט החלטה נבונה ואמיצה, אני לא חושב שצריך לקחת ממנו את הקרדיט ולתת את זה לממשלה.

הי"ר נ' חזן:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על דיון במליאה בהצעות לסדר-היום בנושא: התפטרות היועץ המשפטי לממשלה.

שבח וייס (העבודה):

למה במליאה?

הי"ר נ' חזן:

כי זו האופציה היחידה. ההצבעה היא על דיון במליאה או הסרה מסדר-היום.

שבח וייס (העבודה):

למה במליאה?

הי"ר נ' חזן:

כי זו האופציה היחידה שבפני הכנסת.

הצבעה מס' 3

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 6

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 7

נמנעים – אין

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

הי"ר נ' חזן:

ברוב של שבעה נגד, שישה בעד, ההצעות בנושא הזה הוסרו מסדר-היום.

הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

היו"ר נ' חזן:

הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת. את ההודעה יביא חבר הכנסת מקסים לוי בשמו של יושב-ראש הוועדה. חבר הכנסת מקסים לוי מופיע גם בשמו, אני מתארת לעצמי, כיושב-ראש ועדת העבודה והרווחה, ולא רק בשם יושב-ראש ועדת הכנסת רפאל פנחסי.

מקסים לוי (בשם ועדת הכנסת):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ועדת הכנסת החליטה היום, כי ההצעה לסדר-היום של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי בנושא "קידום החינוך, הבריאות והרווחה בגיל הרך" תועבר לדיון בוועדה המשותפת של ועדת העבודה והרווחה וועדת החינוך והתרבות לנושא הגיל הרך, שהוקמה על-ידי שתי הוועדות בהתאם לסעיף 16(ד) לתקנון.

חילופי גברי בוועדות הכנסת

מקסים לוי (בשם ועדת הכנסת):

כמו-כן אבקש להודיע על חילופי גברי מטעם סיעת העבודה בוועדת הפנים ואיכות הסביבה: במקום חברת הכנסת דליה איציק ייכנס חבר הכנסת איתן כבל.

השלמת הרכב ועדות הכנסת

מקסים לוי (בשם ועדת הכנסת):

אני מתכבד להודיע בזאת על הצטרפותו של חבר הכנסת אברהם הירשזון כחבר בוועדת הכלכלה מטעם סיעת הליכוד.

היו"ר נ' חזן:

תודה רבה.

חברי הכנסת, אנחנו חייבים להצביע על צירופו של חבר הכנסת הירשזון כחבר בוועדת הכלכלה. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 4

בעד הצעת ועדת הכנסת – 10

נגד – אין

נמנעים – אין

הצעת ועדת הכנסת לבחור את חבר הכנסת א' הירשזון לחבר בוועדת הכלכלה נתקבלה.

היו"ר נ' חזן:

ברוב של עשרה, באין מתנגדים ואין נמנעים – חבר הכנסת הירשזון מצטרף לוועדת הכלכלה.

הצעה לסדר-היום

שיעור אבטלה גבוה באזור הדרום

היו"ר נ' חזן:

הסעיף הבא בסדר-היום – הצעה לסדר-היום מס' 1026, בנושא: שיעור אבטלה גבוה באזור הדרום, של חבר הכנסת זאב בויס, איש הדרום. אדוני.

זאב בויס (הליכוד-גשר-צומת):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, מכובדי השרים, ביום שישי האחרון עלו לירושלים כ-120 עובדים לשעבר של מפעל "דימונה טקסטיל". שר התעשייה והמסחר, השר נתן שרנסקי, פגש את נציגיהם.

הם באו להפגין מול בניין משרד ראש הממשלה, והיה זה צעד של ייאוש ושל עייפות נוכח הסחבת הביורוקרטית בטיפול בהם. הם פוטרו, המפעל נסגר, והוויכוח הוא על גובה הפיצויים שיקבלו.

אנחנו בסרט הזה כבר היינו. הוא שב וחוזר אל מחזותינו בנגב חדשים לבקרים. סרט פריפריאלי טיפוסי: רוב השחקנים אלמונים, הבמאי קשוח, המפיק לא-יוצלח, הבעלים רודפי ממון ואטומים, והפרקים חוזרים על עצמם בכל פעם מחדש – יזע ועמל ושכר נמוך, ואחר כך פיטורים, המכה, הבושה אל מול עיני הילדים השואלות, העלבון אצל הדלפק של פקיד שירות התעסוקה, העדר HAPPY END. סרט שאף פעם אין בו

גברתי היושבת-ראש, בכל הארץ ירדה האבטלה בשנים האחרונות. הממשלה האחרונה, זו שקדמה לנוכחית, התפארה, ובצדק, בהורדת שיעורי האבטלה לממדים של אבטלה חיכוכית – 4%, 5%. אבל זה לא קרה בנגב. יישובי הדרום, ערי הפיתוח, מככבים בצמרת הליגה הלאומית של האבטלה באופן פרמננטי זה שנים רבות. הנה הנתונים האחרונים, נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: בכל הארץ גובה האבטלה 4.3%, בנגב – 9%. אבל שימו נא לב למקרים מיוחדים קשים: באופקים – 14%; בשדרות – 11.2%; בירוחם – 12.4%; במצפה-רמון – 12.5%; בנתיבות – 11%; בקריית-גת – 12%; בקריית-מלאכי – 11.5%.

חברי הכנסת, סיבות רבות חברו ליצירת המצב העגום הזה. במישורין בולטת הסיבה הכלכלית: פרופיל כלכלי מיושן; סטרוקטורה משקית שענתה על צורכי העבר אבל שוב אינה הולמת את השינויים שחלו בארץ ובעולם; ענפים המבוססים על ידיים עובדות שלא ניתן עוד לקיימם בתחרות בין-לאומית אכזרית, שבה שכר המינימום שלנו הוא הון עתק המושך לכאן; נוסף על הכול, עובדים זרים, מזי רעב בארצותיהם.

אבל בעקיפין סיפור הנגב הוא סיפור קשה של הזנחה ממושכת מצד ממשלות ישראל בכל התחומים כמעט. חזונו של בן-גוריון והדוגמה האישית שנתן נתקבלו בתרועת "בראבו קפיטנו", והנגב נדחק אל שולי העשייה, אל שולי ההווה, במידה רבה לשוליים הזניחים של המדינה.

גברתי היושבת-ראש, רבותי השרים, הימים הם ימים של קיצוץ בתקציב, כל שר יאלץ לשבור את הראש ולהיכנס למסגרת תקציבית מקוצצת. הוא יחליט היכן יקצץ וכמה. אני קורא לממשלה ולשריה: הגיעה השעה להשקיע בנגב, הגיעה העת לבצע העדפה מתקנת, בכל התחומים, לפריפריה של המדינה. אלה לא דברים שהולכים או באים מעצמם. רק המדינה, הממלכה, יכולה להניע כלים ואנשים וכוחות אל הנגב. לכן, דווקא בתקופת קיצוצים צריך לשמור ולשמר את החוק לעידוד השקעות הון; את הרעיון המבורך של יום לימודים ארוך צריך להחיל בנגב תחילה; וכאשר יש פחות כסף, צריך להתחיל לתכנן את נמל התעופה המשלים של מדינת ישראל בנגב; וכאשר חסר כסף לבריאות, צריך להעדיף את בית-החולים "סורוקה" ולבנות בו אגף נוסף; ועד כהנה וכהנה.

הגיע הזמן, חברי הכנסת. הוא הגיע לא רק מפני שמלאה הסאה של תושבי הנגב, אלא גם בגלל תהליכים בלתי תלויים אשר גורמים לצורך, אשר יוצרים הכרח שהמדינה תנוע אל עבר השטחים הפתוחים שלה. אני קורא לראש הממשלה ולשרים כולם: אמצו לכם בפרפראזה את קריאתו של גליליאו גליליי "ואף-על-פי-כן נוע תנוע". ואף-על-פי-כן, על אף הצורך בקיצוצים, נוע תנוע המדינה אל עבר השטחים הפתוחים בדרום שבהם טמון עתידה.

הי"ר ב' חזו:

אני מודה מאוד לחבר הכנסת ביום.

אני מזמינה את שר התעשייה והמסחר נתן שרנסקי להשיב על ההצעה לסדר-היום.

בדרכך לדוכן, אולי מותר לי להעיר שהנושא הזה של תת-פיתוח הנגב עולה מדי שנה כמעט. אני מודה לחבר הכנסת ביום שהעלה את הנושא, ורק צר לי שאין מספיק חברי כנסת נוכחים בעת שעולה נושא, שהוא לדעתי אחד המרכזיים בסדר-היום.

שבח וייס (העבודה):

זו הזדהות עם אדם.

שר התעשייה והמסחר ב' שרנסקי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת זאב ביום, קל לי מאוד להזדהות עם הכאב שלך, עם הביקורת שלך, עם תיאור המצב כפי שהצגת אותו.

רק עכשיו עזבתי ישיבה של ועדת שרים לענייני עיירות הפיתוח. יושב-ראש הוועדה, שר החוץ דוד לוי, סיפר שם איך בשנות ה-50 הגיע שר התעשייה והמסחר דאז, פנחס ספיר, לפתוח מפעל גדול בבית-שאן, ואמר: זה מפעל שסביבו נבנה עיירה, זה מפעל שמגיעה לו עיירה.

כנראה זה היה גם העיקרון לגבי המפעלים שסביבם בנו את דימונה, את אופקים ועיירות אחרות. אבל עכשיו, בשנות ה-90, כאשר קיימת תחרות בין-לאומית, עם גלובליזציה של הכלכלה, עם פתיחת הגבולות לסחר כמעט חופשי עם מצרים וירדן, מתחילים מפעלים בבית-שאן, בדימונה ובערד ליפול, או, כתוצאה מכך, מעבירים ייצור לירדן ולמצרים.

לפי בדיקות שנעשו במשרד התעשייה והמסחר, יש לצערנו עוד כמה וכמה מפעלים המועמדים לפשיטת רגל, וכולם בעיירות פיתוח, הרוב בנגב אבל לא רק בנגב. אם מנסים לנתח את הבעיות, קל מאוד להבין מדוע זה כך. כל ההצדקה לקיומם של המפעלים האלה היתה קבלת מענקים מן הממשלה, בלי זה הם לא היו יכולים להתקיים, ובגלל זה הם באו לאזור פיתוח א'. אבל עם התחזקות התחרות, הם הראשונים שנופלים.

אתה מציע עכשיו לחזק את המפעלים האלה על-ידי שינוי בחוק לעידוד השקעות הון. אני מסכים, אבל איך? כאשר הייתי בבית-שאן שאלו אותי: מדוע במשך 20 שנה לא הבאתם לכאן שום מפעל חזק? אבל הרי היה שם מעמד של אזור פיתוח א' כל השנים. כך גם בדימונה, כך במצפה-רמון וכך באופקים. כך שכנראה העובדה של היותם אזור פיתוח א' אינה מספיקה. גם אתה נתת רמז מספיק

ברור שזה לא מספיק ושצריך טיפול נקודתי. זוהי בדיוק הגישה המתגבשת גם במשרד התעשייה והמסחר וגם בממשלה כולה.

אשר למה שעושה משרד התעשייה והמסחר בשנה האחרונה, גם קודמי בתפקיד, מיכה חריש, וגם בהיותי בתפקיד – מינתי מנהל מרכז השקעות חדש ששמו דוד ברוך. בכל התקופה הזאת ניתנת עדיפות ברורה למפעלים שמסכימים ללכת לשורה ארוכה של ערים, קודם כול למקומות כמו ירוחם, דימונה, אופקים ומצפה-רמון.

מתוך 187 בקשות שהוגשו בשנה האחרונה באזור הדרום, אושרו עד כה 76 בקשות. יחסית, זה הרבה יותר מאשר באזורים אחרים. באופקים – 13, בדימונה – 3, במצפה-רמון – 2. סך כל ההשקעה הגיעה ליותר מחצי מיליארד דולר, ונתנו תוספת של כ-1,000 מקומות עבודה חדשים.

האם זה מספיק? לא, זה לא מספיק, צריך טיפול נקודתי. כל הרעיון של שינוי מבנה חוק לעידוד השקעות הון בא ממחשבה איך לקחת חלקים ממענק שהיו נותנים לכל אזור פיתוח א' ולנתב אותם למקומות בעייתיים כמו אלה שהזכרתי ולבנות להם סל תעשייתי מיוחד.

אתה דיברת גם על חינוך ועל כבישים, ובצדק. בלי זה אי-אפשר לשנות את המצב בעיירות הפיתוח. אם לא נתחיל שם יום חינוך ארוך, אם לא נתחיל שם לשפר את המצב החברתי, שום דבר לא יעזור.

אני לא מחכה לתוצאות של דיוני ועדת המנכ"לים, אף שהיא ועדה מאוד חשובה. במשרד שלנו אנחנו כבר ערוכים כך שבשנת 1997 כל מה שיקוצץ מהשקעות הון, או כמעט כולו, ילך רק לנקודה אחת, לטיפול נקודתי בעיירות הפיתוח, הרוב כמובן בנגב. מדובר בטיפול בהכשרת כוח אדם, בתשתיות ובעזרה בייצוא. כמו כן, בניית סל תעשייתי לכל עיר ועיר, כאשר אנו מתכוונים מפעם לפעם לשבת ולדון בשיתוף עם ראשי הערים.

אני מציע להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה. תודה רבה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש-בל"ד):

לא לוועדת העבודה והרווחה?

הי"ר נ' חזן:

אם יש שתי הצעות שונות, תחליט ועדת הכנסת.

חבר הכנסת זאב בויס, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לדיון בוועדה?

זאב בויים (הליכוד-גשר-צומת):

כן.

הי"ר נ' חזן:

תודה. חבר הכנסת תאופיק חטיב מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת זאב בויים, כדי לזכות בדקה של דיבור. בבקשה.

תאופיק חטיב (מד"ע-רע"ם):

גברתי היושבת-ראש, אכן ביקשתי זאת כדי לזכות ברשות הדיבור ולא יותר.

כמו שאמר השר, הוא מזדהה עם הצעתו של חבר הכנסת זאב בויים, וגם אני מזדהה אתה. המצב בדרום אכן גרוע, אני מכיר אותו. חבר הכנסת זאב בויים מכיר יותר את המצב בירוחם ובדימונה, אני מכיר אותו יותר ברהט, בכסיפה ובתל-שבע.

לא פחות גרוע המצב בגליל. אני הגשתי הצעה לסדר-היום בקשר ל-100 פועלות השובותות כיום במפעל "לודז'יה" בדיר-חנא, אך נשיאות הכנסת לא ראתה לנכון לאשר את ההצעה, לצערי הרב. אבל צריך להזכיר, שאותן 100 פועלות מפרנסות 100 משפחות בגליל, אזור שהמצב בו לא הרבה יותר טוב מאשר בנגב. דווקא שם מצאו פטנט, להעביר את המפעל, כדי שהפועלות לא יוכלו לנסוע. דורשים מהן לצאת מן הבית שעה אחת מוקדם יותר ולחזור שעה אחת מאוחר יותר. ברור שהמשפחות האלה, שנאלצות להסכים שהאמהות תעבודנה בשכר שהוא קצת פחות משכר מינימום ובתנאים כאלה, מצבן לא הכי שפיר והן אינן יכולות להעסיק מטפלות לילדים לפני הנסיעה לבית-הספר וגם לקבל אותם אחרי הצהריים.

הי"ר נ' חזן:

תודה. כמה חברי כנסת ביקשו להתבטא בנושא, אך משום שהמספר כבר הולך וגדל, אני חושבת שהמקום היאה לכך יהיה באמת בדיון בוועדה.

אנחנו עוברים להצבעה על העברת הנושא שהעלה חבר הכנסת בויים לדיון בוועדה. ההצבעה החלה.

אברהם הירשזון (הליכוד-גשר-צומת):

גברתי היושבת-ראש, לאיזו ועדה?

היו"ר נ' חזן:

יש חילוקי דעות. היתה הצעה להעביר לוועדת הכלכלה והצעה אחרת להעביר לוועדת העבודה והרווחה. אם כן, ועדת הכנסת תחליט.

הצבעה מס' 5

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 10

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר נ' חזן:

עשרה בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני מקווה שהצעתו של חבר הכנסת בויס תידון לעומקה בוועדה.

הפגיעה בחברת הכנסת יעל דיין

היו"ר נ' חזן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא על סדר-היום: דיון בנושא הפגיעה בחברת הכנסת יעל דיין. יפתח את הדיון, על-פי בקשתי, חבר הכנסת סאלח טריף. אחריו – חברי הכנסת אלכסנדר לובוצקי, אופיר פינס-פז, עזמי בשארה ואבי יחזקאל.

הרשימה עדיין ארוכה, חברי הכנסת, ומדובר בדיון אישי, שלוש דקות לכל נואם.

בבקשה, חבר הכנסת סאלח טריף, כפותח יעמוד לרשותך קצת יותר זמן.

סאלח טריף (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, אני מודה לך, גברתי, ואני רוצה לציין שגברתי היתה שותפה לי להצעה לסדר-היום הדחופה.

למי ששכח אני רוצה להזכיר, שלא מזמן, ב-22 באוקטובר, לפני כחודש וחצי, תקף אדם שיושב היום במעצר בכלא, הרוצח לדרמן, את חברת הכנסת יעל דיין. היא עמדה אז בראש הוועדה למעמד האשה, שביקרה בחברון, והוא שפך עליה תה רותח.

אני שמח על כך שחברת הכנסת יעל דיין נמצאת כאן אתנו היום בריאה ושלמה, היא החלימה. כולנו כאן בכנסת, כאיש אחד, התרעמנו, כעסנו, כאבנו ומחינו על מה שהיה, על האלימות הקשה שהתבטאה אז בשפיכת התה; היא היתה יכולה להתבטא, חלילה, בכל מעשה נפשע אחר.

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

גם חבר הכנסת האשם מחאמיד כבר החלים מהפגיעה בראשו.

סאלח טריף (העבודה):

כן, אני מברך גם אותו. אתה מזכיר לי דברים, שלדאבוני – – –

היו"ר נ' חזן:

סליחה, חבר הכנסת טריף. אני מזכירה לחברי הכנסת פעם נוספת שהכנסת פלאפונים לאולם המליאה אסורה בתכלית, וכבר הודעתי שאקרא חבר כנסת לסדר שלוש פעמים ברציפות – – –

אלכסנדר לובוצקי (הדרך השלישית):

— — —

אברהם הירשזון (הליכוד-גשר-צומת):

— — —

הי"ר נ' חזן:

עכשיו מסתבר שיש פלאפון "פאנטומלי", ללא חבר כנסת. אני מקווה שהדברים יכובדו בהמשך.

סאלח טריף (העבודה):

חבר הכנסת הירשזון, אסור להשתמש בפלאפונים. אתה ראש לובי ה"ירוקים".

הי"ר נ' חזן:

חבר הכנסת טריף, הנושא חשוב, אנא המשך בדברך.

סאלח טריף (העבודה):

אני רוצה להזכיר לכולכם, שהעניין הזה קרה ממש ימים מספר לפני האזכרה לראש הממשלה המנוח יצחק רבין, זכרו לברכה. אני רוצה לומר ולקבוע, שעדיין מתהלכים בקרבנו כאלה המסוגלים לפגוע, להיות אלימים ואף לרצוח, ולעשות הכול כדי שחינו במדינה הזאת יהיו חיים קשים מאוד.

אני לא קיבלתי את מסקנותיו של הקצין הבודק של משטרת ישראל, ומשיחה שהיתה לי עם השר לביטחון פנים – שרצה להיות נוכח בדיון, אבל זה לא התאפשר בגלל טקס שהוא צריך להשתתף בו – הבנתי שגם הוא לא היה מרוצה ממסקנות הקצין הבודק. אני מציין זאת כאן משום שאז זה מאוד לא מצא בעיני, ודנו על כך בוועדת הפנים. כאשר חברת כנסת וכל אזרח אחר מותקפים באופן ברור, לעיני המצלמות – המשטרה לא תופסת את האדם התוקף, לא שמה יד עליו ולא מכניסה אותו לכלא כדי למצות אתו את הדין. עובדה ששהאדם הזה, מאז נעצר, סוף-סוף, על-ידי המשטרה, לאחר מאמצים רבים – הוא כלוא עד עצם היום הזה על-פי צו בית-המשפט, למרות כל הערעורים שהוא הגיש.

אני מקווה מאוד שהמשטרה והשר לביטחון פנים, שאני מאמין לו, שיש לי אמונה גדולה בו, לא ייתנו לטייח ולא ייתנו לחפות על שום קצין, על שום שוטר, על שום אדם, ויעשו הכול כדי למלא את תפקידם נאמנה ולמנוע אלימות, כדי שנטפל במכה, במחלה הממאירה הזאת, באופן רציני וחד-משמעי.

לדאבוני הרב, אנחנו נמצאים גם כך במתח רב מאוד – גם ביחסים שלנו עם הפלשתינים, גם ביחסים בתוכנו – על רקע חילוקי דעות פוליטיים ואידיאולוגיים, גם על רקע ויכוח נוקב לגבי עתידה של המדינה ולגבי הדרך שבה צריך לצעוד כדי להביא לשלום עם מדינות ערב ועם הפלשתינים. בגלל כל הרגישויות האלה אנחנו "זוכים", לצערי הרב, לראות לא מעט גילויים כאלה ואחרים של אלימות. כשאנחנו רואים מהומות בחברון – כדי לאיים, אולי כדי להסית נגד החלטה כזו או אחרת של הממשלה – הכול לגיטימי במסגרת החוק. אבל כאשר באים מתנחלים ומתפרעים ותוקפים שוטרים, שהם סמל החוק והסדר, הם אלה שצריכים לאכוף את החוק, ומאיימים עליהם ואחר כך הם באים

ומתלוננים על זה שהם נעצרים בשבת – לתקוף שוטרים בשבת זה לא חילול השם, זה לא חילול שבת, אבל אחר כך הם באים ומתלוננים על זה שעוצרים אותם בשבת.

אני רוצה לומר לכם, שאם לא נתאחד כולנו כאיש אחד נגד כל ניסיון לפגוע באושיות הדמוקרטיה, בשלטון החוק, בכל גילוי של אלימות, נגד אלימות, זה יהיה פשוט הרס של כל המבנה הדמוקרטי החשוב של מדינת ישראל. גם כאן אנחנו חיים בשאננות, לדאבוני. יש שאננות בעם, יש שאננות במשטרה, יש שאננות של השלטון, והדברים האלה מביאים, לא מעט, למקרים של שפיכת תה על חברת כנסת, לתקיפה אחרת, של חבר הכנסת האשם מחאמיד, וגם לתקיפות של שוטרים שאוכפים את שלטון החוק.

אני רוצה לנצל את הבמה הזאת ולומר, גברתי היושבת-ראש: היום מתקיימת כאן בחוץ שביתה של ראשי המועצות הערביות. יש גשמים, קר בחוץ, אבל חברים אלה הגיעו למסקנה, שבלי שביתות, בלי הפגנות, אי-אפשר להגיע כאן לשוויון, גם לא לזכות בסיסית של אזרח במדינתו.

אני רוצה לנצל את הבמה הזאת גם כדי להגיד: בואו נפעל כולנו כדי שכל אזרח ירגיש שווה במדינתו. אני רוצה לקרוא לכולכם ולקרוא לשר שנמצא כאן בשם הממשלה, שר הבריאות, ידידי יהושע מצא, ששנים רבות לפני עמד בראש ועדת הפנים וטיפל בבעיות כאלה: על הממשלה מוטלת חובה מוסרית, חובה מוסרית מדרגה ראשונה, כלפי אזרחיה הערבים. אנא, למען השם, אל נגרום גם להם שיבואו להפגנות ולשביתות. צריך לתת להם את מה שמגיע להם כאזרחים שווים במדינת ישראל.

אני רוצה לנצל את ההזדמנות הזאת ולדבר על נקודה נוספת – שמעתי על דיון שהתקיים היום בוועדה הארצית לתכנון ולבנייה. היינו עדים למחזות קשים ביותר עקב פתיחת המנהרה, והיום אני מקווה שלא תתקבל החלטה לגבי בנייה בראס-אל-עמוד. 2,000 יחידות דיור לאזרחים ערבים שם מתעכבות כדי לאשר בנייה נוסח בית-הדסה בחברון, בלב לבה של שכונה ערבית במזרח-ירושלים. ואני שואל: לשם מה ולמה, במצב הזה, בתנאים האלה, ביום הזה? אנחנו הולכים לניסיון להסדיר את היחסים. אנחנו לא צריכים לעורר מהומות מחדש.

מעל הדוכן הזה אני פונה אל שר הפנים: אנא ממך, אל תיתן שנגרום למהומות חוזרות על נושאים בעייתיים, שהם רגישים מאין כמותם. נושא האלימות יזעזע את כולנו, ואנחנו צריכים להמשיך ללכת בדרכים שיביאו לשקט, לשלווה ואולי לשלום המיוחל בינינו לבין שכנינו הפלשתינים. אני מודה לך, גברתי.

הי"ר נ' חזן:

אני מודה לחבר הכנסת סאלח טריף.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר נ' חזן:

לפני שאמסור את רשות הדיבור לחבר הכנסת אלכס לובוצקי, ואחריו – לחבר הכנסת אופיר פינס, לחבר הכנסת עזמי בשארה, לחבר הכנסת אברהם יחזקאל, לחבר הכנסת עמיר פרץ – הודעה לסגנית מזכיר הכנסת. בבקשה, גברתי.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת החלטת ועדת הכנסת מהיום בנושא: שכר חברי הכנסת (תשלום הוצאות שכר דירה) (תיקון), התשנ"ז–1996. תודה.

היו"ר נ' חזן:

תודה.

הפגיעה בחברת הכנסת יעל דיין

היו"ר נ' חזן:

בבקשה, חבר הכנסת אלכסנדר לובוצקי. חברי הכנסת, אני אקפיד על נוכחות ועל הזמן.

אלכסנדר לובוצקי (הדרך השלישית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביקשנו, חברי ואני, לקיים את הדיון הזה כדי לגנות ולהביע זעזוע מהמעשה הנפשע שנעשה כנגד חברת הכנסת יעל דיין בחברון. כבר עמדתי בדברי באותה עת, מייד ביום המקרה ולמחרתו, על כך, שמי שעשה מעשה כזה, תקיפת אורח או אורחת ליד מערת-המכפלה, ביזה את זכרו של אברהם אבינו, שהיה, כידוע, מכניס אורחים גדול. אבל לא רק לגנות צריך – גם לעשות מעשה.

עלי לקבוע, לצערי, שהחברה הישראלית נגועה בחוסר סובלנות ובחוסר סבלנות. יש למנוע מהקצוות הפוליטיים ומהקצוות הדתיים והאנטי-דתיים להוביל אותנו להתמוטטות מרקם הסולידריות וההדדיות בחברה הישראלית.

בשבוע שעבר התלקחה מלחמה חדשה: מלחמה סביב השבת. שבת ומלחמה בעיני הן תרתי דסתרי. שבת שלום, אנו אומרים תמיד. חייבים להביא שלום לעם בנושא השבת.

הרשו לי לשתף אתכם ביוזמה שנקטנו כאן ארבעה חברי כנסת: חבר הכנסת יונה ייב ממפלגת העבודה, חבר הכנסת זאב בוימ מהליכוד, חבר הכנסת יורי שטרן מישראל בעלייה ואנוכי. בשבוע שעבר, דווקא לנוכח מלחמת השבת, יצאנו במנשר משותף בנושא השבת, מנשר שיכול להוות, לדעתי, בסיס לאמנה חברתית שתביא הסכמה לאומית בנושא הזה.

הרשו נא לי לקורא בפניכם: "עקרונות יסוד לאמנה בנוגע לשבת בישראל. המטרה: גיבוש הסכמה ציבורית רחבה על אופי השבת במדינת ישראל. אין בהסכמה זו כדי לחייב את הצדדים להסכים אידיאולוגית עם הצד השני. 'הדתיים' אינם נותנים בכך הכשר לחילול שבת ו'החילונים' אינם מצדיקים הגבלת חירות מטעמי דת. ההסכמה המעשית המבטאת במסמך הינה צורך מתחייב מעובדת החיים בצוותא של יהודים בעלי השקפות ואידיאולוגיות שונות הרוצים להדגיש את היסודות המשותפים להם, והחרדים מהאפשרות שבמדינת ישראל תיווצרנה שתי חברות יהודיות זרות זו לזו".

הרגשנו צורך בכך, אגב, דווקא בשבוע שעבר, נוכח הדיבורים על חלוקת המדינה ליהודה – ליהודים וישראל – לישראלים.

אני אקרא בקצרה את שלושת סעיפי ההסכמה: "1. השבת ומועדי ישראל יישאו אופי נבדל במובהק מימי החול. 2. עבודה בשבת תצומצם לתחומים הבאים: א. צרכים הכרחיים לצורך שמירה על החיים, הביטחון והבריאות ולתחזוק ותפעול מערכות חיוניות הנאלצות לפעול באופן רצוף; ב. הפעלה וארגון של פעילות תרבות, בילוי ונופש. 3. פעולה יצרנית, חקלאית, תעשייתית או מסחרית רגילה לא תקוים בשבת. לעומת זאת, תאופשר פתיחת בתי-עסק לצורכי בילוי, כגון מסעדות ובתי-קפה".

הכללים המפורטים יופעלו בכל מקום בהתאם לאופיו. בלי להיכנס לכל הפרטים, במסר כזה, שאליו יכולים להצטרף דתיים וחילונים מכל הקצוות – ועובדה שכשישבנו ביחד ודיברנו, וליבנו, וניסינו להגיע, הגענו להבנה – אני חושב ומקווה שכך גם ניתן להגיע להבנות בינינו בנושאים המדיניים והפוליטיים. תודה רבה.

היו"ר ב' חזן:

תודה רבה. חבר הכנסת אופיר פינס – איננו. חבר הכנסת עזמי בשארה – איננו. חבר הכנסת אבי יחזקאל – איננו. חבר הכנסת עמיר פרץ – איננו. חבר הכנסת רחבעם זאבי – איננו. חבר הכנסת סאלח סלים, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת האשם מחאמיד, ואחריו – חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, כמו רבים שראו את התקיפה של חברת הכנסת יעל דיין, גם אני ראיתי אותה בטלוויזיה. כל מי שרואה את זה, אם הוא פיקח או מטומטם, רואה שזה מכוון ומתוכנן. גם מתוכנן שהתה יהיה חם ולא קר, והחוצפה של התוקף שאומר בסוף, שזה לא היה בכוונה ודחפו אותו, או כל מיני דברים.

לא הופתעתי מההתקפה על חברת הכנסת יעל דיין. יש גם כמוני בבית הזה שהזהירו כבר שנים רבות שאנחנו נגיע למצב כזה. למרות הרצח שהיה, לצערי, כנראה לא נלמד מזה שום דבר. עדיין מסתובבים פושעים, עדיין מסתובבים אנשים אנטי-דמוקרטים, עדיין מסתובבים אנשים שכל דעה אחרת אצלם היא פסולה, והם מוכנים להשתמש בכוח כלפי האחרים. מה שקרה עם חברת הכנסת דיין קרה מצד אנשים פאשיסטים. אי-אפשר להגיד עליהם שום דבר אחר. פשוט, בגלל עמדתה הפוליטית. זו לא התחלה, זה המשך.

עד מתי זה יימשך? אפילו אחרי המקרה הזה ראינו בטלוויזיה, שיש כנופיות של מתנחלים שאומרים בגלוי בטלוויזיה שהם הכינו תוכניות מסוימות. אחרי הפריסה מחדש בחברון – יש להם תוכניות. פרסו מתנחלים בכל השכונות בחברון ויש להם תוכניות סודיות. אומרים זאת בגלוי, ואף אחד לא שואל, אף אחד אינו עושה דבר, לא המשטרה, לא השב"כ. הם אינם נעצרים, הם אינם נחקרים, ומסתובבים חופשי.

יש פחד לחיי האנשים. יש פחד לדמוקרטיה. יש פחד לא לערבים; על הערבים יש איום בפועל כל הזמן. כל הזמן אמרנו להנהגה במדינה, לכל הממשלות: אם היום תוקפים ערבים, מחר יגיעו למצב שיתקפו יהודים. כל הזמן, לצערי, בכל הממשלות שהיו, לא רק בממשלה הזו, התקיפה של הערבי היתה כאילו דבר נורמלי, לא קרה כלום. מפני שהוא ערבי, לא בגלל דעותיו. לכן שתקו השלטונות על תקיפות כאלה כנגד ערבים. היום למדו איך לתקוף, לכן היום עברו לתקוף יהודים. דבר כזה יימשך כל זמן שלא שמים לזה קץ וכל זמן שרואים כך תקיפה של ערבי. תקיפה כזו היא עבירה על החוק, היא עבירה על כל דבר אנושי. אבל, לצערי הרב, יש הרבה אחראים במדינה הזו, שלא רק שותקים, אלא יש חלק מהם שנהנים. הם נהנים. זה יביא למצב שיהיה תוהו ובוהו. גם יהודים יותקפו, והמקרה של חברת הכנסת דיין לא יהיה האחרון. כל זמן שניתן פה ושם לכנופיות כאלה שיסתובבו ויעשו כל מה שעולה על דעתן – והם מצהירים על כך בגלוי – זו סכנה לדמוקרטיה, זו סכנה לחיים.

לכן יש חשיבות רבה לכך שנעמוד כולנו ונגנה בתוקף דברים כאלה, גם בגלל היותה חברת כנסת, ונגנה כל התקפה על כל בן-אדם, לא רק בגלל היותה חברת כנסת. תודה רבה.

הי"ר ב' חזן:

תודה רבה. חבר הכנסת האשם מחאמיד. אחריו – חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. חבר הכנסת מחאמיד, בבקשה.

האשם מחאמיד (חד"ש-בל"ד):

גברתי היושבת-ראש, אני לא יודע אם בכלל יש קשר בין הנושא לבין חנוכה. אין קשר.

הי"ר ב' חזן:

אלא אם אנחנו עומדים על "באנו חושך לגרש".

האשם מחאמיד (חד"ש-בל"ד):

אני לא אענה על השאלה הזאת.

אני רוצה לומר, שבאודאי כל הבית חייב להיות מאוחד בגינוי המקרה הספציפי עם חברת הכנסת יעל דיין. אני חושב שחברתנו חשה זאת בקרב כל חברי הכנסת, אולי לא כולם, אבל אולי כן.

מה שקרה עם חברת הכנסת דיין, גברתי היושבת-ראש, קרה אתי שבועיים לאחר מכן, כאשר יותר מ-150 מתנחלים התפרצו והתנפלו עלי ללא כל סיבה. אפשר לשאול שאלה: מה היה קורה, חברת הכנסת דיין, אילו מי שעשה לך את זה היה פלשתיני? מה היו עושים לו? אני בטוח שהיו הורסים את הבית, היו הופכים עולמות. אבל משום שהוא מתנחל, אדוני השר, אני רואה שאתה תוהה על מה שאני אומר, פשוט מאוד, אולי לקחו אותו לחקירה וזהו זה. גם כשזה קרה אתי לקחו מישהו, עצרו לשעה ושחררו.

אבל מה שקרה בעצם, גברתי היושבת-ראש, מוכיח את הדברים הבאים: במיוחד כשאנחנו יודעים שהמתנחלים צוברים נשק, אנחנו יודעים זאת, ברגע שתתבצע הפריסה מחדש בחברון, אני חושש ממה שמסוגלים או עלולים לעשות. לכן זה בא לומר, שמתנחל אחד בחברון – או מחוץ לחברון, אבל במיוחד בחברון – מתנחל אחד ושלוש אלה שני דברים סותרים שלא הולכים בד בבד. אין שלום כזה. אפילו מתנחלת אחת. זה לא הולך ביחד. כי אנחנו יודעים מי אלה.

גברתי היושבת-ראש, ודאי שעל הממשלה הזאת, וגם על הממשלה שקדמה לה, מוטלת אחריות למה שקורה, כי זו שרשרת של אירועים שקשורים זה בזה. היום דיברנו על זה בוועדת החינוך, וגם אתמול דיברנו על יגאל עמיר. מי אומר שאין עוד יגאל עמירים בארץ? מי יודע מה הולך באיזה גנון, מה מחנכים שם? אני לא רוצה להגיד של מי, אני לא רוצה לנצל את הבמה הזאת כדי להגיד על מה אני מדבר. מי יודע כמה גולדשטיינים יש בארץ, כאשר לגולדשטיין הרוצח יש מצבה שכולם עולים אליה כדי להתפלל ולגעת במקום המקודש הזה, כדי להיות קרובים יותר לאלוהים ולגן-העדן. אם דבר כזה קיים, אל נתפלא על מכות, לא רק לחברי כנסת, אלא גם על מעשי רצח. לכן, גברתי היושבת-ראש, כאשר ביישוב תפוח רוקדים אחרי רצח ראש הממשלה יצחק רבין, וכאשר למען כהנא קמים בכיתות מורים ותלמידים – גינוי לא מספיק, גברתי היושבת-ראש. צריכים לפעול כדי לעקור את האנשים האלה מהמקומות שלא שלהם. תודה רבה.

הי"ר ב' חזן:

אני מודה לחבר הכנסת מחאמיד. חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. אחריה – חברי הכנסת רפי אלול, רענן כהן, יונה יהב, בני אלון וויליד צאדק.

תמר גוז'נסקי (חד"ש-בל"ד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הדיון שאנחנו מקיימים היום מן הראוי שלא יהיה דיון היסטורי, על מה שקרה, אלא בעיקר דיון עם הפנים לעתיד. אני מניחה שכל הדוברים יגנו במלים חריפות ביותר

את ההתקפה הנפשית שהיתה על חברת הכנסת יעל דיין, כמו על כל חבר כנסת או על כל אישיות ציבורית, וכל שימוש בטרור כדי לסתום את פה או כדי למנוע מאדם להביע את דעתו.

הבעיה הבסיסית היא, שההתפרצויות האלה אינן נעשות בחלל ריק. כאשר אנחנו בוחנים את הרקע להתקפה הנפשית על חברת הכנסת יעל דיין, כמו את ההתקפה הנפשית שהיתה על חבר הכנסת האשם מחאמיד, הרקע הוא פעולות ממשלתיות שנעשות לפי החוק, אבל זה חוק שמנוצל כדי לדכא, כדי לנשל וכדי לפגוע באופן מאורגן בזכויות של העם הפלשטיני. לכן אני חושבת, שכאשר ממשלה קמה, כמו הממשלה הנוכחית, עם מצע מאוד ברור של עידוד כולל למתנחלים, של הרחבת התנחלויות, של בניית שכונה יהודית בראס-אל-עמוד, של יצירת מצב שבו בעצם השטחים האלה, חלקם או רובם, יועברו להיות שטח מסופח, כאשר מקיימים במשך שנים סגר אכזרי מאוד על השטחים, מרעיבים ומונעים עבודה מרוב הפלשטינים, במצב הזה באים אנשים שהם כאילו המבצעים בפועל של המדיניות הזאת, למשל: המתנחלים בקריית-ארבע או המתנחלים במקומות אחרים, או קבוצות קיצוניות שחושבות שהן המבטאות של הקו הזה, ואז קורה הדבר הקשה שראינו – פגיעה באישיות ציבורית, פגיעה בחבר כנסת.

אם נעסוק רק בנושא של יעל דיין במנותק מהרקע, לא נבין מה קרה. במלים אחרות, אני חושבת שהמתנחלים היום, ובמיוחד בקריית-ארבע, מנסים למשוך את הממשלה, שממילא הולכת בכיוון הזה, לצעדים הרבה יותר קיצוניים. לכן היתה פרובוקציה שלהם במערת-המכפלה, ולכן הם ינסו, כפי שהם אומרים, למנוע את ההיערכות מחדש בחברון אם יהיה הסכם כזה, ולכן הם מנסים להכשיל כל סיכוי להסדר שלום בינינו לבין הפלשטינים.

מכאן, אם אנחנו רוצים למנוע בעתיד את התופעות האיומות האלה, מהסוג של ההתקפה הנפשית על חברת הכנסת יעל דיין, אנחנו צריכים ליצור מציאות אחרת, שמעלה על נס ערכים אחרים – ערכים של דו-קיום, ערכים של שלום, ערכים של הכרה הדדית בזכויות. בלי מצב כזה לא נוכל למנוע תופעות כאלה. תודה.

הי"ר נ' חזן:

אני מודה לך. אני מזמינה את חבר הכנסת וליד צאדק, אחריו – חבר הכנסת שבח וייס, ואחריהם – חברי הכנסת משה גפני, מיכאל איתן ואלי גולדשמידט.

וליד צאדק חאג' -יחיא (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, קודמי, חברי הכנסת, דיברו ודיברו בסלידה ובשאת נפש על ההתקפה על חברת הכנסת יעל דיין. אני רוצה לצרף גם את קולי לקולם המגנה על מה שעשו. אני חושב שחברת הכנסת דיין וגם חבר הכנסת האשם מחאמיד, ששברו לו את היד, יהיה ניחומם בזה שאנחנו נשמע מהממשלה היום איך היא תתנהג ואיך יתנהגו כוחות הביטחון, המשטרה והצבא, בעתיד הקרוב ביותר, אני מאוד מקווה, כאשר כוחות הביטחון יפנו את מקומם ויעשו את הפריסה מחדש בחברון; איך יתנהגו כוחות הביטחון מול אלה שבכל נפשם ובכל מאודם ינסו לטרפד את המאמץ הזה ולחבל בו. אני חושב שזה האתגר היום. איך אנחנו יכולים לסמוך על כוחות הביטחון שיבצעו החלטות פוליטיות ויתרגמו אותן בשטח להצעות אופרטיביות, לפי ההחלטה הפוליטית שנתקבלה בכנסת או בממשלה, ולא חשוב איזו החלטה זו תהיה.

הסלחנות הזאת שמגלה המשטרה, אני לא רוצה להגיד כל המשטרה, אבל לפחות בתחנה של חברון, אנחנו צריכים להוקיע אותה, ואנחנו צריכים שימסרו דוח מפורט איפה התמקדה ואיך התקדמה החקירה בקשר לתוקפנות נגד חברת הכנסת יעל דיין וגם נגד חבר הכנסת האשם מחאמיד, ששברו לו את היד. לכן הדיון היום הוא לא רק על חברת הכנסת יעל דיין, אלא הדיון הוא בשאלה איך אנחנו יכולים למגר את כוסי התוקפנות והאלימות בתוך החברה הישראלית. לצערי הרב, בזמן האחרון גברו המגמות המטיפות לאלימות, ואומרים את זה בפרהסיה: איך אפשר שנתנגד – אנחנו צוברים נשק ועושים הכול כדי לטרפד וכדי לא לתת לגויים בעלי הבית בחברון להתרחב, לבצע וליישם את הסכם אוסלו.

גברתי היושבת-ראש, בלי הבדל של גוון פוליטי ומגמות פוליטיות, אני חושב שהאלימות מסכנת ומכרסמת בכל הדבר הטוב ביותר שבנינו במשך 50 שנה. אם לא תהיה סלחנות כלפי אלה, אני חושב שייטב לכולנו. אם היום הרביצו וזרקו אבן על ראשו של חבר הכנסת האשם מחאמיד ושפכו תה על חברת הכנסת יעל דיין, ולפני שנה רצחו את ראש הממשלה, הדרך משפיכת התה לתפיסת רובה ומכונת ירייה אוטומטית, כדי לירות על כל מי שמתנגד, על כל מי שהוא שונה – הדרך קצרה. תודה.

הי"ר ב' חזן:

תודה רבה לחבר הכנסת וליד צאדק. אני מזמינה את חבר הכנסת שבח וייס. אחריו – חברי הכנסת משה גפני, מיכאל איתן, אלי גולדשמידט.

שבח וייס (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אנחנו נדרשים לנושא של האלימות הפוליטית בישראל לעתים קרובות מאוד בזמן האחרון, בשנים האחרונות. מובן שכל מקרה כזה מקומם, מרגיז, מסליד, יוצר תחושה של בוש, של תיעוב.

לפעמים אנחנו לא קוראים לתופעה בשמה המדויק, ואני רוצה, במסגרת הדיון הקצרצר הזה, לנסות לתאר אותה.

רוב העולם היום דמוקרטי, וברוב מדינות העולם קיים, לצד השמאל הסוציאל-דמוקרטי, המפלגות הליברליות שבמרכז, ימין מתון דמוקרטי, ליברלי. ומימין לימין המתון, שעושה מאמץ עליון שלא יקראו לו אפילו ימין, ישנו הפאשיזם. כאשר אנחנו דנים חברות אחרות מכאן, מנקודת ראות של הזיכרון היהודי הקולקטיבי והזיכרון האנושי הקולקטיבי של הדורות האחרונים, אנחנו קוראים לילד הפרא, הנורא והסורר הזה במלה שצריך לקרוא לו – פאשיזם. לדאבון הלב, צריך להתרגל לכך שיש לנו תופעה כזאת.

האלים הפוליטי הישראלי המצוי בעשור האחרון הוא לאומן, הוא בז לזכויות של ערבים כי הם באזור שלו. כאשר ישראל מנסה להגיש סיוע בזאיר או ברואנדה, הוא קם ואומר, תחת המצנפת של עניי עירך קודמים: מה, כבר הספקנו לדאוג לעצמנו? וכאשר ראש ממשלה לגיטימי בישראל, במסגרת

הסדר שלום, מחויב ורוצה ומרגיש שזה מוסרי ושההגיגה הגיונית להגיש סיוע כלכלי לעזרה, הוא יאמר: מה, זה במקום עיירות עולים?

והימין המצוי, כאשר אין לו רוב בפרלמנט, הוא יגיד שלכנסת אין מנדט. והימין שמימין לימין המצוי בז'נשים, כי לרוב הוא גם מצ'ואיסט. יש טיפולוגיה של פאשיזם. מה שקרה לנו התחבר לנו, לדאבון הלב, עם חלק קטן של הציבור הדתי בארץ. אני לא רוצה להיות סטריאוטיפי, וזה עצוב במיוחד, כי לאורך כל הדרך התגאינו בדת ההומניסטית שלנו, ב"לא תרצח" שלנו, והיו לנו סיבות להתגאות בהומניזם כלפי גרים בארץ הזאת. זאת המורשת העיקרית שרצינו להוריש והורשנו לרבים. וזה חיבור נורא, כי כאן מתחברת מיתולוגיה לאומנית למשיחיות שקר והתוצאות קיימות, כי מטען אלימות קיים בכל חברה וגם בחברה הישראלית. יש אנשים שאלימים במשפחתם, אלימים בכבישים. יש מה לעשות. אין חברה נקייה לחלוטין, אבל היא מוצאת שם פורקן, אנרגיה ולגיטימציה.

אני אומר כאן, בבית הזה, לחברי הטובים – כל חיבור עם האנשים האלה, כל חיבור עם הקבוצות האלה, כל השתתפות בהפגנה עם הקבוצות האלה, כל ניצול פוליטי של הקבוצות האלה, כל שימוש במוטיבים שלהם בתעמולת בחירות, כל טריק כדי לנצח בבחירות באמצעותם, כל "אבליזם" – הם לא בסדר, אבל – משמעותו חיבור עם פאשיזם. זהו.

הי"ר נ' חזן:

אני מודה לחבר הכנסת שבח וייס. חבר הכנסת אלי גולדשמידט, בבקשה. אחריו – חברי הכנסת ענת מאור, שאול יהלום, אברהם שטרן, עמנואל זיסמן ושלמה בן-עמי.

אלי גולדשמידט (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני השר, קודם כול אני מצטרף, כמובן – הבעתי זאת בעבר ואני מביע את הדברים עכשיו פעם נוספת – לגיוני החריף למעשה הנורא שנעשה כלפי חברת הכנסת יעל דיין.

בתקופה האחרונה, בשנה האחרונה, אנחנו עוסקים הרבה מאוד בנושא הקנאות. אני לא רוצה לדבר על פאשיזם, אני מעדיף להשתמש במלה עברית, תוצרת כחול-לבן, שמגדירה במפורש את התופעה – למלה הזו קוראים קנאות, קנאים.

אני הייתי שמח לקרוא פעם מחקר של מישהו שיבדוק את הדברים ויציג בפנינו מה הוא הפרופיל הנפשי של אותו אדם המוגדר כאדם קנאי, כשייך לכת של קנאים. נדמה לי, ואני לא רוצה שלא לצטט במדויק, אבל נדמה לי, שעמוס עוז אמר, פחות או יותר, שהקנאות זאת תופעה שמרוקנת את האדם מהאנושיות שבו. אדם קנאי מפסיק להיות אדם על-פי ההגדרות שבעזרתן אנחנו מגדירים אדם.

אני, כרבים מחברי בבית הזה, התייחסנו לתופעת ההערצה לברוך גולדשטיין, לקברו, לאחוזת הקבר, לעלייה לרגל לאחוזת הקבר שלו.

תמר גוז'נסקי (חד"ש-בל"ד):

מישהו אמר לי כך: אין שום מצבה לטבוחי הטבח שעשה גולדשטיין, אבל יש מצבה לגולדשטיין.
והסתירה הזאת – – –

אלי גולדשמידט (העבודה):

אני רוצה לומר בהקשר זה, שבכנסת הקודמת, בבית הזה, בימים שלאחר הטבח שביצע ברוך גולדשטיין, עמדו פה כמה חברי כנסת ואמרו בחצי הצדקה: אנחנו מגנים את המעשה, אבל – אותו "אבליזם" שציין קודם חבר הכנסת שבח וייס – אבל האיש הזה, מבחינת בעיות הביטחון שהיו בחברון ובמקומות אחרים באותה תקופה, לא יכול היה לעמוד יותר בפרץ, הוא נשבר, וחוף מזה הוא היה יהודי נהדר, הוא טיפל בפצועים, הוא היה רופא נפלא, הוא היה אדם משכמו ומעלה. זה נאמר פה בכנסת, וזה נאמר במקומות אחרים ובכלל זה בעימות רדיפוני שקיימתי עם מישהו בהקשר זה.

לא יכול להיות שהוא אדם נהדר. אדם שמסוגל לקחת רובה, נשק, להיכנס למקום תפילה ולרוקן את כל הכדורים בגבותיהם של עשרות מתפללים, איננו אדם. נדמה לי שהיה פעם מחזה או ביטוי באיזה מקום על לא-איש. הוא איננו אדם. הוא הפך באותו רגע ליצור מפלצתי. זו מפלצת, זה איננו אדם.

יגאל עמיר הוא מפלצת, הוא איננו אדם. המלה אדם אינה סובלת, בביטוי שלה, באמירה שלה, את התכונות שאותן אנחנו מוכרחים להגיד בשפה. אנחנו מדברים על יגאל עמיר. ליגאל עמיר יש שם, שם עברי, שם פרטי ושם משפחה, שם של אדם, אבל יגאל עמיר הוא מפלצת. מאין נובעת המפלצתיות הזו? איך היא מגיעה? איך האישיות של אדם שהיה פעם תינוק חייכני, יפה עיניים, גדל, היה ילד בגן-הילדים, אחרי זה הלך לבית-הספר – איך לפתע פתאום נוצרה כזו מפלצת?

מי יסרטט לנו את הפרופיל הנפשי של האנשים האלה? אין באנשים האלה טיפה של רגש אנושי. הם כולם חדורי שנאה עד קצות אצבעות רגליהם. אין שום דבר שמדריך אותם חוץ מאשר שנאה תהומית. לדעתי, בסופו של דבר האנשים האלה גם שונאים את עצמם. הם שונאים את זולתם. הם שונאים כל דבר. אי-אפשר להגיד עליהם: אבל הם טיפלו בפצועים, אבל הם היו פעם אחרים. הם מפלצות.

לפני שבועות מספר – ובזה אני רוצה לסיים – היה בטלוויזיה דיווח על כינוס של חסידי חב"ד בחברון. במסגרת הדיווח הזה רואיין אחד מאותם חסידים של חב"ד – ואני לא רוצה לעשות הכללות על חב"ד, אף שיש לי בטן מלאה על התנועה הזאת, מפה ועד להודעה חדשה. אותו אדם אמר בטלוויזיה לגבי הערבים: הם בסדר, הם יכולים לחיות כעבדים שלנו. כך הוא אמר, ואמות הספים במדינת ישראל לא זעו, מכיוון שכבר חווינו רצח, חווינו טבח, חווינו אלימות פיסית, ואמירה שהערבים ראויים רק להיות עבדים עוברת ונעלמת בסדר-היום הציבורי. בקושי שמים לב אליה. לאן הגענו?

העם היהודי הוא עם שכל חייו, כל מורשתו, כל תפיסת עולמו הם הומניזם, אהבת אדם, ואהבת לרעך כמוך. ובתוכנו צומחים פירות באושים כאלה בתוך ההווה היהודית ומתוך ההווה היהודית, וכל מה שאנחנו יכולים לעשות זה לדבר, לגנות ולעמוד מול התופעה הזאת כמעט חסרי אונים. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לחבר הכנסת אלי גולדשמידט. חברת הכנסת ענת מאור. חבר הכנסת שאול יהלום. חבר הכנסת אברהם שטרן, אחריו – חבר הכנסת שלמה בן-עמי, ואחריו – חברת הכנסת נעמי חזן, אלא אם כן חבר הכנסת עמנואל זיסמן יבוא. רבותי, תשתדלו עד כמה שאפשר לדבר סביב שלוש דקות.

אברהם שטרן (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, כבוד שר הבריאות, כנסת נכבדה, הנושא של יעל דיין, ההתקפה הברוטלית עליה שאנו דנים בה כאן היום, לדידי כרגע היא כמשל. בנושא עצמו עסקנו. השתתפתי גם יחד עם יעל בדיון שהתקיים בוועדת הפנים יומיים-שלושה לאחר האירוע והוקענו את המעשה. כמובן, אנחנו לא חוזרים מזה. ההיפך, ככל שהזמן נוקף ומתגלות תופעות חדשות של אלימות בחברה הישראלית, הרי הדברים מקבלים פנים חמורות יותר.

צריך לציין, שיש קיצונים מכל הצדדים, מכל הזרמים ומכל הגוונים, מתי מעט, אחוז בודד; ואני לא רוצה לומר בודדים, כי בכל מה שאמר ידידי אלי גולדשמידט על יגאל עמיר – אני מזדהה אתו בכל מלה. אני הייתי מסתכן ואומר שיש 5%, 10% באוכלוסייה. הרוב הדומם בציבור היהודי, הערבי, בקרב כל תושבי מדינת ישראל, הוא נגד אלימות והוא נגד תופעות של ברוטליות. והם מכתיבים לנו את סדר-היום.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אני רוצה רק לסבר את האוזן: 10% זה 500,000 איש.

אברהם שטרן (מפד"ל):

לא שקשורים במקרים, אלא שמזדהים. אתה יודע מה? –5%. אני רוצה להבליט את זה שרוב הציבור מוקיע את העניין, מכיר את המחלוקת, אבל רוצה לפתור אותה בדרכים אחרות לגמרי. אנחנו יודעים שבאמת מכל הצדדים מסתייגים מהדברים.

במחקר שפרסמו הפרופסורים דן הורוביץ ומשה ליסק על החברה הישראלית אחרי הקמת המדינה הם מציינים שהחברה הישראלית היא חברה רבת-שסעים, והם מונים חמישה שסעים: שסע הימין והשמאל, השסע היהודי-הערבי, שסע עדתי, שסע דתי ושסע מעמדי, קפיטליסטים-סוציאליסטים, שהיום זה כבר לא רלוונטי. נדמה לי ששני השסעים הדומיננטיים – – –

היו"ר ש' וייס:

לא, זה רלוונטי, רק שהשמאל הוא קפיטליסטי, לא כולו.

אברהם שטרן (מפד"ל):

הפוך על הפוך.

שני שסעים הם רלוונטיים: בנושא חוץ וביטחון, ימין ושמאל, ובנושא דתיים-חילונים, דת ומדינה. וכל שבוע והמקרה התורן שלו. היה השבוע של המקרה של יעל דיין, והיו עוד מקרים. היה הרג של נער פה – ולכאורה הדבר הוא סוב-יודיצה, אבל אני מביא זאת כדוגמאות – היו התקפות על הבג"ץ, כביש בר-אילן, הפגנות השבת בתל-אביב וכן הלאה וכן הלאה.

אני חושב שרוב הציבור סבור כך, ואנחנו, נציגיו בכנסת, חייבים להוקיע אלימות וניסיון לפתור מחלוקת בכוח מכל צד שהוא. לדעתי, כל הפגנה – גם אם היא הפגנה חוקית – מלבה אש. אני רוצה להביא דוגמה. אני פשוט מביא דוגמה טרייה אחרונה. כשהיתה הפגנת השבת האחרונה לפני שבוע בתל-אביב, שאני מזדהה עם חלק מהתוכן שלה ואני לא מזדהה עם הדרך שלה, למה היה צריך לערוך במקום הפגנת נגד של יחידים? זה רק יוצר קיטוב, זה רק מלבה. זה גם יכול לגרום אחר כך למכות וכו'. לא ילך הצד שכנגד ובכל מקום יפגין. ההיפך. בואו נתעלם, בואו לא נפגין. אולי נפתור את הדברים.

אנחנו מעלים הערב נר שישי של חנוכה. אין כמו חג החנוכה שמציין את ניצחון התרבות היהודית על התרבות היוונית, ניצחון האור על החושך, ניצחון הרוח על החומר והכוח. רוב הציבור היהודי, הערבי, רוב הציבור במדינת ישראל סולד משימוש בכוח. שרנו בילדותנו: באנו חושך לגרש. בואו כולנו יחד נוקיע ונקיא מתוכנו את כל האלמנטים שמציניים את החושך, נביא את האור, נגן על הדמוקרטיה, על החברה הישראלית ועל מדינת ישראל.

היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לחבר הכנסת אברהם שטרן. חבר הכנסת עמנואל זיסמן – אינו נוכח. חבר הכנסת שלמה בן-עמי. אחריו – חברת הכנסת נעמי חזן, אחריה – חבר הכנסת אברהם שוחט, ואם הוא לא יהיה – חבר הכנסת חגי מירום, שהוא כאן, כרגיל.

שלמה בן-עמי (העבודה):

אדוני היושב-ראש, מעשי אלימות הם דבר יום ביומו בכל חברה, בכלל זה בחברה הישראלית. אבל משום-מה, כאשר יש פגיעה שהיא בגדר הפלילי, הרישום שלה, בצדק או שלא בצדק, קטן יותר מרישומה של פגיעה שהמשמעות שלה היא פגיעה באדם על דעותיו, על השקפת עולמו. אין דיקטטורה גדולה יותר מאשר הדיקטטורה על דעות; והשתקת דעות היא הקשה שבמכות שיכולה דמוקרטיה לקבל. תתארו לכם שאמיל גרינצווייג היה נרצח על רקע פלילי. מי היה נותן לדבר הזה משמעות כלשהי? מרגע שהוא נרצח על רקע פוליטי, הטראומה, הזעזוע, המשמעות באשר ליכולת שלנו לקיים כאן אורח חיים דמוקרטי – היא הנותנת.

לכן, האלימות הפוליטית היא קטגוריה נפרדת לחלוטין, באשר במאבק נגדה, טמונה הסכנה ליכולת תפקוד של חברה דמוקרטית, לקיום חילוקי דעות ולהעלאת טיעונים באופן חופשי.

כאן דובר על יעל דיין כמקרה שבא להצביע על העיקרון שאנחנו רוצים לדבר בו. אבל אני הייתי רוצה לומר מלה דווקא על יעל דיין. אני חושב שהנשמה של פרלמנטריזם ושל דמוקרטיה היא ביכולת להתלכד ולהגן על זכותו של מי שמגיע עד הקצה, בתוך מסגרת החוק, של מי שמבטא את העמדות של הקבוצה הפוליטית שהוא מייצג. אני רוצה להביע כאן שבח לפטריוטיזם המיוחד שמבטאת יעל דיין, פטריוטיזם לטובת הדמוקרטיה שאותו היא מממשת באורח חייה הפוליטיים. כשאנחנו באים להגן על הפרלמנטריזם זה קל מאוד להגן עליו, וכשאנחנו באים להגן על דמוקרטיה זה קל מאוד להגן עליה כאשר מדובר על אלה הנתפסים כך או אחרת בתוך הקונסנסוס. המבחן האמיתי של הדמוקרטיה ושל הסובלנות הפוליטית הוא בהגנה על מי שמביא את הקונסנסוס אל קצה הגבול שלו.

הדבר הזה מצריך אומץ ציבורי, אומץ אזרחי ואומץ פוליטי. לכן אני חושב, שהדמוקרטיה הישראלית עומדת או נופלת לא על הזכות שלנו לומר כאן מה שאנחנו חושבים, אלא על היכולת שלנו להגן על מי שמביא את הקונסנסוס עד הקצה שלו.

אני רוצה פה להצדיע בשמי, ואני בטוח שאני מבטא דעת רבים – בלי קשר, זה חייב להיות תמיד בלי קשר להסכמה או לאי-הסכמה לנושאים שחברת הכנסת דיין מחליטה להגן עליהם. זה שולי לוויכוח. מרגע שהיא החליטה להגן עליהם במסגרת החוק, ההגנה עליה היא ההגנה האמיתית על הדמוקרטיה הישראלית. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לחבר הכנסת שלמה בן-עמי. חברת הכנסת נעמי חזן, ואחריה – חבר הכנסת חגי מירום.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביום ראשון הקרוב ייפתח משפטו של ישראל לדרמן, ששפך תה רותח, ואני יכולה להעיד על כך, על חברת הכנסת יעל דיין.

במסגרת הדיון הזה נאמרו דברים שעם רובם אני מסכימה. אנחנו חברה שאין בתוכה הסכמה בשאלות מדיניות שורשיות. חילוקי הדעות קיימים, ואני מתארת לי שהם יימשכו. כך היה בעבר, כך בהווה, וכך ככל הנראה יהיה בעתיד.

אבל יש, אדוני היושב-ראש, שלוש נקודות שהייתי רוצה להדגיש בדיון הנוכחי. הנקודה הראשונה, אם חילוקי הדעות מלווים באלימות פוליטית, יש פגיעה לא רק בחברת הכנסת יעל דיין לפני חודש וחצי, או בחבר הכנסת האשם מחאמיד לפני חודש, או לפני קצת למעלה משנה בראש הממשלה יצחק

רבין; יש פגיעה ישירה בכל המרקם הדמוקרטי, שהוא מקור חוסנו. ולכן, אין מקום, אין מקום ל אלימות כלשהי בתוך הדין הפוליטי.

אני חושבת ששפיכת התה על חברת הכנסת יעל דיין הפגינה בצורה המכאיבה ביותר פעם נוספת את העובדה שאנחנו בכנסת ישראל שתקנו מדי על כל ביטוי, ולו הקל ביותר, של אלימות פוליטית. זו פגיעה בכולנו.

נקודה שנייה. הייתי יחד עם חברת הכנסת יעל דיין באירוע הזה, ואני מוכרחה להודות, שלמרות העובדה שחלפו שבועות מספר מאז, עדיין קשה לי לעכל את השנאה התהומית שהרגשתי באותו יום. זאת לא היתה רק שנאה לעמדה אחרת, אבל היתה כאן שנאה עמוקה, אישית, ולחלק ניכר מאזרחי מדינת ישראל. וממצב של שנאה אי-אפשר להגיע להבנה.

נקודה אחרונה. יהיו לפנינו ימים קשים, כאשר אפילו הממשלה הזאת תצטרך לבצע פריסה מחדש בחברון. על כן, פגיעה בנבחרי ציבור, פגיעה של אזרחים אלה באלה היא פגיעה בכל עתידנו.

לכן אני רוצה להתריע נגד אלימות, נגד שנאה, נגד פגיעה ובעד הדמוקרטיה. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לחברת הכנסת נעמי חזן. חבר הכנסת חגי מירום, בבקשה.

חגי מירום (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי חברי הכנסת, חברת הכנסת יעל דיין החלימה פיסית, כך אני מקווה, מהפגיעה שנעשתה בה. על כל פנים, הצלקות הנוראיות שהיו על פניה ועל גופה נעלמות והולכות. אבל אנחנו לא החלמנו מן האלימות הזאת שהופנתה כלפיה.

חברי הכנסת, מעשי האלימות הפוליטית שהופנו על-ידי חיית האדם כלפי יצחק רבין, זיכרוננו לברכה, ומאחר יותר כלפי חברת הכנסת יעל דיין, לית מאן דפליג שהם פרץ מטורף. דא עקא שהטירופים האלה, פירות חילוקי הדעות הפוליטיים, באו מבית-מדרשם של פוסקי הלכה אשר פסקו דין רודף ופולסא דנורא נגד מה שמכונה במרכאות "מוסרי ארץ-ישראל".

הכנסת, היועץ המשפטי לממשלה, משרד המשפטים, בתי-המשפט וכל גורם אחר המופקד על שלטון החוק חייבים להמשיך ולהיאבק נגד המגמה הזאת. זה נורא ואיום, וחשוב שנתאחד כאן באמירה מפורשת שזה נורא ואיום ושלא ניתן לכך מקום.

קשה ליישב בין הרצון לשמור על חופש הדיבור, על חופש ההפגנה, על חופש ההבעה, לבין הרצון לרסן אותם כאשר יש חריגה. איפה פה איזון האינטרסים, באיזה מקום צריך להפסיק ולעצור את מי

שמטיף לדברים האלה, שיש מאחוריהם היתר לפגיעה באנשים – זו שאלה מאוד-מאוד קשה, ששואלים אותה גם אנשי החוק, האנשים המופקדים על החוק.

לא קל, חברי חברי הכנסת, לשים רבנים ומורים בחצר המטרה, כפי שעשו בעבר לנביא. אבל זה, ככל הנראה, יתחייב אם ימשכו ההסתה וההרשאה לפגוע בחסות אוהלה של תורה, או אוהלו של קוראן, או אוהלה של הברית החדשה. שום דת לא יכולה – ואסור שתהיה למוריה ולרבניה היכולת להתיר את הדברים האלה בשמה.

המועדים לאלימות הזו, בואו נאמר את האמת, היו עד כה בעיקר מן השמאל. ערבים, שהיה מי שניסה לראות בהם בוגדים מעצם ערביותם וקרבתם לאחיהם הפלשתינים. מועדים לכך אנשי שמאל מהמחנה היוני, המגלים רגישות לזכויות הזולת הזר והעם הפלשתיני, ואסור שזה יקרה. אסור, חברי חברי הכנסת, שאלימות כזו תופנה גם כלפי הימין, גם כלפי דתיים באשר לדתיותם, או רבנים באשר לרבנותם, או כלפי אמנים או סופרים שמביעים את תפיסת עולמם.

מבחנה של חברה דמוקרטית הוא ביכולת של כל אחד להתנגד, להפגין, למחות, לומר את דברו, אבל אין לתת בשום פנים ואופן יד לכך שתהיה פגיעה בגוף, פגיעה בנפש, פגיעה בשלטון החוק.

על כולנו, חברי הכנסת, לעמוד בפרץ ולשים מחסום בחוק ומחסום באווירה הציבורית למעשים מעין אלה שהיינו עדים להם בשנה האחרונה. תודה רבה.

היו"ר נ' חזן:

אני מאוד מודה לך, חבר הכנסת מירום.

מסתבר שהנואם הבא הוא חבר הכנסת אברהם הירשזון. אחריו – לפי הסדר – חברי הכנסת אברהם פורז, טלב אלסאנע, שלום שמחון. יש נעדרים מהמליאה בשעה זו.

אברהם הירשזון (הליכוד-גשר-צומת):

גברתי היושבת-ראש, חברת הכנסת דיין, חברי הכנסת, אני נשארתי היום אף שבני שוכב חולה בבית –

קריאה:

שיהיה בריא.

אברהם הירשזון (הליכוד-גשר-צומת):

תודה.

— – משום שחשתי שאני חייב להביע את רגשי ההזדהות שחשתי באותו ערב עם הרגשתה של חברת הכנסת יעל דיין שיצאה לחברון עם הוועדה למעמד האשה, אם אינני טועה, וכאשר שמעתי על כוס התה שנשפכה עליה, וזה היה ברדיו, לאחר מכן ראיתי את זה בטלוויזיה, לא האמנתי למראה עיני. הרגשתי כאילו כוס התה הזאת נשפכה על פני. אבל זאת חשיבות פרטית. החשיבות הגדולה יותר, אני חושב שכוס התה הזאת נשפכה על פניה של הדמוקרטית הישראלית הצעירה, ופניה כבר לא היו חלקות לפני כן. יש בהן צלקות מספר שאנחנו היינו צריכים לתת את הדעת עליהן, וזאת צלקת נוספת.

רציתי לומר לחברת הכנסת דיין שאני, אף שבנושאים רבים יש פער גדול בדעותינו, חשתי אהדה גדולה לכך שהיא הלכה ואמרה ואומרת את אשר עם לבה. אני חושב שאנחנו כעם הספר, העם הנבחר, שתמיד הצטיינו בתרבות הוויכוח, הפכנו פתאום להיות כאלה שמצטיינים בתרבות האגרוף, ועל כך אני חרד.

אינני רוצה לעסוק היום בשאלה כיצד הגיבה משטרת ישראל, או האם החקירה היתה יותר בסדר או פחות בסדר, כי לא זה לב-לבה של הבעיה. לב-לבה של הבעיה הוא, כיצד אנחנו במדינת ישראל התחלנו להגיב על ויכוחים בינינו.

גברתי היושבת-ראש, אלה ויכוחים פוליטיים, אבל לא רק ויכוחים פוליטיים. זה מתחיל גם בוויכוח בתוך הבית בין הבעל לאשה. וכאשר גבר מרשה לעצמו להכות את אשתו בוויכוח – גם זאת אלימות. וכל פעם אתה עולה מדרגה נוספת. כאשר מקבלים לגיטימציה במדרגה מספר אחת עולים לשנייה, לשלישית ולרביעית. ואינני יודע היכן נעצור בנושא הזה.

אני בהחלט רוצה להזהיר את כולנו – ועלו פה נואמים מספר שאני מאוד מעריך אותם – בל ניתן סטיגמה בציבור מסוים, זו טעות. זאת אומרת, זו טעות לדבר על כל המתנחלים כגוף אחד. יש ביניהם חבר'ה נהדרים, יש אחרים. זו טעות לדבר על ציבור כסטיגמה. אין לאיש מונופול על דברים כאלה. אני לא מאחל, חלילה, שזה יחזור.

אני הסתכלתי על סמל המנורה שהוא סמל מדינת ישראל, ואני חושב שהיום, בחג החנוכה, צריך להיזכר בדבריו של ספורנו, חכם יהודי שחי ברומא, באיטליה. הוא אמר: המנורה היא סמל העם היהודי. כאשר אתה הולך לקצה הימני ולקצה השמאלי אז הקנים הם דקים; כאשר אתה מתקרב לאמצע, הקן המרכזי הוא עבה. אני מבקש שנמצא את הדרך מכל הקצוות להתאחד לכיוון המרכז כדי שנהיה חזקים ונהיה איתנים ונוכל להיאבק בכל מה שצריך להיאבק בו, כמו התופעות האלה שחברת הכנסת יעל דיין חשה אותן גם בגופה, אבל גם בנפשה במקרה הזה. ולא נאמר אי-אפשר, תמיד אפשר. ואם אנחנו, שמאל וימין נתאחד, לא פוליטית, בבית הזה כדי לדבר, כדי להילחם בתופעות האלה, אני רוצה להאמין שנצליח. תודה רבה.

הי"ר ב' חזו:

אני מאוד מודה לך.

חבר הכנסת טלב אלסאנע, בבקשה. אני אקרא את השמות הבאים: חברי הכנסת שלום שמחון, מיכאל קליינר, סילבן שלום, אורי אור, מיכה גולדמן, יהודה הראל, דליה איציק, נסים דהן, אבנר שאקי, גדעון עזרא, חיים רמון, עבד-אלמאלכ דהאמשה, תאופיק חטיב.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, נשאלת השאלה, האם היינו צריכים לחכות עד שיתרחש מה שהתרחש, על מנת שאכן יתקיים דיון במליאת הכנסת לגבי האלימות והפוטנציאל של האלימות שקיים בקרב המתנחלים או בכלל בקרב החברה בישראל. האם צריך לחכות עד שמתנחל יתקוף חברת כנסת, ואם היה יכול לגרום לה נזק גדול יותר הוא בוודאי היה מוכן, כי הוא כבר התכוון והיה מסוגל לבצע את כוונתו ולהוציא אותה אל הפועל.

אבל, כל הדברים האלה, כל הכתובות, כל הדברים היו כתובים על הקיר, זה היה ברור מכל הסקרים והנתונים, ראשית מהקריאות של "מוות לערבים" ולאחר מכן מהסקרים לגבי שנאת ערבים וגם מהסקרים והנתונים של מחקרים שנעשו לגבי הספרים שמצינים את הערבים בתמונה שלילית. וזה היה עניין של זמן שהיחס יעבור מערבים לאותם יהודים שרואים בדו-קיום עם ערבים פתח לשלום וקרבן ההצלה העתידי של האזור.

לדעתי, החוסן של החברה הישראלית, החוסן של מדינת ישראל היה מאז החלה מדינת ישראל לכפות את שלטונה ולכפות את רצונה על העם הפלשתיני, במשך 30 שנה. האם חשב מישהו שבמשך כל השנים האלה, במשך 30 שנה של שלטון על עם אחר, שבהן דיכאו אותו, את רצונו, בכל האמצעים, בכוח, באלות – לשבור להם את העצמות, לעצור אותם, לירות בהם – זה לא יקרין על החברה בישראל? האם חשב מישהו שניתן להקים התנחלויות בלב-לבם של השטחים הכבושים, אם זה בתוך הגדה, בתוך שכם, או בלבה של חברון, וזה רק יעזור לגדל דור חדש, יותר סלחני, יותר דמוקרטי?

הרי אנחנו מדברים על חופש הביטוי, אבל המצב כשלעצמו, המצב הנתון, המדיניות הממשלתית המתמשכת סותרת מיניה וביה את כל המושגים של דמוקרטיה. זה לא חופש ביטוי בכלל. זה שלטון השולל מעם אחר זכות בסיסית, זכות אלמנטרית של הגדרה עצמית. וכשדור מסוים במשך 30 שנה התחנך על כך, אם זה בצבא ואם זה בבתי-ספר, על אלימות ועל התרת דמו של עם אחר, על כך שהערבים נחותים יותר, דמם נחות יותר, להרביץ להם זה לא אותו דבר, וכשמעמידים ארבעה חיילים לדין בגין הירצחו של נער ערבי, עימד בדראן שנהרג ב-31 בנובמבר 1993 – אתם מתארים לעצמכם איזה עונש בית-הדין הצבאי גוזר עליהם? אולי בית-הדין היה בודק, מגיע למסקנה שהם חפים מפשע ומשחרר אותם? אבל לאחר שבית-הדין הצבאי הגיע למסקנה שהם אחראים למעשה ומרשיע אותם, אז הוא גוזר עליהם עונש של אגורה אחת. מה המשמעות של העונש הזה? מה זה מסמל? מה זה צריך להגיד לדור הצעיר? מה זה צריך להגיד למתנחלים? – שמותר לרצוח ערבי, והעונש הוא אגורה.

לדעתי, זו בושה וחרפה. הבעיה יותר עמוקה מאשר הסימפטומים שלה. הסימפטומים הם יגאל עמיר, ברוך גולדשטיין, המתנחלים, שופך כוס התה, אבל הבעיה העמוקה היא המשך השליטה והרצון לשלוט בעם אחר ולדכא אותו. וגם המושגים שעליהם מחנכים, לצערי הרב, שהערבים הם אחרים ומותר להתנהג אליהם אחרת, מותר להתנהג אליהם באלימות, וכשמביאים את האשמים לדין, אז הם יוצאים בעונשים שהם לדעתי צחוק ומעמידים את מערכת המשפט בישראל, לצערי הרב, באור מאוד מאוד שלילי.

רק היום ראינו כתבה ב"ידיעות אחרונות" על אלימות של שוטרים כלפי מיעוטים. כל הדברים המצטברים האלה, גברתי היושבת-ראש, הם אשר מחנכים, והם אשר מעודדים, והם אשר נותנים גיבוי לאותו גרעין אלים. ויש להביא בחשבון שכל ההתנחלויות לאורך כל הזמן הפכו לחממות לגידול פושעים, רוצחים קיצוניים ואלימים.

הי"ר נ' חזן:

תודה רבה. חברי הכנסת שלום שמחון, מיכאל קליינר, סילבן שלום, אורי אור – – –

אורי אור (העבודה):

אני רשום?

הי"ר נ' חזן:

אתה רשום. כפי שאני מכירה אותך ודאי שיש לך מה לומר. אחריו – חבר הכנסת עבד-אלמאלק דהאמשה – נוכח. למען הסדר אני חייבת לקרוא: חברי הכנסת מיכה גולדמן, יהודה הראל, דליה איציק, נסים דהן, אבנר חי שאקי, גדעון עזרא וחיים רמון. כן, אדוני.

אורי אור (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברת הכנסת יעל דיין, חברי, אני ביקשתי את הזכות לדבר פה בדיון זה. הקשבתי לדברי האנשים, ומה שמטריד אותי, כמובן, לבד מחומרת המעשה הזה והמעשים שהוזכרו פה – רצח ראש הממשלה והמעשה של גולדשטיין, הטבח במערת-המכפלה – הוא, שהיום חלק מקבוצות בימין מנסות לשכנע אותנו שצפויה מלחמת אזרחים, אם נלך לפתרון שלא יהיה מקובל על מרבית העם.

רבותי, למרות כל הדברים שנאמרו פה היום, למרות המעשים הנוראים שנעשו, אני טוען שלא תהיה מלחמת אזרחים. אבל אינני אומר שלא יהיו אנשים, כי כבר היו אנשים, בודדים, שניסו וינסו לקחת את החוק לידיהם. אבל אסור לנו להתעלם ממה שמנסים לעשות גורמים מסוימים שיושבים בתוך חברון, בתפוח ובאזורים אחרים, והם די מוגדרים. ואני אומר לכם, נכון להיום, הם אומנם לא עשבים

שוטים, הן משתלות קטנות, אבל הן עוד לא מקיפות, גם לא את רוב האנשים שיושבים ביהודה ובשומרון.

החשש שלי הוא, שאנשים גם בליכוד וגם במפלגת העבודה, שמאמינים בפתרון, חוששים מאוד ממימוש הפתרון, פן תהיה, חס וחלילה, מלחמת אזרחים. גם אני חושש מאוד. אבל מצד שני אני חושש יותר מכך שההנהגה במדינת ישראל – גם ההנהגה שלנו חששה מזה, גם ההנהגה הזאת חוששת מזה – – –

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

טוב שאתה עושה ביקורת עצמית.

אורי אור (העבודה):

אני עושה ביקורת עצמית. ואני רוצה להגיד לך שיצחק רבין, זכרו לברכה, להערכתך היה מפנה את היישוב היהודי בחברון לאחר הטבח במערת-המכפלה. אבל משתי סיבות הוא לא עשה את זה: משום שהוא אמר פה מעל במה זו, ולא נשכח את זה, שתוך כדי הסדר הביניים לא יהיה פינוי של שום יישוב. ויצחק רבין, זכרו לברכה, לא רצה להצטייר פה כראש ממשלה שהבטחתו אינה הבטחה. והדבר השני, הוא חשש ממאבק עם קבוצות גדולות של יהודים תוך כדי המאבק שלנו עם הפלשתינים, על יישוב ראשוני העקרונות של הסכם השלום.

לכן, כשאני הקשבתי פה לחברים שדיברו, וכמובן כולנו פקחנו עיניים, ולא רק עיניים, אחרי רצח ראש הממשלה, וכולנו מקבלים מכתבים מקהל מאזינים – החשש ממלחמת אזרחים הולך ומתגבר, הולך ומתגבר. ואני חושש מאוד, גברתי היושבת-ראש וחברי חברי הכנסת שנמצאים פה, שיש כאלה שמנסים להגביר יותר ויותר את החשש שלנו, של אלה שרוצים להוביל לפתרון ומאמינים בפתרון.

אז מצד אחד צריך להוקיע פה וצריך לדבר על זה. ונכון עשה יושב-ראש הכנסת ונכון עשתה הכנסת שהיא מקיימת את הדיון הזה היום. אבל, מצד שני, נזכור, רבותי, שאם לא ניאחז בתפיסתנו, ולמרות החשש ממלחמה כזאת, עלינו ללכת לפתרון שאנחנו מאמינים בו. תודה רבה.

היו"ר נ' חזן:

אני מאוד מודה לך. הדובר הבא, חבר הכנסת עבד-אלמאלכ דהאמשה. אחריו ברשימה – חברי הכנסת תאופיק חטיב, נסים זוילי, איתן כבל, אליעזר זנדברג, ראובן ריבלין. אם הם לא יהיו נוכחים, תסכם את הדיון חברת הכנסת יעל דיין.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת, אין להכביר מלים עד כמה חמור היה המעשה הברוטלי והתוקפני, כאשר אחד המתנחלים בחברון תקף חברת כנסת בשעת מילוי תפקידה. הדבר חמור שבעתיים היום, שהוא יום זכויות האדם הבין-לאומי. אבל, בואו נשים לב לחומרה הזאת, איך היא מתבטאת כאשר נוקטים זה שנים רבות אותה אלימות ואותה ברוטליות נגד בני העם האחר, גם אם הם לא חברי כנסת.

ראינו בטלוויזיה, אנחנו שומעים גם על משפטים שלכאורה מתקיימים, משפט הגירוש האחרון, הזכירו את זה לפני. למה כאשר זכויות אדם אחר, זכויות ערבי פלשתיני, במפורש נרמסות, לא מתייחסים לזה. הם מוכים, הם נשברים, יומם ולילה, במשך שנים. אפילו היום, כאשר ביקשנו את רשות הדיבור כדי לבקש להסיר את ההצעות בעניין יום זכויות האדם הבין-לאומי, כדי לבטא את דעתנו בעניין זכויות האדם באשר הוא אדם – הדבר הזה נמנע מאתנו.

אני אומר שאין פה פשרות. בעניין זכויות האדם לא יכולות להיות שתי פנים. בעניין הדמוקרטיה לא יכולות להיות שתי פנים. בעניין האלימות לא יכולות להיות שתי מידות, שאלימות זו מותרת ואלימות זו אסורה, אלימות זו חמורה ואלימות זו אפשר בצורה כלשהי להחליק ולרכך.

רבותי, הדבר הוא בלב לב של הדמוקרטיה הישראלית, של זכויות האדם, של האנושיות, שהיא בכל אחד מאתנו. או שהאלימות הזאת מוקעת אחת ולתמיד, ונגד כולם, ללא הבדל דת ולאום, ובמיוחד האלימות שמתנהלת יום יום, ובמיוחד בשנים האחרונות, נגד העם הפלשתיני; או שאנחנו עושים שקר בנפשנו. ומי שעושה שקר בנפשו, סופו שהוא ייכווה באותה אש שממנה הוא מתעלם. לא יכול להיות שיתעלמו ממעשיהם של קומץ בני אדם, והם בכל זאת בני אדם, קומץ אנשים כאלה, שאינם מייחסים ערך מינימלי לזכות הקיום של האחרים, לכבוד האדם של האחרים. הם מאמינים רק בדרך של פוגענות, בברוטליות, ומעשיהם מסכנים את כל תהליך השלום כולו. אי-אפשר להבליג על זה ולתת להם להמשיך במעשים שהם עושים. הם עשו את זה פעם, פעמיים ושלוש פעמים. אי-אפשר להתעלם מכך ולתת לדברים האלה להימשך.

אני חושב שהגיע הזמן שבאופן ברור ביותר יינקטו האמצעים נגד כל פורעי החוק, נגד כל התוקפנים האלה, נגד המתנחלים, אלה שבחברון, במפורש. יושם קץ לתהליך הזה שבו הם מסכנים באלימות ומטילים פחד על הממשלה ועל רשויות החוק בחברון עצמה. תודה רבה.

היו"ר נ' חזן:

תודה רבה. חבר הכנסת ראובן ריבלין, ואחריו – חברת הכנסת יעל דיין.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

גברתי היושבת-ראש, חברי וחברותי חברי הכנסת, היום שבו נתבשרתי על האירוע בחברון, שבו נפגעה בצורה מרושעת חברת הכנסת יעל דיין, היה יום מר לדמוקרטיה הישראלית, יום מר לכנסת ישראל, יום כואב לחברת הכנסת יעל דיין, ויום עצוב מאוד לתנועה הלאומית בארץ-ישראל ולכל אלה שמאמינים באמונה שלמה שהעם היהודי יכול לקיים מדינה חופשית, דמוקרטית, בכל ארץ-ישראל, כאשר היא מופקדת על החוק והסדר, יחד, בצורה שווה, לכל תושבי הארץ הזאת.

אלה שחושבים שהם יכולים לפרוק כל עול פגעו, קודם כול, בחברת הכנסת יעל דיין. ואי-אפשר בכלל לתת הנחה בעניין זה. יש לי מחלוקת קשה עם חברת הכנסת יעל דיין על כל מה שדעותיה מביעות, או על כל מאווייה ורצונותיה המדיניים והפוליטיים ועל דרכה הציונית. ובכל זאת, לא יקום ולא יהיה, לא תפרח כאן שום אידיאולוגיה ושום דרך בציונות, אלא אם כן נקפיד על היכולת שלנו לשמוע זה את זה, גם כאשר אנחנו מתנגדים נחרצות זה לדעותיו של האחר. משום שלא תקום פה שום ציונות אם לא תהיה קודם כול דמוקרטיה בארץ הזאת.

האקומולטיביות, הצירוף בין מדינה יהודית ודמוקרטית – הם דבר שהוא שווה. ואחד לא יקום בלי האחר. זאת אמונתי. ולכן אמרתי שאני חייב היום להביע את דברי כאן, מהטעם הפשוט שאני רואה באותם אנשים שפגעו ביעל דיין אותם אנשים שפוגעים ברעיון שהוא מקודש לי כמעט מיום היוולדי, והוא הרעיון שארץ-ישראל יכולה בהחלט להיות מדינתו היהודית של עם ישראל, עם האפשרות לחיות יחד. כי, חבר הכנסת וליד צאדק, לא נגזר עלינו לחיות יחד, אלא נועדנו לחיות יחד בארץ הזאת.

אני מביע את מחאתי ומצטרף לכל הצעה של הכנסת כולה לגנות את המעשה בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, ללא סייג, ללא שיוך, ללא גמגום. ואם עשינו זאת ואם יבינו זאת כל אלה ששומעים את דבר הכנסת היום ושמעו אותו בעבר, אולי נצא נשכרים גם מאותו מקרה מביש שבו נפגעה חברת הכנסת יעל דיין, ואני מקווה שפגיעתה לא תהיה לשווא, אף כי אין מלים כדי לגנות את המעשה. תודה רבה.

הי"ר נ' חזן:

תודה רבה. אני מזמינה את אחרונת הדוברים, חברת הכנסת יעל דיין. בבקשה.

יעל דיין (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, תמיד מי שלפני מסיים את כוס המים, אבל רק עכשיו תפסתי, אחרי כמעט חמש שנים בכנסת, שיש גם אחת משמאל. אז מה יש לי להסתכל ימינה לכוס מים?

אורי אור (העבודה):

יעל דיין (העבודה):

"גולדסטאר", למרות הפרסומת שלהם – "תנו לגבר".

שר הבריאאות י' מצא:

אלה מים קרים.

יעל דיין (העבודה):

אלה מים קרים.

אני גם שמחה לראות כאן את שר הבריאאות, משום שלמרות כל האיחולים, אני עדיין אזכה לטיפולים – אני מקווה שבאישור מערכת הבריאאות – להסרת צלקות שעדיין לא הגלדו, ויהיה צורך להסיר אותן.

אני רוצה לנצל את ההזדמנות ולהודות לכל אלפי האנשים שפנו אלי מכל השכבות ומכל הזרמים ומכל הדתות ומכל המדינות. וכאן – אמר חבר הכנסת ריבלין מה שאמר – אין הבדל בין המזדהים והמגנים והמשתתפים בכאבי, בין תושבי קריית-ארבע ושכני בנהלל או מכל מקום, וכמובן, יהודים וערבים ופלשתינים.

וליד צאדק חאג' -יחיא (מרצ):

קיבלת גם מחברון ומקריית-ארבע?

יעל דיין (העבודה):

מקריית-ארבע – כן, מחברון עצמה – לא.

אני רוצה לתקן דבר שאולי הוא לא רלוונטי, אבל כולנו קצת נגררים ונגרפים. הפוגע בי, ישראל לדרמן, איננו מתנחל. כאשר אירע האירוע, כפי שאנחנו קוראים לו היום, היו שם שניים מראשי הצעקנים והמסיתים של היישוב היהודי בחברון הידועים בשמותיהם, נועם ארנון ובן-זמרה. אחרי שהם צרחו על נעמי ועלי מלות הסתה וגנאי – שאני לא רוצה לחזור עליהן, כי אני לא רוצה להחריף שום דבר – והיתה התקהלות שהיתה על סף אלימות. בכל זאת, כאשר נוצר מצב של אלימות אמיתית הם היו השניים הראשונים שניגשו אלי ואמרו: ככה לא. כל אחד עם ההכללות שלו, אבל כאן הייתי רוצה לפחות את זה להבהיר.

אני רוצה לדבר על היום שאחרי, משום שהכאב התחלף בזעם. הכאב התחלף בזעם לא משום שלא כאב לי ולא משום שהצלקת הסתדרה מייד ושום דבר לא קרה, אלא משום שיחד עם גל ההזדהות וגל הגינויים והמכתבים היפים ומכתבים מילדי בתי-ספר וכל הדברים היפים והנפלאים האלה והמאחדים האלה, הגיע באותו יום, באותו ערב, למחרת, לכנסת, לקצין הכנסת, צילום גדול שלי עם התחבושת, שהיה בעיתון, ועל התחבושת היה כתוב: חבל שזאת לא היתה חומצה אלא רק תה. ולהוסיף על זה – גם שמו לי את הרטייה של אבא שלי וזקן, ושוב מלים מהסוג שלא אחזור עליהן כאן. זאת לא היתה

התגובה היחידה מהסוג הזה. במשיבון שלי בבית היו – ואני לא מגזימה, כי הלכו שם שלוש או ארבע קלטות שלמות – מאות פניות של הזדהות, והיו איומים על חיי: כמה חבל שלא גמרו אותך בהזדמנות זאת; תדעי לך להבא; מה היה לך לחפש שם; מגיע לך; מגיע לך יותר.

אני אומרת בבית הזה: אני באמת נרגשת מהתגובות של הבית, ולא שמענו בנושא שלי את ה"אבלים" ששמענו אחרי הטבח בחברון, שהוציאו מהדעת, שאמרו כך וכך ואיום ונורא ומגנים ומזדעזעים, אבל... במקרה שלי לא שמעתי "אבל", אבל במקום ה"אבל" הזה קיבלתי "אבליזם", עד היום. עד היום זה קיים במקומות שאני מסתובבת בהם, מלבד ההתבדחות של "תה, קפה" וכל השאר.

שבוע אחרי זה, עדיין כיושבת-ראש הוועדה, היה מתוכנן לנו סיור לכותל בעניין נשים רפורמיות, בעניין פלורליזם ביהדות – לגיטימי לגמרי, חובתי במסגרת תפקידי – ומתוך הבית הזה איימו שני סגני שרים, בנוכחות יושב-ראש הכנסת, ואמרו, שאם הסיור הזה יתקיים כפי שאני מתכננת אותו תהיה שם שפיכות דמים. שני סגנים של שר הדתות מול דן תיכון, בחדר שלו, מאיימים עלי בשפיכות דמים. ואני הסכמתי, כי אני יושבת-ראש ועדה ואני לא בודדה שם, ודחיתי את הסיור ביום.

והלכתי לכותל המערבי, כשצועקים עלי ועל חברת הכנסת חזן וחברת הכנסת מאור ופרופסור פרנסס רדאי לא רק "צלם בהיכל" אלא, שוב, חזרה על מלים, שאני לא יודעת אם מותר להגיד מלים כאלה במליאה. המלים האלה שנשמעו בכותל, המליאה לא ראויה להן, אבל גם אני לא ראויה להן וגם ועדת כנסת לא ראויה להן. וזה היה שבוע או שבועיים אחרי גל האהדה בעקבות התה.

ואז באים ושואלים אותי, ופה אני רוצה להעיר לחבר הכנסת אורי אור: למה את צריכה את זה? זאת אומרת, מה שאתה אומר ומה שאמר חבר הכנסת בן-עמי, שטיבה של הדמוקרטיה וטיבן של הבעות הדעה – ובעיקר של מי שמשמש בתפקיד כמו שאני משמשת בתפקיד בראשות ועדה, שיש לה לפעמים תפקידים שהם במחלוקת ולא נעימים – הכי קל היה להיענות לדן תיכון: תשמעי, חברי ממשלה, סגני שרים, אומרים "שפיכות דמים", אני לא יכול לקחת אחריות. נעים לי ללכת לכותל המערבי, בהקשר של אבא שלי או בהקשר של הדתיות שלי, ולהיות מגורשת משם על-ידי אנשים רשמיים בממשלת ישראל ולקבל את הצעקות האלה ולשרוד שם בחסות של ניצב עמית ו-100 שוטרים? זה מכובד לנו?

יושבת-ראש ועדה שהולכת לבדוק נושא בכותל המערבי – "איך את מעזה?" שואלים אותי; "איזו חוצפה יש לך לבוא לכותל המערבי?" וזה מאנשים שהם אנשים שלנו. מזכיר הסיעה של ש"ס בכנסת הודיע לי באופן ברור ביותר, שהוא מציע לי לוותר על הסיור, ועדיף שלא אלך לשם, כי לא יכולים לערוב לחיי. זאת אומרת, לא הדעות שלי, לא התנגדות מהסוג הזה.

וכעבור כמה ימים אנחנו מגיעים לבית-משפט השלום עם אותו אדם שטוען שהוא לא עשה את זה ודחפו אותו, וכן הלאה, והוא בא עם חבורה שלמה. שוב, אני לא אומרת "מתנחלים"; לפי דעתי, הם לא מתנחלים ולא שום דבר – הם בריונים, ולא משנה לי אם לבריון יש פיאות וציצית או שאין לו או שהוא בריון מסוג אחר. ובבית-המשפט, כאשר היתה פסיקה של שופט השלום – ואותו דבר במחוזי – לעצור אותו עד תום ההליכים, הם פרצו בשירה, קראו לי "זבל" באולם בית-המשפט, ומשטרה צריכה להוציא אותם משם. אז הדברים לא מתחילים ונגמרים באיזו אלימות פרטית של מישהו. יש לזה המשך ויש לזה תמיכה.

אני רוצה לסיים ולשתף אתכם בזה שאומר איך הגיב הצד השני – וכבר נאמר כאן 5%, אבל חס וחלילה 5%, חס וחלילה 10%, כפי שאמר חבר הכנסת שטרן – ומה נאמר בכתב ההגנה של אותו פושע מתועב, שאני מקווה שיקבל את חלקו גם בעולם הזה וגם בעולם הבא כיהודי; נאמר שהתביעה שלי היא קנטרנית וטורדנית. היא הוגשה במטרה לזכות בסיקור תקשורתי, תוך ניגוח פוליטי במחנה הלאומי וגרימת דה-לגיטימציה ליהודי חברון. הכנת התביעה היתה מהירה מדי, והיא הנותנת שהכול היה אירוע תקשורתי. נאמר עוד: יצרו התובעת וחבריה בפוליטיקה – כלומר אתם, חברי כאן בספסלי הכנסת – יצרו בפוליטיקה ובתקשורת אווירת לחץ, שהביאה למעצרו של הנתבע. התובעת מנצלת את חסינותה הפרלמנטרית כדי להכפיש את שמו של הנתבע ברבים, והכול במטרה לקיים את האידאולוגיה האנטי-יהודית שלה.

במלים אחרות, אולי אני שפכתי על עצמי את התה. אבל כנראה זה היה מוגזם קצת לכתוב בכתב ההגנה, ולכן נאמר: בבחינה מדוקדקת ניתן היה לראות שצווארה אומנם מכוסה בתחבושת מרשימה, אשר לא ניתן לדעת – אדוני שר הבריאות – מה יש מתחתיה. היא למעשה לא נפגעה, הפגיעה היתה מפוברקת.

בקיצור, לאן אנחנו הולכים עם זה?

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

העורך-דין שלו עוד יותר גרוע ממנו.

יעל דיין (העבודה):

אני לא רוצה להזכיר את שמו, אני חושבת שזה שם מוכר, הוא מגן על עוד כמה אנשים בסגנון הזה.

אני לא רוצה להיכנס כאן להערכות על דמוקרטיה ועל דברים דומים, כי הכול ברור מאליו. אבל אני רוצה לחזור על מה שאמרו כאן חברי הכנסת שלמה בן-עמי ואורי אור. אנחנו לא נוותר. אני אמלא את חובתי. בחיים לא שמעו ממני מלה אישית לא של הכפשה, לא של נאצה, שלא לדבר על אלימות פיסית מאיזו צורה. לא יכול להיות שכל מי שאיננו מסכים אתי ישר מצמיד לי את התואר פרובוקציה. ברמזורים עושים לי תנועה על הצוואר, שהיא ברורה לגמרי. לא יכול להיות שאנחנו ככה נקיים חיים פרלמנטריים ונגיד: בסדר, היא הזמינה את זה.

ומלה אחת על העניין של נשים. אני לא רוצה להשוות את עצמי לגדולה שבכולנו אולי, שולה אלוני. אבל אני חושבת, שזה לא מקרה, בלי להיכנס כאן לניתוחים פסיכולוגיים או פסיכויטיים, זה לא מקרה שנשים בפוליטיקה שהולכות עד תחום הקונסנסוס האפשרי ושומרות על החוק, ואף אחת מאתנו לא עברה על החוק, מושכות אש יותר מאשר גברים. גם זה אולי מסימני הזמן, וכדאי לתת את הדעת על כך. תודה.

הי"ר ב' חזן:

אני מודה לחברת הכנסת יעל דיין.

חברי הכנסת, מונחת לפני הצעה לסיכום הדיון בנושא הפגיעה בחברת הכנסת יעל דיין. תציג את ההצעה, על דעת רוב סיעות הבית, חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. בבקשה, גברתי.

תמר גוז'נסקי (חד"ש-בל"ד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הצעה לסיכום הדיון בנושא: הפגיעה בחברת הכנסת יעל דיין, מטעם הסיעות: העבודה, הליכוד, מרצ, חד"ש-בל"ד, מד"ע-רע"ם.

1. הכנסת מוקיעה כל פגיעה בחבר כנסת ובכל אזרח, ובמיוחד כאשר מטרת הפגיעה היא סתימת פיות ופגיעה בחופש הדעה ובחופש הדיבור.

2. הכנסת קוראת לכל הרשויות, ובמיוחד למשטרה, לפרקליטות ולמערכת המשפט, לנקוט צעדים נחרצים נגד כל מי שנמצא אשם בתקיפת חבר כנסת ובאלימות נגד בעל דעה אחרת, ללא הבדל דת ולאום.

3. הכנסת תפעל בכל דרך שתמצא לנכון כדי לחזק את ערכי הדמוקרטיה, השוויון, חירויות האדם והשלום, ובכך תבלום את מגמות הקנאות וחוסר הסובלנות המאיימות על החברה הישראלית. תודה.

הי"ר ב' חזן:

אני מודה לך.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על ההצעה לסיכום הדיון בנושא: הפגיעה בחברת הכנסת יעל דיין, מטעם סיעות העבודה, הליכוד, מרצ, חד"ש-בל"ד ומד"ע-רע"ם. ההצבעה החלה.

בעד הצעת הסיכום – 16

נגד – אין

נמנעים – אין

הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת ת' גוז'נסקי נתקבלה.

היו"ר נ' חזן:

אני קובעת, שברוב של 16 בעד, ללא מתנגדים וללא נמנעים, ההצעה לסיכום הדיון נתקבלה.

הצעות לסדר-היום

המשבר הכספי של הרשויות המקומיות

היו"ר נ' חזן:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף האחרון בסדר-היום, הצעות לסדר-היום מס' 1027, 1032, 1033 ו-1035, בנושא: המשבר הכספי של הרשויות המקומיות. סדרה של הצעות. הדובר הראשון – חבר הכנסת אחמד סעד, ואחריו – חבר הכנסת נואף מסאלחה.

חברי הכנסת, הבטחנו לעובדי הבית שיגיעו בשעה סבירה לבתיהם כדי להדליק נרות. אנחנו נקדם את הדיון, אבל זה יהיה הדיון האחרון, ואני קצת אקפיד על הזמן.

בבקשה, חבר הכנסת אחמד סעד.

אחמד סעד (חד"ש-בל"ד):

(נושא דברים בערבית)

אני אמרתי שאני מקדם בברכה את המשלחת הנכבדה, משלחת ראשי המועצות המקומיות הערביות, שבאו הישר מאוהל השביתה והמחאה המוקדם מול משרד ראש הממשלה.

הם באו, והם מקווים שימצאו בבית הזה, בכנסת, אוזן קשבת של חברי הכנסת. הם מקווים שחברי הכנסת יתרמו את תרומתם למען פתרון הולם למשבר העמוק ברשויות המקומיות הערביות.

כבוד שר הפנים, חברי חברי הכנסת, העיריות והמועצות המקומיות הערביות הן על סף התמוטטות פיננסית. סכום הגירעון המצטבר מגיע ליותר מ-400 מיליון שקל. רבות מבין המועצות לא יכלו לשלם משכורות בחודשים האחרונים. השירותים החיוניים שמגישות הרשויות המקומיות לתושבים נפגעו. מאיימת עליהם בכל עת סכנת התמוטטות.

ראשי המועצות המקומיות הערביות ניסו במשך שלושת החודשים האחרונים לשכנע את הממשלה למלא את התחייבותיה למניעת התמוטטות. היו מפגשים עם ראש הממשלה, עם שרי הממשלה, אבל לא נקטו שום צעד מהותי שיסלול את הדרך לפתרון הבעיה.

לאור מצב זה כבר ביום ראשון, ב-8 בחודש זה, הקימו ראשי הרשויות הערביות אוהל שביתה ומחאה מול משרד ראש הממשלה.

חברי חברי הכנסת הנכבדים, נכון שכל העיריות והמועצות המקומיות היהודיות והערביות סובלות ממשבר עמוק ומגירעון כולל, שמגיע ל-2 מיליארדי שקל. לכן, אחרי הפגישה המאכזבת של נציגי השלטון המקומי בארץ עם שר האוצר בשבוע שעבר הוכרז על שביתה כוללת של הרשויות בכל המגזרים.

זה נכון, אבל מצוקת הרשויות המקומיות הערביות חמורה יותר, המשבר עמוק יותר בגלל מדיניות האפליה והאי-שוויון המצטבר עשרות בשנים. הפער בתקציב וברמת הפיתוח בין הסקטור היהודי לבין הסקטור הערבי עודנו עמוק ורחב מאוד, ולפי סקר שנעשה בשנה שעברה, דרושים לסקטור הערבי לפחות 16 עד 17 מיליארד שקל כדי לסגור את הפער ולהגיע לרמת הסקטור היהודי.

יומם ולילה שומעים מפי האחראים את המלה "שוויון" ואת סוממת ההעדפה המתקנת לערבים, אבל זה נשאר בגדר הצהרות ללא כיסוי.

אנו מודים שחל שיפור מסוים בארבע השנים שעברו. למשל, עד שנת 1991 היה ממוצע ההוצאה לנפש מתקציבי הרשויות המקומיות הערביות כרבע מההוצאה לנפש מתקציבי הרשויות היהודיות, דבר שמשקף את מדיניות האפליה הלאומית הרשמית כלפי האוכלוסייה הערבית. חוץ ממשרדי הפנים והחינוך, המגזר הערבי לא היה על מפת משרדי הממשלה.

אחרי מאבקים עקביים של האוכלוסייה הערבית וגישה ריאלית יותר מצד הממשלה הקודמת המצב השתפר, ועד סוף השנה הקודמת הגיע ממוצע ההוצאה לנפש מתקציבי הרשויות המקומיות הערביות ל-50%-60% ממוצע ההוצאה לנפש בסקטור היהודי. כמו שאתם רואים, הפער עודנו גדול מאוד.

דוגמה אחרת: במישור פיתוח מקומות ציבוריים לסקטור הערבי דרושה תוכנית חומש שתקציבה 10 מיליארד שקל כדי להגיע לשוויון בין שני המגזרים, היהודי והערבי.

חברי הכנסת, הממשלה לא מיישמת את ההסכם שנחתם בין נציגיה לבין נציגי הרשויות הערביות ב-24 באוגוסט 1994, ומרכז השלטון המקומי, בנייר העבודה שהגיש לממשלה ושנדון עם שרי האוצר

והפנים, קובע כי לא חלה התקדמות ממשית בשוויון התקציבי. נוסחת סוארי ממומשת ב-60% בלבד במגזר הערבי, לעומת כ-75% ביתר המגזרים.

לפעמים אנו שומעים תירוץ ממשלתי לאי-שוויון תקציבי, כאילו הרשויות המקומיות לא מקיימות את הדרוש במישור גביית הארנונה ולא מגיעות לשיעור הדרוש, 70%-80%. הממשלה ומשרד הפנים יודעים טוב מאוד, שבמציאות אי-אפשר להגיע בסקטור הערבי לשיעור גבייה גבוה כזה. לא מפני שהמועצות לא רוצות ולא מתפקדות כראוי, אלא משתי סיבות עיקריות ואובייקטיביות.

הראשונה: עובדה היא, שבגלל מדיניות האפליה, הערים והכפרים הערביים לא מתועשים, אין אזורי תעשייה וסחר רחבים, ומקור זה נחשב למקור מרכזי לגבייה ולהכנסות ברחוב היהודי.

השנייה: הארנונה במגזר הערבי מוטלת על מבני מגורים לציבור ש-50% ממנו חי מתחת לקו העוני, ומשרד הפנים מודע לתוצאות הסקר שנעשה במשותף על-ידי משרד הפנים והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ב-15 באוקטובר 1996. מן הסקר עולה כי הרשויות המקומיות נמצאות בתחתית על-פי הקריטריון הסוציו-אקונומי.

הי"ר ב' חזן:

חבר הכנסת אחמד סעד, אל תקרא את כל מה שנשאר לך.

אחמד סעד (חד"ש-בל"ד):

על אף המצב הקשה והמשבר ברשויות המקומיות הערביות, בתקציב המוצע לשנת 1997 אין בשורות טובות לסקטור הערבי. התקציב לרשויות המקומיות הערביות, בין התקציב הרגיל ובין תקציב הפיתוח, מבחינת הערך הריאלי הוא פחות ממה שהיה בשנת 1996, אם מביאים בחשבון את עליית המדד והאינפלציה הצפויה בשנה הבאה, את שער החליפין של השקל ואת הריבוי הטבעי של הערבים. זאת אומרת, לפי נתוני התקציב אין בתוכנית הממשלה ובמדיניותה כוונה לפתור את המשבר העמוק או לצמצמו.

דבר בסיסי, אלמנטרי, במדינה מתוקנת, במדינת חוק ודמוקרטיה, הוא שהמדינה תשמור על עקרון השוויון לכל אזרחיה, בלי הבדל לאום, גזע או דת, ותבצע אותו. לכן, במה שנוגע למשבר הרשויות המקומיות הערביות, אנו פונים לממשלה ולכל המשרדים הנוגעים בדבר לפתור באופן יסודי את מצוקת הרשויות ולהפסיק עם מדיניות כיבוי השרפות, וזה דורש: 1. שהממשלה תכסה מייד את גירעונות הרשויות המקומיות הערביות; 2. הכפלת ההקצבות הכספיות לפיתוח בכל המשרדים הנוגעים בדבר. זאת אומרת, עיבוד תוכנית רב-שנתית עד שנת 2000 וגיוס המקורות הדרושים כדי להתמודד עם הפיגור ועם הפער הגדול בין הסקטור היהודי לבין הסקטור הערבי; 3. העלאת שיעור המענק בתקציב כל רשות מקומית ערבית ל-40%, לפחות, מהיקף תקציבה הרגיל; 4. יישום מלא של המלצות ועדת-סוארי; 5. חקיקת חוק פטור ממס ארנונה לכל תושב שהכנסתו החודשית לא מגיעה לרמת שכר המינימום וגביית ארנונה לפי שיטת מס פרוגרסיבית; זאת אומרת, לפי ההכנסה. תודה רבה.

הי"ר ב' חזו:

תודה רבה. חבר הכנסת נואף מסאלחה, ואחריו – חבר הכנסת וליד צאדק, כולם באותו נושא.

נואף מסאלחה (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, קודם כול אני מברך את ראשי המועצות ואת נציגי ראשי המועצות והעיריות הערבים. אהלן וסהלן.

אני לא רוצה לחזור על מה שאמר ידידי, חבר הכנסת אחמד סעד. העובדות הן עובדות, אדוני השר. אם ראשי העיריות והמועצות היו רוצים לעשות פיקניק, הם לא היו עושים אותו בקור הירושלמי, הם היו עושים אותו בקיץ, בזמן הכנס השני של הכנסת. אבל הם החליטו לשבות – לא כדי לאיים, אלא משום שזה עדיין הנשק הלגיטימי, אולי בין היחידים שיש לנו, ואני לא אומר זאת כדי להצטדק.

שר הפנים א' סויסה:

— — —

נואף מסאלחה (העבודה):

בחורף, כשהיה עוד מעט שלג.

ועדת המעקב שאני חבר בה שלחה לי את ההחלטות שלה בעניין השביתה. אדוני השר, בסעיף הראשון כתוב: לתושבים, נא לשלם את מסיכם, הארנונות, המים, עבור ביוב. זאת אומרת, קודם כול הם קוראים לתושבים להעמיק את הגבייה – אבל עד מתי אנחנו לא נהיה שווים? זה לא שייך לפוליטיקה.

אביא לך דוגמאות: הממשלה הקודמת, שאני הייתי בה סגן שר, ממשלת מפלגת העבודה והשמאל, השקיעה – כך אמרו בייגה שוחט בכנסת ושמעון פרס כשהיה ראש ממשלה – 500 מיליון דולר בבאר-שבע. זה לא שייך לפוליטיקה, כי 70% שם הצביעו בעד ביבי נתניהו, ואני לא רוצה לדבר על עיירות פיתוח. זה לא שייך ללאום של הערבים ולהצבעתם. בעוד שנתיים נחגוג 50 שנה לקיומה של מדינת ישראל. במאה ה-20, אדוני השר, לא חוגגים 50 שנה כמו שחגגו במאה ה-17 או במאה ה-18. מי כמוך יודע מה נעשה בחמש השנים האחרונות, בעשר השנים האחרונות מבחינת טכנולוגיה, בחינוך, בכל תחום. הגיעו למאדים, לירח, הפסיקו מלחמות באירופה – התחילו מלחמות בבוסניה. אדוני השר, אתה צריך ללכת לראשי המועצות והעיריות הערבים, אתה צריך לדבר אתם, אתה צריך להזמין אותם אליך, אתה צריך להיאבק יחד אתנו.

אני אומר כאן, ואני לא מתחנף לאיש: שר הפנים הראשון בשנים האחרונות שהבין ללבנו – אני לא אומר שהוא פתר לנו את כל הבעיות, וזה גם הודות למאבק של כולנו, השביתות – היה אריה דרעי. הערבים ידעו לכבד אותו. גם ההיסטוריה תדע לכבד אותו כי הוא בא מרקע כמוך, כמוני, מרקע סוציאלי קשה; לא בגללנו.

אנחנו הוכחנו שאנחנו רוצים להתקדם בכל התחומים. לא ייתכן, והראיתי, אדוני השר, לדן מרידור, בקריאה הראשונה של תקציב המדינה, אני אראה לך את זה. יושבים כאן חברי כנסת. חבר הכנסת וליד צאדק, שינאם אחרי, מטייבה העיר – אין בה ביוב. כפר-קרע שלי – אין שם ביוב. כפר-כנא של דהאמשה. אני מדבר על כל הערבים, אבל רק שתדע, תדע על מה אנחנו מדברים. אנחנו מדברים על אל"ף-בי"ת. אנחנו קנאים? אומרים לך מיליארדים?

פואד בן-אליעזר, שהיה שר השיכון, היה מוכרח בישיבת סיעת מפלגת העבודה לפני שנתיים להגיד כאילו סוד, סוד עלינו, עלי ועל סאלח טריף, חברי הכנסת – איך אתם אומרים? – "הלא-יהודים". בא אז עמנואל זיסמן, חבר הכנסת, וצועק כראש ועדת הקליטה: למה לא נותנים לעולים כסף? קם פואד ואומר לו: אנחנו משקיעים 13 מיליארד שקל – במשרדי הממשלה – כל שנה בעולים. הם 700,000, כמונו. אנחנו מיליון. אני לא בא לדבר אתך על 13 מיליארד שקל בשנה. אני מדבר, ודיבר אחמד סעד, על 400 מיליון שקל, שאין לך בכיס. הרי רוצים לקצץ במשרד הפנים.

אני אומר עוד הפעם: אנחנו לא אוהבי שביתות, אף שזה נשק דמוקרטי מצוין. אבל אם ראשי העיריות הערבים שבתו והחליטו שלא יפסיקו – וזה לא איום, יכול להיות שזה בומרנג, יכול להיות שזו חרב פיפיות נגדנו ונגד הממסד – זה כדי להגיד לך, אדוני השר, לראש הממשלה ולכולנו: בואו נתחיל בתוכנית רב-שנתית. הבטיח לנו את זה בייגה שוחט, חבר מפלגתי, השר לשעבר, ולא עשה את זה. הוא עשה קצת שיפורים. אין מיישמים במלואן את מסקנות ועדת-סוארי. אמר גם אחמד סעד לפני, הפער היה 1:4 והיום הוא 1:2, עובדה שחל שיפור. אנחנו אומרים שחל שיפור.

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, עצוב מאוד לראות את הנוכחות פה, אף שאני יודע שחוקים חשובים מתקבלים לפעמים על-ידי שניים-שלושה חברי כנסת; לא חוקי יסוד. לכן אני לא רוצה לדבר על זלזול, אבל תסתכל. אתה, וגברתי היושבת-ראש, תסתכלו מי נשאר בכנסת. לא שאנחנו מתלוננים. אפילו מהסיעה שלי לא נשאר אף אחד לשמוע אותך, אותנו. לא כיף לנאום בנסיבות כאלה. לא רטוריקה – תאמין לי, כל פתרון שלך חשוב יותר מכל נאום שלנו. כל שיתוף פעולה, אדוני השר, בינך לבין ראשי העיריות והמועצות הערביות הוא חשוב.

אני גם בעד העמקת גבייה, אני לא אומר כאן שאנחנו נשתמט, הכול על המדינה, לפי החוק. אתה שר לכל מדינת ישראל, אבל קח את החברים הערבים בידיים, קח אותם בתוכנית חומש, אפילו שאנחנו חברי הכנסת הערבים, לא נוכל להפיל ממשלה כזאת ולאיים עליה. הרי לא תמיד צריכים לעשות שוויון מפני שאנחנו גוף מאיים. ככה למדנו במדינה: מי שיש לו – כל תקציב המדינה. סליחה על הביטוי. או רוכשים אהדתו של מי שאני לא רוצה להגיד את המלה הקשה, ומסיעות שונות. או אם הוא לא מאיים על תקציב המדינה שמגישים אותו, וואללה, בסדר גמור. יושבים להם הערבים, תמר גוז'נסקי והערבים תמיד בראש. יושבים ונואמים כמו מונולוג או דיאלוג של חירשים.

אני מקווה ואני מאמין, השר סויסה, שתוכל, בשיתוף פעולה אתנו ועם ראשי הערים הערביות ועם משרדי הממשלה, לפרוס תוכנית, אבל תוכנית ריאליסטית, כי אתה נבחרת לתקופה, כמו שאנחנו נבחרנו לתקופה, שנוכל לפתור באמת את הבעיות.

אני רוצה להזהיר: השביתה – אני לא מאיים, אני מודיע – לא תתבטל מעצמה. אנחנו נעדיף לשבות אתם יום ולילה בקור הזה אפילו לא נשיג, חס וחלילה, שום דבר, מאשר להתפזר, יעני עשו מאתנו צחוק ועשינו מעצמנו צחוק.

אני מאחל לך, אדוני השר, הצלחה, ולראשי המועצות והעיריות, שימצאו את הדרך להידבר אתך ולדבר אתך. תודה רבה.

הי"ר נ' חזן:

אני מאוד מודה לחבר הכנסת מסלאחה, ומזמינה את חבר הכנסת וליד צאדק. אחריו – אחרון המציעים, חבר הכנסת טלב אלסאנע.

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטרף, כמובן, לברכות לנציגי הרשויות המקומיות והמועצות המקומיות הערביות שנמצאים פה. אני רוצה להגיד להם, אנחנו מחזקים את ידיכם ואנחנו אתכם במאבקכם הצודק.

אדוני השר, אני חושב שהמועצות המקומיות הערביות הן המצפן והאינדיקציה למדיניות האפליה כלפי המגזר הערבי, בהיותן ספקי השירותים השונים לאוכלוסייה הערבית בתחומי השיפוט שלהן.

במגזר הערבי קיימות כיום כ-63 מועצות, מהן 12 מועצות במגזר הדרוזי. האפליה נגד המועצות המקומיות בולטת בתחומים שונים. בעבר וגם היום היו התחמקויות מצד הממשלה בעניין הקמת מועצות מקומיות ערביות – הקמת 60 מועצות מקומיות במשך 40 שנה, משנת 1952 עד 1992. קיימים עד היום 73 כפרים ערביים שמספר תושביהם נע בין 300 לכמה אלפים בלי מועצות מקומיות משלהם. חלק מכפרים אלה שייכים לתחום השיפוט של מועצות אזוריות, בדרך כלל יהודיות. לחלקם האחר לא קיימות מועצות מקומיות בכלל. מצד שני, לכ-19 יישובים יהודיים אשר מספר תושביהם נע בין 300 ל-1,900 קיימות מועצות מקומיות משלהם.

האינטרס של הממשלה הוא להשאיר אדמות ערביות בלי מועצות שעשויות להגן עליהן ולקדם את השירותים המגוונים בהן. כאשר לא קיימות מועצות מקומיות, יהיה הרבה יותר קל להפקיע אדמות ולצרף אותן לתחום השיפוט של מועצות מקומיות יהודיות אחרות.

לצערי הגדול, התקציב המוקצה למועצות המקומיות הערביות – ואני לא רוצה לחזור על דברי ידידי, במיוחד ד"ר אחמד סעד, שנקב במספרים – התקציב המוקצה להן על מנת לספק שירותים רבים, כגון שירותים עירוניים, חינוך, בריאות, ניקיון, שירותים סוציאליים, תכנון עירוני, אחזקה וכו' וכו', הוא כה קטן וכה מעליב, ואני מודע לכך שמצב המועצות המקומיות הערביות והיהודיות הוא גרוע, אך הוא הרבה יותר גרוע במועצות המקומיות הערביות. למה? אני שואל את עצמי למה הערבים במדינת ישראל מקבלים 58% ממה שמקבלים היהודים?

אין לי צל של ספק, שבזמנו של הרב אריה דרעי נעשה דבר חשוב במגזר הערבי. קודם המגזר הערבי – מדרגות, לא סולם, אבל מדרגות קודמו. אדוני השר, אני מקווה שאתה תלך בעקבותיו, אף שעד היום לא שמעתי ממך שאתה ראש החץ במאבקו של המגזר הערבי בעניין הזה. אני מקווה שאתה תהיה זה שיוכל להגן על המועצות המקומיות הערביות בתור איש שאחראי לעניין הזה, ולא לתת חסד – אלא זכותך וחובתך לעשות את הדבר הזה.

אני חושב שהדבר הזה מותנה, כמובן, בשר האוצר, אבל אחרי שר האוצר מגיעים תקציבים למועצות המקומיות, ואני חושש מאוד שהמועצות המקומיות היהודיות יזכו בנתח הגדול במקום שיזכו בו המועצות המקומיות שעומדות לקרוס.

אדוני השר, אני חושב שכולנו, ואתה בתוכנו, צריכים להסמיק כאשר אני מספר על טייבה, ואני מדבר על טייבה כי אני מטייבה, שבה 27,000 תושבים. עד היום הזה כשאני נכנס למקלחת אני סופר את הטיפות שאני מתרחץ בהן, ואני מתחיל לחשוב, מתי אני אמלא את בור השופכין שמהווה סכנת חיים למי התהום ולסביבה.

אני לא יודע למה באחוז גדול מהכפרים הערביים עדיין לא נסללו כבישים. למה? אני שואל את עצמי למה, ואני שואל את זה בתוקף, מכיוון שזו זכותנו.

אני מאוד מצר על זה שרק חברים ערבים יושבים פה ואין יהודים, לצערי הרב, וזה מראה על הזלזול שבו אנחנו מתייחסים למגזר הערבי בכל התחומים.

הממשלה בעבר, לרבות הממשלה שמפלגתי היתה שותפה בה, פיזרה אשליות, ועדות, טפיחה על השכם, טפיחה על החזה – אנחנו נשפר, ניטיב לכם, אבל כל ההבטחות האלה הלכו. היום, בהיותנו מחוץ לקואליציה, בהיות המגזר הערבי והשמאל מחוץ לקואליציה, לדעתי אנחנו צריכים לעשות הכול על מנת שנחיה באווירה טובה ובשירותים טובים. אנחנו לא פחותים משום אזרח במדינת ישראל. אנחנו צריכים להיות שווים להם.

אדוני השר, למרות התקדים של השר דרעי, אני מקווה שתלך בעקבותיו, אף שיש לי ספקות, מכיוון שעד היום הזה לא יצאת בראש חוצות לנגח את שר האוצר ולהיות לרועץ בעניין הזה. אני חושב שכל הדברים האלה צריכים להידון בצורה הרבה יותר הומנית והרבה יותר ריאליסטית.

אני רוצה לסיים ולומר, שאם לא יהיה שוויון שיביא לסגירת פערים ברשויות המקומיות הערביות, יביא הדבר להתפוצצות. אני חושש מאוד שתהיה התפוצצות שתגרום להריסת הרקמה הדקיקה של אמון, שפעלנו לבנותה זמן כה רב. לא יכולה להיות חברה עשירה בצד חברה ענייה. המתחים יגברו והדברים עוד יעשו את שלהם. שירותים מיותרים מול אין-שירותים. דבר זה יגרום בהחלט רק למתחים מיותרים שאין רצוננו בהם. אני חושב שאין לשכך את הכאב; יש לנו כאב רב, ואנחנו מדברים מתוך כאב, והלב דואב, שותת דם. הוועדה לבדיקת המצב היא מאחורינו ואנחנו לא רוצים אותה. המציאות טופחת על פנינו ושבענו מהקמת ועדות עקרות. הגירעון מגיע היום ל-420 מיליון, ויש לחסלו. כפי שאמרתי, הערבי מקבל רק 58% ממה שמקבל היהודי.

אני קורא לך, שוב, אדוני השר, שאתה לא תהיה אחראי להתפוצצות, כי בראשך הדבר. אם לא תעשה ותיטיב למגזר הערבי, אתה תהיה אחראי ישיר לכל העניינים האלה, והאחריות רובצת עליך. תודה.

היו"ר נ' חזן:

תודה רבה. חבר הכנסת טלב אלסאנע, אחרון המציעים, ואחריו ישיב שר הפנים.

טלב אלסאנע (מד"ע):

גברתי היושבת-ראש, נציגי הרשויות והמועצות המקומיות, הערבים המכובדים הנמצאים ביציע, וגם אלה שנמצאים באוהל המחאה, כבוד השר, חברי הכנסת – – –

שר הפנים א' סויסה:

יש להם שם טלוויזיה? ברצינות אני שואל.

טלב אלסאנע (מד"ע):

כבוד השר שואל אם יש להם טלוויזיה באוהל המחאה, ואני משתאה, כבוד השר. אני יודע שתנועת ש"ס קמה על רקע הקיפוח הקשה שעדות המזרח סבלו ממנו, והיא קמה כדי להיטיב את מצב המקופחים, כדי להסיר את הכתם ולשים קץ למדיניות הקיפוח שעדות המזרח סבלו ממנו. אני לא הייתי מצפה ממך שתדבר בציניות ביחס לראשי הרשויות שנמצאים בחזית הראשונה בהתמודדות יומיומית עם הקשיים ועם האתגרים הקשים שמציבים בפניהם.

תאר לך, כבוד השר, אילו היית ראש רשות, מה היית עושה אם היתה מגיעה אליך אשה ממשפחה נזקקת בעונת החורף הזו? מה היית עושה עם כבישים רעועים או בהעדר כבישים, או עם מחסור בתקציבים ותשלומי שכר למורים בבתי-הספר התיכוניים? מה היית עושה? הבעיה היא, שאת כל האחריות הזאת השלטון המרכזי מעביר לרשויות המקומיות, ואומר להם: תתמודדו לבד עם הקשיים האלה. אלה בעיות אנושיות ממדרגה ראשונה. הן לא מגיעות אליך, ואף אחד לא יודע עליהן, אבל ראשי הרשויות נתקלים בהן. הם צריכים לתת פתרונות ותשובות.

הם לא עושים את זה מפני ש"כיף" להם לבוא בעונת החורף הזאת, להשאיר את המשפחות שלהם, את הילדים שלהם, את המועצות שלהם ואת הכפרים שלהם ולהגיע לירושלים ולעמוד מול משרד ראש הממשלה. מעולם לא רצינו להיות מקבצי נדבות במדינת ישראל. אנחנו לא רוצים לבקש חסד מאיש. אנחנו לא רוצים להיות כמו עניים המחזרים על פתחי הממשלה הזאת. אני חושב שזאת זכותנו הבסיסית, אחרי 50 שנה, שאכן סוף סוף יסתכלו עלינו כעל אזרחי המדינה וייתנו לנו מה שמגיע לנו, את השוויון הבסיסי.

חברי, חבר הכנסת נואף מסאלחה אמר, ובצדק, ואנחנו לא מתחסדים ולא מתחנפים וצריך לומר את הדברים בצורה מפורשת, וגם חבר הכנסת וליד צאדק אמר את זה, שבזמנו של אריה דרעי היה צעד רציני בכיוון הנכון, אבל לאחר מכן – הכול דריכה במקום.

אי-אפשר להגיד שאנחנו לא יודעים. אנחנו יודעים שהשרים מגיעים לסקטור הערבי, ליישובים הערביים ולרשויות המקומיות הערביות – אתה יודע מתי? רק בזמן הבחירות. אז הם אומרים: איזו בושה, אוי לנו, מה נגיד? לא ידענו. האומנם לא ידעו? הרי מי הקים את ועדת-סוארי? אני הקמתי אותה? חברי הכנסת הערבים שנמצאים כאן – ולצדדי רק חברי כנסת ערבים נמצאים כאן במהלך הדיון הזה.

איפה כל חברי הכנסת שוחרי הדמוקרטיה והשוויון? מדוע הם לא נמצאים כדי להירתם למאבק הצודק הזה? צריך לדעת שדו-קיום חשוב לא רק לערבים אלא גם ליהודים. זה חשוב לדמוקרטיה שכל הזמן אנחנו מתפארים בה – או שזאת דמוקרטיה רק ליהודים. מי שלא יהודי צריך לסבול, וצריך לומר לו בצורה מפורשת שאין דמוקרטיה. אתה צריך לסבול מקיפוח, מדיכוי וממדיניות של גזענות ושל אפרטהייד. אתה שונה – לא מגיע לך. לערבים לא מגיע במדינה הזאת, הם לא אזרחי המדינה.

אם אנחנו כל הזמן אומרים שזאת הדמוקרטיה היחידה במזרח התיכון, צריך באמת ובתמים לממש את אחד מעקרונות היסוד של הדמוקרטיה – לא למכור לנו לוקשים. חוץ מזה, אנחנו לא מדברים על לוקסוס; אף אחד לא בא לבקש כאן בריכת שחייה פרטית.

סאלח טריף (העבודה):

אתה יכול לבקש ואתה גם יכול לבנות באופן פרטי.

טלב אלסאנע (מד"ע):

חברי הכנסת דיברו על כך שאין להם כבישים ואין מערכת ביוב ביישובים הערביים. השר רפאל איתן אמר לפני שבוע, בדיון על כך, שהרשות הפלשתינית מזהמת את הנחלים. כל היישובים הערביים מצויים על בריכת ביוב אחת ענקית בגלל העדר מערכת ביוב – וכולם עם בריכות שחייה. כבוד השר, הממשלה הקימה את ועדת-סוארי, קיבלה נתונים מוועדה אובייקטיבית ומקצועית, למה לא מיישמים אותם? ואם מיישמים אותם, למה לא מיישמים אותם בצורה שוויונית? למה ברשויות המקומיות היהודיות –75%, וברשויות הערביות –55%? למה השוני הזה? למה ההבדל הזה? זאת גזירה משמים? זה חוק?

משרד האוצר, משרד ראש הממשלה ומשרד הפנים מחליטים להקים ועדה בין-משרדית, בתקופת הממשלה הקודמת, כדי לדעת מה הצרכים לפיתוח תשתיות בסקטור הערבי. מקיימים שתי ישיבות פרוצדורליות, לא ענייניות, ולאחר מכן לא מקיימים עוד ישיבות. למה? כי כבר יודעים מה יכול להיות, כי על-פי מדגם מקרי שערכו ראשי הרשויות הערביות מתברר, שצורכי פיתוח תשתיות ביישובים הערביים מגיעים ל-10 מיליארד שקל. למה 10 מיליארד שקל? כי במשך 50 שנה לא היתה מגמה אמיתית וכנה להדבקת הפערים, כדי לספק את השירותים האלמנטריים של הרשויות הערביות.

במרוצת הזמן נוצר פער בתקציב, נוצר גירעון בתקציב. מדי שנה יש 160 מיליון שקלים גירעון מצטבר, שהגיע עכשיו ל-400 מיליון שקלים. מאיפה יכולים ראשי הרשויות לספק את זה? מאיפה הם יכולים לגייס את זה? איך הם יכולים לתת שירותים לתושבים שלהם?

מי אחראי לזה? משרד הפנים, הממשלה. בממשלה הזו אין עיניים ולא רואים, אין להם אוזניים ולא שומעים. יש קול צעקה אמיתי. אם אחרי 50 שנה לא פותרים את הבעיות האלה, יש שביתה, יש אוהל מחאה, יש הפגנה, אבל אין מנוס, זה יוביל להתפוצצות בסופו של דבר, כי אנחנו לא נוותר על זכותנו לקבל את מלוא הזכויות ושוויון מלא כאזרחים בתוך המדינה.

לכן הדרישות, כבוד השר, הן: תוספת של 160 מיליון שקל בבסיס התקציב לרשויות הערביות; 400 מיליון שקל לכיסוי גירעונות; הקמת ועדה אשר תבדוק את הצרכים לפיתוח תשתיות בסקטור הערבי, תקבע מועדים וכן את חלוקת התקציבים הדרושים כדי שאחת ולתמיד יהיה טיפול שורש בבעיה הזו ולא נאלץ את ראשי הרשויות, מדי שנה בשנה, לבוא ולהציב אוהל מחאה מול משרד ראש הממשלה.

הי"ר נ' חזן:

תודה רבה. אני מזמינה את שר הפנים, אלי סויסה, להשיב על ההצעות לסדר-היום, ארבע הצעות מנומקות ואף קשות, ועל כן עבודתך קשה שבעתיים.

שר הפנים א' סויסה:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, עבודתי לא קשה, ואין לי בכלל בעיה עם הנושא הזה. ישבתי פה והשתוממתי לשמוע את הדוברים, וזה נתן לי הרגשה כאילו אני נמצא בצד אחד ואתם נמצאים בצד שני, אני נמצא בספינה אחת ואתם בספינה שנייה, או אתם בכלל לא בספינה, אתם בתוך המים.

תמר גוז'נסקי (חד"ש-בל"ד):

זה תיאור יותר נכון.

שר הפנים א' סויסה:

טוב, אני אמרתי אותו ביוזמתי.

אחת מן השתיים, או שהדוברים כאן לא יודעים ולא מכירים את הטיפול שמשרד הפנים משקיע ברשויות הערביות, או שהם יודעים והם מתעלמים ממנו, וזה יותר חמור.

חבריכם, שיושבים כאן ביציע הכבוד, יודעים, מכירים, ואני חושב שגם מוקירים את המאמצים שמשרד הפנים משקיע ברשויות הערביות. אני לא צריך להופיע בראש חוצות, וכפי שביקשו פה חברי הכנסת לנגח את שר האוצר. אני לא שור ואני לא מנגח ואין שום מצווה לנגח אנשים בראש חוצות. אני חושב שאמרתי את הדברים בצורה הכי ברורה, מעל הדוכן הזה. אמרתי את הדברים לראשי הרשויות שהיו אצלי לא פעם אחת ולא פעמיים, כמה פעמים. ביקרתי במגזר הערבי בחצי השנה האחרונה, אני חושב כשלוש פעמים קיימתי סיורים במגזר הערבי ואמרתי את הדברים בצורה הכי ברורה, ואני חוזר עליהם היום.

ראשי הרשויות הערביות ביקשו ממני שאתנהג אליהם כמו אבא, ככה ביקשו ממני. ואני אמרתי להם: אני בהחלט מוכן להרים את הכפפה, ואני מתנהג אליהם כמו אבא, לא מהבחינה של להסתכל עליהם מלמעלה, אבל כמו דאגה של אבא לבן, מהבחינה הזאת, ואין לי שום בעיה עם העניין הזה.

הזכרתם כולכם את אריה דרעי. נכון, אני חושב שכל השלטון המקומי במדינת ישראל, במיוחד המגזר הערבי, חייבים להוריד בפני האדם הזה את הכובע, כי אני חושב שהוא גרם למהפך מהותי בכל השלטון המקומי, ובמיוחד במגזר הערבי.

נואף מסאלחה (העבודה):

אז הודינו, אדוני השר, בשינויים. זה לא נכון שלא הודינו בשינויים.

שר הפנים א' סויסה:

אתם הודיתם בשינויים, אבל אני רוצה שתודו, שגם עכשיו עושים במשרד הפנים את הכול, גם במעשים וגם במתן הרגשה טובה, ואנחנו לא צריכים להסתיר את הדברים.

אני רוצה לומר לכם, ואתם יודעים את זה, ואם אתם לא יודעים תשאלו את ראשי הרשויות, משנת 1991 ועד היום הכניס משרד הפנים לבסיס התקציב של הרשויות המקומיות הערביות כ-560 מיליון שקלים. אי-אפשר להתעלם מהדבר הזה. כשהם היו אצלי וכשאני הייתי אצלם הם אמרו לי תודה רבה גדולה מאוד. אז אי-אפשר לבוא היום ולבקש ממני שאופיע בראש חוצות לתמוך באוכלוסייה הזאת. אותי לא צריך לשכנע מה זה קיפוח ואותי לא צריך לשכנע מה הן מצוקות. אמרתי לכם כבר כמה פעמים, אנחנו גדלנו על המצוקות האלה ואנחנו באנו לכאן כדי לנסות ליצור מדיניות של אפליה מתקנת. אני חושב שאנחנו עושים את זה במגזר שלכם.

בתקציבי הפיתוח בשלוש השנים האחרונות קודמתם ב-15%. באותן שלוש שנים ירד המגזר היהודי ב-2%. זו אפליה, אבל אני שמח עליה ומברך עליה. זו אפליה מתקנת. אני אומר שוב, שאני בהחלט מתכוון להמשיך בכיוון הזה של האפליה המתקנת. אנחנו לא צריכים להתבייש בזה. אמרתי שאני מתבייש לבוא לכפרים ואני מתבייש לבוא גם ליישובים ולמושבים במועצות אזוריות יהודיות ולראות ביוב זורם על הכבישים ולראות שהנהג נזהר ולוקח ימינה ושמאלה כדי לא להיכנס לבורות. אני חושב שהיום, על סף שנות האלפיים, בקדמה הטכנולוגית העצומה שהמדינה נמצאת בה, באמת צריך להתבייש על שעדיין יש מקומות כאלה, וצריך לעשות הכול כדי לחסל את התופעות האלה. אנחנו מתכוונים במשרד הפנים לעשות הכול כדי שהדברים האלה יבואו על תיקונם.

אבל, אתם צריכים להבין, שבצד הזכויות יש גם חובות. אני רוצה לומר לכם, שבזמן האחרון, בשנה-שנתיים האחרונות, אנחנו ערים למגמה של ירידה, במיוחד בגבייה של מסי ארנונה, בגבייה של תשלומי מים. אתם חייבים להבין, שבצד הזכויות יש גם חובות, ואת החובות האלה חייבים למלא.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

מה עם הגירעון?

שר הפנים א' סויסה:

כל טיפול בגירעון של כל רשות מקומית, שוברו יהיה בצדו. הרשות המקומית תהיה חייבת ליטול על עצמה גם את החובות האלה, והיא תצטרך להעמיק את הגבייה. אני מדבר גם על אכיפה של חוקים, והחוקים הם רבים. אני לא צריך לעמוד פה בפניכם ולפרט אותם. לכן, אני מצפה מכם שתיתנו יד לכיוון שאנחנו רוצים להוביל במשרד הפנים.

כפי שידוע לכם, המצוקה שהצגתם כאן קיימת לא רק ברשויות המקומיות הערביות. המצוקה קיימת בכל השלטון המקומי במדינת ישראל. אתמול, בדיון בממשלה, עשיתי חשבון והצגתי תמונה של היקף הקיצוצים שיעשו בשלטון המקומי בשנת 1997. היקף הקיצוצים בשלטון המקומי ב-1997 יעמוד על כ-650 מיליון שקלים, בכל משרדי הממשלה. רק במשרד הפנים לבד היקף הקיצוץ מגיע ל-200 מיליון שקלים. בכל המשרדים האחרים היקף הקיצוץ מגיע לכ-400 מיליון שקלים. צריך להביא גם את זה בחשבון.

אני לא אומר שבמגזר הערבי לא ניגע בכלל. המגזר הערבי יהיה חייב לתת גם את חלקו, אבל, כמובן, המצב של המגזר הערבי יעמוד מול עינינו כשנצטרך להחליט על קיצוצים.

אני רוצה לציין דבר נוסף, שידוע גם לכם. ביום שישי האחרון חתמנו, אני ושר האוצר, על מינוי ועדה שתפקידה העיקרי, אני רואה אותו כתפקיד מרכזי, כמטרה מרכזית, להשלים את נוסחת סוארי או להגדיל את אחוז המימוש של נוסחת סוארי. הפער הארצי היום במימוש נוסחת סוארי עומד על כ-660 מיליון שקל. במגזר הערבי הוא יותר קטן. אני מאוד מקווה שהוועדה הזאת, שבראשה עומד מנכ"ל משרד הפנים, תוכל להביא לפתרונות, לפחות לקבל את ההצעה שהצעתי, להכין תוכנית רב-שנתית של שלוש או ארבע שנים למימוש נוסחת סוארי. אני חושב, שאם נשיג את זה, זו יכולה להיות בשורה טובה לשלטון המקומי, ובכלל זה גם לרשויות המקומיות הערביות. אני רוצה להוסיף ולומר, אתם בוודאי יודעים שגם נציג ערבי, נציג של השלטון המקומי, מונה כחבר לצוות הזה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש-בל"ד):

נוסחאות יש, השאלה אם יהיה כסף.

שר הפנים א' סויסה:

שר האוצר התחייב ביום שישי בפני נציגי המרכז לשלטון מקומי, שהוא לא משחק משחקים ושמאחורי המינני שלו עומדות כוונות אמיתיות וכנות. כמובן, איננו יכולים לדבר על היקף תקציבים, אבל לפחות כך נאמר והדברים נאמרו מפיו. רק על סמך העניין הזה הופסקה השביתה בשלטון המקומי היהודי.

דיברו כאן על הקמת מועצות מקומיות. אני רוצה לומר לכם שעקרונית המדיניות של משרד הפנים היום היא נגד הקמת מועצות מקומיות חדשות. אני לא אומר שלא יהיו חריגים. אבל אנחנו נשתדל לעצור, עד כמה שהדבר יהיה תלוי בנו, את הרעיון הזה של הקמת מועצות מקומיות חדשות. כל הקמת מועצה גוררת אחריה תקציב הקמה. כל הקמת מועצה גוררת אחריה גירעונות. כל מועצה כזאת שקמה גוררת אחריה שכר של עובדים, של ראש מועצה וסגנו ואחרים.

אני חושב, שמספר הרשויות המקומיות היום במדינת ישראל, שעומד על כ-265 רשויות מקומיות, הוא מספר גדול מאוד. אני חושב שהגיע הזמן לבדוק את האפשרות לאחד רשויות מקומיות אחת עם שכנתה. כל איחוד כזה צריך להיעשות לאחר בדיקה לגופו של עניין, כמובן, ובדיקה יסודית, על מנת שלא לפגוע באופיין המיוחד של הרשויות המקומיות ועל מנת שלא לפגוע באופיים המיוחד של יישובים.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

מה הוא הפתרון שאתה מציע? מה אתה מציע להם?

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

אין שום מדיניות – – –

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

מה הפתרון? מה אתה מציע?

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

זאת אומרת בני-ברק, תל-אביב – – –

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

מה הפתרון?

שר הפנים א' סויסה:

אמרתי שהנציג שלכם, הנציג של השלטון המקומי נמצא באותה ועדה שעליה דיברנו.

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

מי הוא?

שר הפנים א' סויסה:

ראש עיריית נצרת. אותה ועדה נתבקשה להגיש המלצות מיידיות עד סוף חודש ינואר.

סאלח טריף (העבודה):

אדוני מתכוון לכלל הרשויות.

שר הפנים א' סויסה:

אמרתי, לרבות הרשויות הערביות. אם לא הבנתם – לזה אני מתכוון. צירפנו נציג של השלטון המקומי הערבי. הוועדה הזאת נתבקשה להגיש המלצות מיידיות עד סוף חודש ינואר והמלצות סופיות עד סוף חודש יוני. אני ושר האוצר הסכמנו, שאם עד סוף חודש ינואר יתגלה, שיש רשויות מקומיות שהטיפול בהן לא יכול לחכות עד סוף חודש ינואר – הן תועלינה בפנינו ותקבלנה טיפול מהיר יותר ודחוף יותר.

תראו, הייתי יכול לבקש מכם להסתפק בדברים שאמרתי. אבל, אנחנו נמצאים בסירה אחת, ואני רוצה שאתם תראו במשרד הפנים ובי – ודאי שאני לא מתכוון להתחנף פה בפני מישו, כי כשאני רוצה לומר את הדברים אני אומר אותם בצורה הכי ברורה – שר הפנים של כל מדינת ישראל. אני לא שר פנים רק של השלטון המקומי היהודי. אני שר הפנים גם שלכם, ויש לי אינטרס שאצלכם יהיה טוב, שיהיה לכם ביוב ושיהיו לכם תשתיות מים טובות. האינטרס שלי בדברים האלה הוא כמו מהאינטרס שלכם. לכן אני רוצה שתקבלו את הדברים בדיוק במסגרת הזאת.

גברתי היושבת-ראש, לי אין התנגדות שהנושא הזה יועבר לדיון בוועדת הפנים של הכנסת. אני מקווה שעד הדיון לא יהיו טענות ליושבי-ראש הרשויות המקומיות. אני מקווה שעד אז נוכל למצוא לבעיותיהם פתרון הולם ואמיתי. תודה לכם.

היו"ר נ' חזן:

תודה רבה.

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

למה בתוכנית "ישראל 2000" אין שום מועצה מקומית ערבית באזורי עדיפות לאומית? למה אין?

היו"ר נ' חזן:

חבר הכנסת וליד צאדק, קודם כול – – –

קריאה:

צריכה להיות הצבעה.

היו"ר נ' חזן:

יש גם הצעות אחרות. חבר הכנסת סעד, האם אתה מסכים להעברה לוועדה? חבר הכנסת נואף מסאלחה?

נואף מסאלחה (העבודה):

מסכים.

היו"ר נ' חזן:

חבר הכנסת וליד צאדק?

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

– – – עוד הפעם דיון בכנסת. בסדר, אני מסכים.

הי"ר נ' חזן:

חבר הכנסת טלב אלסאנע, מסכים?

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

כן, מסכים.

הי"ר נ' חזן:

יפה, אם כך יש לנו שלוש הצעות אחרות. חבר הכנסת עבד-אלמאלכ דהאמשה מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת אחמד סעד.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

כבוד היושבת-ראש, כבוד שר הפנים, חברי הכנסת הערבים היושבים כאן – – –

נואף מסאלחה (העבודה):

למה? מה עם היושבת-ראש? מה עם השר?

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

היושבת-ראש – בסדר; והשר – אמרתי. אבל חוץ מאלה – את תמר אנחנו מחשיבים כערבייה גם. לא נשארו אחרים. אני מדבר על אלה שנמצאים.

הי"ר נ' חזן:

– – – חברי הכנסת הנוכחים.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

אני רוצה מאוד להאמין לדברי השר שהוא שר הפנים של כולם. אגיד לך את האמת, אני מדבר גלויות. אני לא יכול להאמין ששר הפנים הוא של כולם כאשר למועצות ערביות אין כסף לשלם שכר לפועלים. בכפר-כנא, חמישה חודשים, לא מורי בית-הספר ולא פועלי המועצה קיבלו שכר. חמישה חודשים.

כל הגירעון במועצות הערביות הוא רבע אחוז מתקציב המדינה. קשה לסדר זאת? כל הגירעון במועצות המקומיות הערביות, 8 המיליארדים שדיברו עליהם, זה 2%, 4% מתקציב המדינה. אם מקצים 1% כל שנה, אזי בשנתיים-שלוש שנים ניתן לגמור את הגירעון. אם יש רצון – יש אפשרות לפתור את הבעיות. אנחנו לא שמענו מלה בכיוון הזה.

אדוני אומר שיש כוונה טובה. הקמנו ועדה. מה עושות הוועדות? מה תעשה הוועדה הזאת עד ינואר? מה יעשו אלה שלא קיבלו שכר במשך חמישה חודשים עד ינואר, עד מרס ועד חודשים נוספים?

ראשי המועצות יושבים באוהל שלושה-ארבעה-חמישה ימים בקור, ואף אחד לא הואיל לדבר אתם. כאילו לא רואים אותם. הם לא נמצאים. לא שר הפנים, לא ראש הממשלה, אפילו לא ביקור נימוסין. תשאלו אותם: מה יש? מה הבעיות? לא מגיע להם? הרי ההתעלמות הזאת, הזלזול הזה, גורמים לי לא להאמין. אני אומר שוב – ובזאת אני מסיים – אני רוצה להאמין שאכן יש רצון טוב ויש כוונה לפתור את הבעיות. תודה.

היו"ר נ' חזן:

תודה רבה. חבר הכנסת האשם מחאמיד מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת נואף מסאלחה.

סאלח טריף (העבודה):

תמיד הקומוניסטים רוצים להסיר את ההצעה שלי ולהגיש הצעה אחרת.

האשם מחאמיד (חד"ש-בל"ד):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר הפנים – – –

היו"ר נ' חזן:

במקרים הללו אני חייבת לנהוג על-פי התקנון. חבר הכנסת סאלח טריף, כמי שכהן כסגן יושב-ראש הכנסת, יודע שמדובר בדבר פרוצדורלי. אבל בכל זאת.

האשם מחאמיד (חד"ש-בל"ד):

אני רוצה באמת לנצל את ההזדמנות הזאת. זו פשוט הסרה טכנית. אתה יודע זאת טוב מאוד. אבל אני רוצה לנצל זאת – ראשית, כדי לברך את החברים, ראשי הרשויות המקומיות הערביות, ולהגיד להם: באמת אהלן וסהלן, "וואלאקן פי ז'ורוף אפדל", לא בתנאים האלה בהם הם יושבים באוהל, בקור הזה.

אני בטוח שאתה, אדוני שר הפנים, איש מאמין, ואני חושב שאתה יודע להיות כן עם עצמך. אתה יודע שמצבן של הרשויות המקומיות הערביות קריטי ואי-אפשר לבוא אליהן בטענות כאשר אתה יודע, אדוני השר, ש-62% מהילדים מתחת לקו העוני. ואתה בא ודורש מהם: תחסלו את הגירעון על-ידי גבייה. ממי הם יגבו? מאותה אוכלוסייה שנמצאת מתחת לקו העוני?

דבר שני – אתה יודע שיש אפליה. אתה יודע זאת. אני מציע, במקום התשובה שנתת עכשיו, שלא היתה בה שום בשורה – ואולי אפילו אגיד מלה גסה, יש פה "מריחה" – שהשר יעבור לאוהל, שישב עם ראשי הרשויות. עכשיו, לפני הדיון בוועדה, אני מציע שהשר יעבור לאוהל.

סאלח טריף (העבודה):

השר רוצה ללכת.

האשם מחאמיד (חד"ש-בל"ד):

גברתי, ראש הוועדה קוטע את דברי כל הזמן.

סאלח טריף (העבודה):

לא, אני אומר שהשר רוצה ללכת.

היו"ר נ' חזן:

חבר הכנסת טריף, תיכף תהיה לך הזדמנות להגיד את דבריך.

האשם מחאמיד (חד"ש-בל"ד):

אחרי הישיבה הזאת יש להגיע אתם אולי לחוף מבטחים, אולי לפתרון. אני רוצה לשאול את השר: לאן רוצים לדחוף את האוכלוסייה הערבית? לאן? זאת השאלה המהותית. ואם אתה, אדוני השר, אומר שאתה באותה סירה אתם – הייתי אומר לך מלה אחת: גש אליהם עכשיו לאוהל. לך לאוהל עכשיו.

הי"ר ב' חזן:

תודה רבה. חבר הכנסת סאלח טריף ביקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת וליד צאדק, ויש לו הצעה אחרת.

סאלח טריף (העבודה):

תודה, גברתי.

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת הנכבדים, ראשית כול, אני מברך אותך על דברייך הכנים. אני רוצה להגיד לך שאתה באמת ממשיך דרכו של חברנו אריה דרעי, שעשה מהפכה.

אני הייתי ראש רשות, ואני זוכר שהמהפכה הזאת התחילה בימיו של דרעי, כשבסופו של דבר נוספו סכומים ניכרים, מאות מיליונים, לתקציבים השוטפים של הרשויות המקומיות הערביות.

אדוני השר, הבעיה כרגע היא לא הגירעון – זאת הבעיה של כל הרשויות, ומה שייקבע לגבי כולן, כך יהיה גם לגבי הרשויות הערביות. הבעיה היא הפיתוח של המגזר הערבי, אדוני, ועל זה צריך לשים את האצבע.

אני זוכר את ראש הממשלה המנוח, יצחק רבין – אני אומר לך בכל הכנות – אני זוכר שיום אחד, ולא ביום בחירות, הוא בא ללשכת מפלגת העבודה, לאחר שביקר ביישוב ערבי, ואמר: רבותי, אני מתבייש, איך עברתי בכביש של היישוב הזה. אנחנו כיהודים צריכים לתקן את המצב.

אני פונה אליך ואומר לך: באמת צריך לתקן את המצב, ויש דרך. אף אחד כאן לא מבקש להקצות לא מאות מיליונים ולא מיליארדים בשנה אחת ולא בשנתיים. אנחנו מבקשים תוכנית רב-שנתית, ועדה מיידית לבדיקת הצרכים. וצריך לראות אור בקצה המנהרה. מדינת ישראל של שנות האלפיים יכולה להרשות לעצמה, בצו מוסרי – אני לא רוצה לצטט מהתנ"ך שאדוני יודע יותר טוב ממני – להביא את האוכלוסייה הזאת לשוויון מלא בתוך תקופה קצרה ונראית לעין, שגם תקציב המדינה יוכל לעמוד בזה, וגם הם יוכלו להגיד שאנחנו כאזרחי המדינה מקבלים שוויון והולכים לקראת שוויון.

אדוני השר, אני אדבר עם שר האוצר. אני מאוד מקווה שתפתור את הבעיה מהר ואשמח אם לא יתקיים דיון. אבל אם צריך לקיים דיון – שגם אדוני ישתתף אתנו, כדי לנסות ולהגיע לאיזו הבנה, שאני סמוך ובטוח שאתה תסייע בה.

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

תלך לרב עובדיה יוסף. זה הדבר הטוב ביותר.

הי"ר נ' חזן:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על העברת ההצעות לסדר-היום של חברי הכנסת סעד, מסאלחה, צאדק חאג'-יחיא ואלסאנע לדיון בוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת.

הצבעה מס' 7

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 10

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

הי"ר נ' חזן:

רוב של עשרה בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים – אני קובעת שהנושא מועבר לדיון בוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

חברי הכנסת, תם סדר-היום. הישיבה הבאה של הכנסת תתקיים מחר, יום ד', בשעה 11:00. ישיבת הכנסת נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 19:53.